Hind 20 kop.
78175

LR

1978 · 46/47 · Loomingu · Raamatukogu

MARTIN WALSER

KÕRVALHAAK TOALAHING

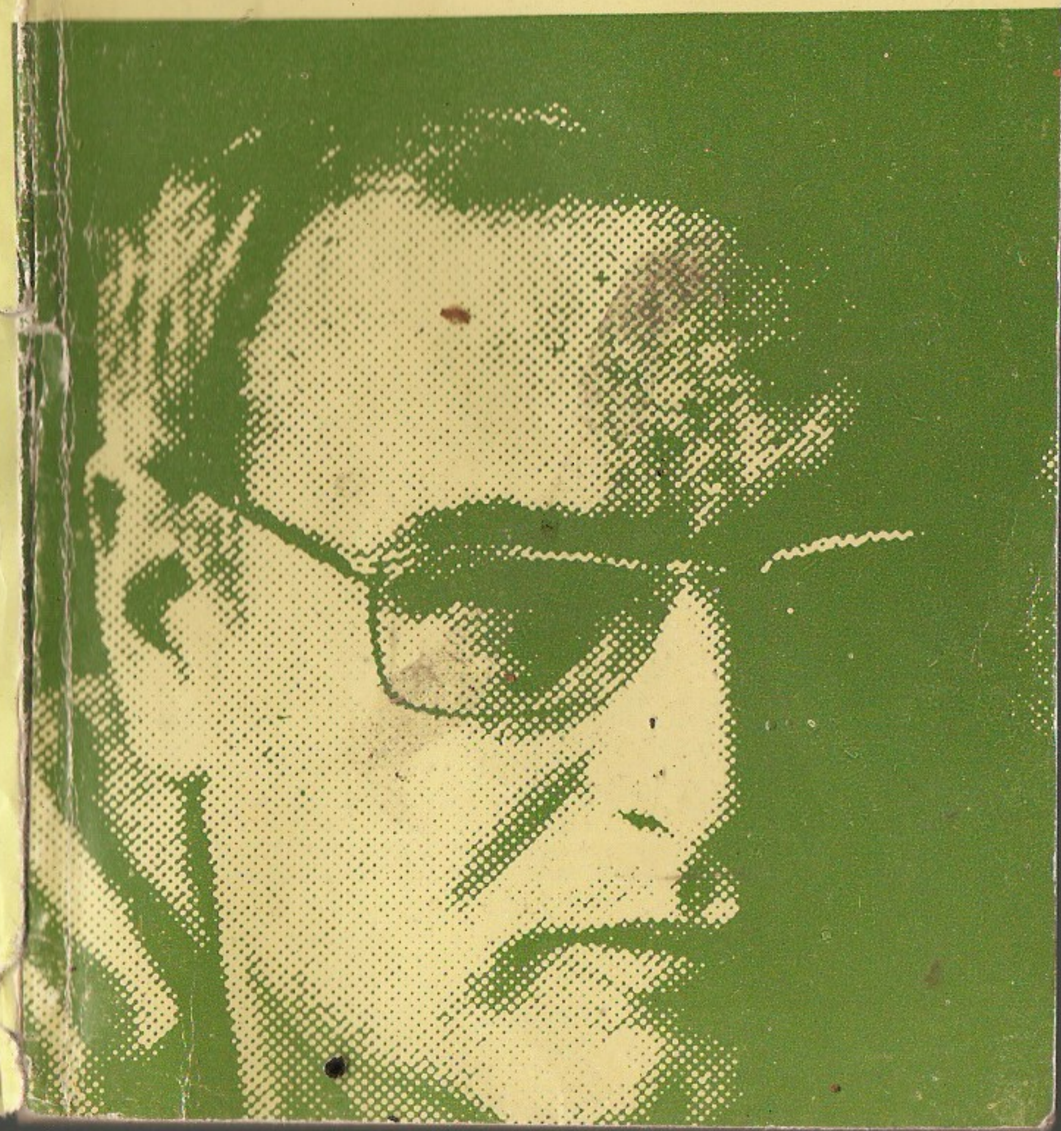

MARTIN
WALSER

KÕRVALHAAK TOALAHING

Dialoogid

Saksa keelest tõlkinud
Tiiu Kokla

46/47

«Loomingu»
Raamatukogu
1978

Kirjastus
«Perioodika»
Tallinn

T (Saksa)
W 16

Algupärand:
Martin Walser
Der Abstecher
Die Zimmerschlacht
Suhrkamp Verlag
[1967]

© Tõlge eesti keelde ja järelsõna. Kirjastus «Perioodika», «Loomingu» Raamatukogu, 1978

KÕRVALHAAK

Tegelased

HUBERT, direktor
BERTHOLD, autojuht
ERICH, vedurijuht
FRIEDA, Erichi naine

Esimene pilt

Esiplaanil linnavaade, mis meenutab öist Ulmi.

Hubert ja Berthold võivad alguses korra või ka kaks selle vaatepildi ees ringi kõndida. Berthold kannab portfelli, mantlit, vihmavarju.

HUBERT: Jaa, Berthold, ulmlased magavad.
BERTHOLD: Kell saab pool üksteist, härra direktor.
HUBERT: Või lamavad ärkvel oma voodites.
BERTHOLD: Selle üle ei oska ma otsustada, härra direktor.
HUBERT: Ulm ei ole Hamburg, Berthold.
BERTHOLD *vaikib.*
HUBERT: Pange tähele, Berthold, kui te minuga nõus ei ole, siis ütelge! Kohe lagedale. See ei ole aus, Berthold, kui teine ei tee suud lahti, vaid ainult mõtleb. Seda ma ei kannata. Kas me saame teineteisest aru?
BERTHOLD: Just nii, härra direktor.
HUBERT: Mina ütlen, et Ulm ei ole Hamburg. Selle peale ei ütle teie midagi. Vaikite lihtsalt, kuigi me omavahel vestleme. Kas leiate, et see on õige, Berthold?
BERTHOLD: Olen teiega samal arvamusel, härra direktor.
HUBERT: Kulla mees, siis ütelge seda ometi. Kas on midagi kaunimat kui samal arvamusel olla, Berthold? Kas suudate kujutleda midagi kaunimat?
BERTHOLD: Momendil mitte, härra direktor.
HUBERT: Kujutage ette, et kõik inimesed on samal arvamusel! Mis te sellest arvate?
BERTHOLD: See läheks raskeks, härra direktor, igaühel on ju oma seisukoht.
HUBERT: Kui te otsekohe kõike poliitiliselt võtate, ei jõua me kuhugi. Inimlikult vaadates, Berthold, kas ei oleks see siis kaunis — kõik samal arvamusel!
Lühike vaikus.
Te vaikite?
BERTHOLD: Olen täiesti samal arvamusel, härra direktor.

HUBERT: Nüüd, kui ma peale käin, olete nõus. Aga kui ma tõdesin, et Ulm ei ole Hamburg, kuidas te siis reageerisite? Üleüldse mitte. Ei mingit märki nõusolekust. Vaatasite vaid kahtlevalt kõrvale. Seda panen ma teile pahaks. Miks te ei tule oma arvamusega vabalt välja, Berthold! Nagu mees mehele! Ma talun ka vasturääkimist, Berthold. Te ei ole veel kuigi kaua minu juures, sellepärast ütlen seda teile. Esiteks vasturääkimine, siis kokkuleppimine, see oleks alus. Nii saaksime omavahel läbi. Kas saate minust aru, Berthold?

BERTHOLD: Just nii, härra direktor.

HUBERT: Siis möönge ka, et teil in puncto avameelsus veel vajaka jääb.

BERTHOLD: Siiamaani pole ma midagi maha vaikinud, härra direktor.

HUBERT: Kuulge, Berthold: alles ma tõestasin teile, et te vaikisite, kui ma konstateerisin: Ulm ei ole Hamburg. Nüüd räägin mina! Teiseks: me sõidame kiirteel. Mina ütlen: Berthold, teeme ühe haagi Ulmi. Teie pöörate ära, ei lausu aga sõnagi. Ja äsja ütlesin ma: nii, siin peame nüüd kinni, selle jupi kõmbin ma parem jala oma sõprade juurde.

BERTHOLD: Ma ütlesin, et võtan teie asjad.

HUBERT: Seda te ütlesite. Aga te ei saa mulle selgeks teha, et see oligi kõik, mida te mõtlesite. Te oleksite ju parema meelega Münchenisse välja sõitnud.

BERTHOLD: Kui, siis sellepärast, et meil on seal juba toad kinni pandud.

HUBERT: Te mõtlesite veel midagi, seda tuleb teil tunnistada.

BERTHOLD: Võib-olla ei pane ma tähele, mida ma mõtlen. Kui see üldse võimalik on, siis on minuga kindlasti nii. Ma mõtlen midagi ja siis mõtlen ma midagi muud ega mõtle üldse enam sellele, mida ma enne olin mõtelnud. Koolis oli ka just sedamoodi. Vaatan õpetajale otsa, ja see ütleb äkki: mida sa parajasti mõtlesid, Berthold. Kui ta niiviisi küsib, siis kuulen ma ainult veel tema küsimust ja peast on läinud, mida ma just mõtelnud olin. Ta ütleb, et ma varjan tema eest midagi, ja jätab mind kinni.

HUBERT: Ja õigesti tegi, Berthold. Teis on midagi salakavalat. Võib-olla ei olegi see meelega, aga nii tuleb

välja. Selles asjas peab teid aitama. Te peate tähele panema, mida mõtlete, ja kui ma teilt küsin, peate mulle ütlema. Sedaviisi saate oma mõtetest teadlikuks ja võite endast jagu saada. See tuleb teile ainult kasuks.

BERTHOLD: Seda ma taipan, härra direktor. Minu taha asi pidama ei jää. Mina ütlen teile kõik.

HUBERT: Niisiis, kuidas see just äsja oli: peame auto kinni, sest ma tahan viimast juppi jala minna . . .

BERTHOLD: Vabandust, seda ma tean. Ütlesin, et võtan teie asjad, ja teie ütlesite, et te ei taha, et ma teie asju kannan.

HUBERT: Jah, aga mida te sellejuures mõtlesite?

BERTHOLD: See ometi ei lähe, et ma teil asju kanda lasen, portfell on raske. Seda ma mõtlesin.

HUBERT: Aga miks on portfell raske?

BERTHOLD: Härra direktor, see ei ole minu asi.

HUBERT: Aga te võite selle üle järele mõtelda.

BERTHOLD: Kas pean?

HUBERT: Te võite midagi oletada. Seda ei saa keegi teile keelata. Selleks on teil täielik õigus, Berthold. Näiteks võite oletada: tal on midagi loksuvat portfellis.

BERTHOLD: Seda ma ei oletanud, härra direktor.

HUBERT: Nonoh, päriselt ma teid veel ei usalda. Ja teil oleks isegi õigus, kui oletaksite, et portfellis on midagi loksuvat. Ma viin oma sõpradele alati midagi kaasa. Mis te arvate, mitu pudelit?

BERTHOLD: Neli, viis.

HUBERT: Ahah, mõtlesite siis ikkagi seda asja?

BERTHOLD: Alles nüüd, kui te otse küsisite.

HUBERT: Olete kaval, seda ma näen. Kuid olge lahke, te tohite mõelda, mida soovite. Ainult teie enda huvides ütlen ma: te arenete, teist saab täiesti uus isiksus, kui te otsekohe ei unusta, mida te mõtlete, ja sellepärast oleks hea, kui te kõigest räägiksite. Sel kombel saate oma mõtetest paremini teadlikuks. Ma abistan teid selles tõepoolest hea meelega.

BERTHOLD: Mul on alati olnud soov saada isiksuseks, härra direktor.

HUBERT: No näete. Nii, Berthold, ja kui ma teile nüüd ütlen, et seal üle tänava elavad minu sõbrad, kas annate siis mulle mu asjad?

BERTHOLD: Ukse ees, härra direktor.

HUBERT: Tähendab ma ei tohi üksi üle tänava minna?
BERTHOLD: Seda mitte, härra direktor. Aga kui te üle tänava olete, tulen ma asjadega järele.
HUBERT: Kui kaua te minu teenistuses juba olete, Berthold?
BERTHOLD: Varsti seitse kuud.
HUBERT: Siis oleks juba aeg, et te pisut hooletumaks jääksite.
BERTHOLD: Ma püüan.
HUBERT: Vähem püüda, Berthold. Kus te ikka õieti töötasite, enne kui minu juurde tulite?
BERTHOLD: Politseis, härra direktor.
HUBERT: Ah jaa, sellest see tulebki. Ja nüüd andke mulle mantel, portfell ja vihmavari.
BERTHOLD: Aga ainult sellepärast, et te seda soovite. Ma mõtlen nüüd muidugi . . .
HUBERT: Jah, mida te mõtlete?
BERTHOLD: Üle tänava oleksite ikka võinud lasta mul asjad viia.
HUBERT: See on teile auks, Berthold. Aga on parem, et te nüüd auto juurde lähete. Kui mu sõbrad on ära sõitnud, olen ma kümne minuti pärast tagasi. Siis saategi oma tahtmist ja me sõidame Münchenisse. Kui ma kümne minuti pärast tagasi ei ole, siis ööbin sõprade juures ja teie otsite endale öömaja.
BERTHOLD: Need kümme minutit võin ma ka siin oodata. Juhul kui teil sõpradega midagi välja ei tule, viin teie asjad jälle tagasi.
HUBERT: Aga mina ei taha, et te kümme minutit tänaval seisate. Te ei ole enam politseis. *Paneb portfelli maha.* Oodake, oodake . . . võtke. Tehke endale meeldiv õhtu. Homme hommikul ei tohi sellest enam midagi alles olla. Arusaadav?
BERTHOLD: Töötajana, härra direktor, ei ütle ma sellest ära.
HUBERT: Kuidas, töötajana?
BERTHOLD: Inimesena ütleksin pigemini ära.
HUBERT: Teis on midagi pedantset.
Berthold võtab portfelli kätte.
Nüüd jätke küll portfell rahule.
BERTHOLD: Te kinkisite mulle kakskümmend marka,

härra direktor. Nüüd tunnen ma muidugi kohustust teie vastu.
HUBERT: See jääb minu kätte, ütlen ma. Pange portfell maha. Olete teie alles põikpea. Ja pange tähele: lähete nüüd auto juurde, ootate kümme minutit, ei minutitki kauem, arusaadav?
BERTHOLD: Just nii, härra direktor.
HUBERT: Kas ma solvasin teid, Berthold?
BERTHOLD: Seda mitte, härra direktor.
HUBERT: Kuid?
BERTHOLD: Ei midagi, härra direktor.
HUBERT: Me räägime sellest homme. Ja nüüd, mis me nüüd teeme? Te ajate mind lausa hulluks. Ootate autos. Kümme minutit.
BERTHOLD: Just nii.
HUBERT: Siis kaote minema.
BERTHOLD: Ja otsin endale toa.
HUBERT: Olge lahke, selle jätan teie teha, Berthold. Ega te ometi nii hull ole, et kohe voodisse lähete. Oodake . . . veel, veel kakskümmend teile. Sellega saate Ulmis midagi ette võtta.
BERTHOLD: Tänan väga. Palju tänu, härra direktor!
HUBERT: Pöörake see Ulm pahupidi, pagana pihta.
BERTHOLD: Õieti läheks ma küll parema meelega magama . . .
HUBERT: Inimesel on terve öö ees!
BERTHOLD: Ulmis, härra direktor.
HUBERT: Just, Ulmis, teie kollanokk. Kõige meelsamini tuleksin ma kaasa. Kahekümne minuti pärast ei teaks te enam, kus teil pea, kus jalad on. Kurat võtaks, kui vana te olete?
BERTHOLD: Kakskümmend kolm, härra direktor.
HUBERT: Kakskümmend kolm, ja häbi ei ole! Vaba mees, see ei maksa talle pennigi, aga tema teeb pika näo ja tahab magama minna. Mis ma selle peale kostan! Kuna see asub just tee ääres, kuna endast enam midagi loota ei ole — mis siis teha? Külastada vanu sõpru. Aetakse juttu, meenutatakse aegu, mil oldi nii noored kui teie praegu. Teil ei tule mingit jutuajamist. Teil on palju ees. Te ei tea arvatagi, mis teile täna öösel veel sülle langeb. Meiesugune võib oma osa endale välja rehkendada. Ei ole siin miskit enam sülle langemas. Kõik on juba niisama hästi kui käes.

BERTHOLD: Me võime ka kohe edasi sõita, härra direktor. Mina ei ihu Ulmi peale hammast.
HUBERT: Te ei tunne Ulmi. Seda on igast sõnast näha. Homme hommikul räägite teist juttu. Niisiis, head ööd, Berthold.
BERTHOLD: Ja kus ma teid hommikul kohtan?
HUBERT: Ah jaa. Kus me kokku saame? Siinsamas, arvan mina. Täpselt kell seitse. Siis oleme üheksa ajal Münchenis.
BERTHOLD: Poole üheksa ajal.
HUBERT: Kah õige. Sedaviisi, kas oleme nüüd kokku leppinud?
BERTHOLD: Just nii, härra direktor.
HUBERT: Just nii, just nii, härra direktor! Berthold, te olete parandamatu. Rohkem pealehakkamist! Mõni teine nägu oleks mulle rohkem meeltmööda. Kas või terakegi tahtmist tahaks teie juures näha, sellest oleks ka minul hea meel. Vaadake mind, mina lähen vana suppi soojendama, teie jälle tormate täisverelisse ellu! Aga kui mõni meid vaatab, võib ta vastupidist arvata.
BERTHOLD: Mul ei ole mingit kavatsust. Ristsõnad teen ehk veel ära, aga muud plaanis ei ole.
HUBERT: Ja mina ütleksin: võtke auto, kihutage! Ma ei vaata hommikul spidomeetrit! On juuni, Berthold, juuni! Terve öö ees, juuni! Loodan, et hakkab veel sadama, siis ma tean vähemasti, miks ma toas kükitan, juunikuus.
BERTHOLD: Nüüd ma saan juba aru, mida te silmas peate, härra direktor, aga nii lihtne see ka ei ole. Eriti kui tahtmist pole.
HUBERT: Mulle ei ole teil midagi ette heita. Minä olen inimene, kellega saab rääkida. Nagu inimene inimesega ja eriti veel nagu mees mehega. Siin me seisame, Ulmis, inimesed magavad. Hamburgis oleksime ka meie voodis. Niipalju kasu sellest on, et me Ulmis oleme. Me oleme reisil, Berthold. Õieti peaksime laulma. Ma tean küll, et see ei kõlba. Aga vähemasti siirad võiksime olla. Kui kord juba laulda ei tohi, Berthold. Loomulikult ei saa ma teid sundida. Ma mõtlesin seda hästi. Nii, ja nüüd kaduge minema. Kümme minutit autos, ja siis põrutage minu poolest kas või Doonausse. Head ööd.
BERTHOLD: Head ööd, härra direktor.

HUBERT: Noh, minge. Jään siia, kuni te kadunud olete. Ka mina võin põikpäine olla.
BERTHOLD: Nojah, head ööd siis, härra direktor.
Berthold läheb. Hubert vaatab talle järele, hakkab siis minema, kiiresti, kuid ettevaatlikult, hoopis teises suunas.

Teine pilt

Vedurijuht Erichi korter. Frieda, Erichi naine, saadab külalise elutuppa.
FRIEDA: Minus on miski, mis jookseb su portfelli, su mantli ja vihmavarju järele ja tahab saltot visata. Ma tunnen praegusel hetkel, et minus pesitseb kirjaoskamatu. Vilets lollike. Istumajäänu. Juhmakas, kes ei taha midagi juurde õppida. Kui ma teda otsekohe ei lämmata, langeb ta sulle kaela. Aga mina olen ka veel kohal. Ja see vilets lollike peab end minu järgi seadma. Sest mina ei jäänud tookord istuma. Mina olen sinu kooli läbi teinud, Hubert, mul on kõik eksamid seljataga. Ma ei võta sul asju käest. Ma ei paku härrale isegi istet. Mul ei ole mitte vähimatki härrast, kes juuni keskel äkki sisse sajab, kuna ta mõtleb, et küll too juba kodus on. Ja kui kodus ei ole, pole kah häda. Härral ei tule pähegi endast ette teatada. Ma oleksin võinud tööl olla. Või mu mees võiks kodus olla. Ükspuha. Eks? Temale ükspuha! Nii et jäägu. Mind ei ole kodus. Ma ei teinud ustki lahti.
HUBERT: Ah, Frieda, nii alahinnatakse inimest ja seetõttu koheldakse teda ka vääralt. Mis päev täna õieti on, mu arm?
FRIEDA: Mina lehte ei loe, sest kuupäev mind enam ei huvita.
HUBERT: Aga nädalapäev, Frieda.
FRIEDA: Kõik ühesugused. Mind huvitab ainult veel üks päev.
HUBERT: Loodetavasti sama mis mind.
FRIEDA: Homne.
HUBERT: See on kindlasti huvitav, aga sa rikud oma silmad ära, kui sa kogu aeg ettepoole vaatad. Jääme asja juurde, ütle mulle see päev.

FRIEDA: Kas sa arvad, et ma teen vahet neljapäeva ja reede vahel! Jah, kirjaoskamatu, see nuttis esmaspäeva taga, lohutas end teisipäevaga, tegi silmi kolmapäevale ja heitis musta katte ülejäänute peale. Nüüd tuleb päevadel vaadata, kuidas nad ilma minuta läbi saavad.

HUBERT: Aga ikkagi, meie päeva pole sa unustanud. Sa oled ainult unustanud, et täna on meie päev. Kolmapäeviti ei ole Frieda tööl. Kolmapäeviti on ta kodus. Mina olen kolmapäevast kinni pidanud, see on mu paastupäev olnud, Frieda. Kolmapäeval pole ülemusega midagi peale hakata. Küsi mu ametnikelt. Kolmapäeviti on tal meel mõru, öeldakse tehases. Kolmapäeviti ma istun ja mõtlen: täna ei ole ta tööl.

FRIEDA: See oleks võinud nelja aasta jooksul muutuda.

HUBERT: Seda oleksin ma tundnud, Frieda.

FRIEDA: Midagi niisugust oleksin ma sinust varemal ajal tõepoolest uskunud, Hubert.

HUBERT: Palun, ma võin ka öelda: niimoodi asja ees, teist taga ei muuda ükski kohvik oma puhkepäeva, tähendab Frieda on kodus.

FRIEDA: Ja Frieda mees võib-olla ka!

HUBERT: Vaata seda oleksin ma tõesti ette tundnud.

FRIEDA: Ja kui ma sulle ütlen: ta on kodus, lamab teises toas ja magab!

HUBERT *pärast hetkelist jahmatust*: See oleks kahetsusväärt. Ma peaksin teda väga paluma, et ta meid ei segaks.

FRIEDA: Sa ei ole muutunud.

HUBERT: Sa võid seda rahulikult truuduseks nimetada.

FRIEDA: Sama rutiin.

HUBERT: Sama tunne, kallim. Ja kui sa meile veel kaks klaasi tood, saad näha, et mu mälu ka muudes asjades kehv ei ole. *Võtab välja pudeli šampanjat*. Kas tunned veel seda marki? Jah, see paneb imestama. Neli aastat, mu laps, ja selle nelja aasta jooksul on mul pead tõesti paljuks vaja läinud! Sa ei usu, kuidas asjad laias maailmas käivad. Mis inimesega kõik ära ei tehta! Pead olema rebane ja jänes ühekorraga, muidu on lips läbi. Ettevõtjal ei ole ju tegemist mitte ainult konkurentsiga, vaid ka oma töötajatega. Miks siis ainult üks klaas, Frieda?

FRIEDA: Minul pole janu.

HUBERT: See ei lähe.

FRIEDA: Ma joon üsna harva. Seda kraami aga üldse mitte enam.

HUBERT: Niisugune sa siis oled! Mina tulen siia, minuga on kõik nagu vanasti, minu puhul võiks tõepoolest truudusest kõnelda. Sinul aga pole lihtsalt janu. Ega mul olegi sind vaja, olen õppinud üksinda jooma. Sinu terviseks, Frieda.

FRIEDA: Joo parem enda terviseks.

HUBERT: See kulub mulle ära.

Joob.

Tead mis, ma ei usu, et sul janu ei ole. Seda ma sinust lihtsalt ei usu ja punkt.

FRIEDA: Sina ei saa sellest aru.

HUBERT: Niisama vähe saaksin ma iseendast aru, kui mul praegu janu poleks.

FRIEDA: Sul on janu.

HUBERT: Nagu vanastigi.

FRIEDA: Ma kadestan sind.

HUBERT: Ega sinagi muutunud ole, sa teed ainult niisugust nägu. Miks me teineteist leidsime, Frieda? Sajad tuhanded tormavad üksteisest mööda. Ja õige ongi. Meie aga teadsime otsekohe, kuidas asjad on. See oleneb lainepikkusest. Seda ei saa muuta.

FRIEDA: Mina läksin siiski mehele.

HUBERT: Kahjuks, kahjuks. See oli mulle halb uudis, tookord. Tean küll, mu telegramm. Ja tšekk. Sa võisid mõelda, et see ei ole temast just eriti peenetundeline, aga pidid sa siis nii ruttu abielluma. Ma ei tee sulle etteheiteid. Kui see minust oleneks, ei tuleks meil mingit tüli. Sina abiellusid. Punkt. Võimalik, et mul oleks lahutus korda läinud. Võib-olla ka mitte. Aga ma olin tol ajal kõvasti hoos. Nojah, siis see uudis. Jätame selle. Olgu. Sinu temperament. Kogu olukord. Telegramm, jumal hoidku, on hetki, kus sa ei saa enam mingit kirja kirjutada, ma tahtsin tulla, kuni viimase momendini, siis ei jäänud enam muud üle kui telegramm. Ja telegrammid on külmad. Tšekk oli hästi mõeldud. Aga jätame selle. Võib-olla on su mees tõepoolest sinu vääriline. See on ju mõeldav.

FRIEDA: Ainus väärilise oleksid loomulikult sina olnud.

HUBERT: Kujutan ette, et mina ei oleks kõige vääritum olnud. Aga see pole minu teene. Meie lihtsalt oskame

teineteisega midagi peale hakata. Seda oleks mõttetu eitada. See on loomus. Meil oli õnne, et me kohtusime. Sa kujutle, missuguse inimmassi hulgas. Ja me saime kokku. Et sa pärast abiellusid, Frieda, seda ei pane ma sulle täna enam pahaks. Inimene ei muutu sellest veel teiseks, et ta end uude nimestikku laseb kirja panna.

FRIEDA: Sina mitte.

HUBERT: Ka sina mitte.

FRIEDA: Mina küll.

HUBERT: Palun ära mind solva. Lõppude lõpuks ei häirinud see sind, et mina olin abielus.

FRIEDA: Aga see häiriks mind, et mina olen abielus.

HUBERT: Sa mõõdad kahe mõõdupuuga.

FRIEDA: Võimalik.

HUBERT: Kui mina poleks mõistlikum, oleks meil järgmisel silmapilgul lausa riid lahti. Mina annan järele. Terviseks, Frieda! Möödunu terviseks! Tänase terviseks!

Joob.

Kui küsida tohib, kus su mees õieti on?

FRIEDA: Tead sa, kuhu inimesed pärast surma lähevad?

HUBERT: Sa ei taha ometi öelda, et su mees on surnud.

FRIEDA: Vähemasti ei ole ta enam elus.

HUBERT: Aga Frieda, seda oleksid sa pidanud küll kohe ütlema. Sa lased mul rääkida. Kui sündsusetu see sulle võib tunduda. Nüüd ma taipan ka, miks sul janu pole. Ma lähen loomulikult kohe ära. Sa oleksid tõepoolest pidanud, juba ukse juures oleksid pidanud mulle ütlema. Autojuht ootab mind. Ega see ju rohkem kui kõrvalhaak poleks nagunii olnud. Nojah, palju kauemaks poleks ma ikkagi võinud jääda, ma mõtlesin ju, et su mees on ... Mul on tõesti kahju. Ausalt, Frieda. Niisugune õnnetus. Kahjuks ei tundnud ma teda üldse. Võibolla astun ma tagasiteel veel sisse. Siis räägid mulle, mis sa kavatsed teha. Kõige õigem, ma tulen otse kohvikusse. Sobib see sulle?

Frieda, ütle nüüd ometi midagi. Sa pead nõustuma, et piinlikus olukorras pole üksi mina süüdi. Sa lased mul muudkui rääkida. Ma ei võinud seda tõepoolest teada.

FRIEDA: Sa tunned ju muidu nii palju ette.

HUBERT: Kuid seda mitte, Frieda. Kui sul oleks kas või must kleit seljas olnud, siis ma oleksin ju küsinud. Aga niimoodi ... Jah, parem ma siis lähen nüüd.

FRIEDA *vaikib.*

HUBERT: Niisiis, Frieda ...

FRIEDA *vaikib.*

HUBERT: Ma pean vabandust paluma. Oleksin pidanud seda ette tundma. Tead, ma olen väga väsinud. Me sõitsime väga vara välja. Üleüldse need viimased päevad. Kõik need aastad. Ülepingutus. Ma olin ju ka ükskord juba peaaegu küps. Liiga palju ette võetud. Ja mis sest kõigest kasu? Mis tal siis õeti oli? Süda?

FRIEDA: Erichil oli karu süda.

HUBERT: Tõenäoliselt vähk. Kopsuvähk. Sellest on ikka ja jälle kuulda. See tahm raudteel. Ainult sellepärast, et nad elektrifitseerimisega edasi ei jõua. Või oli bronhivähk? Sellega on kohutavad köhahood, olen kuulnud.

FRIEDA: Ta ei köhinud kunagi.

HUBERT: Ega ometi õnnetus?!

FRIEDA: Õnnetuseks ei või seda õieti nimetada.

HUBERT: Saan aru, sa ei taha sellest rääkida. See on sulle valus. Anna andeks, Frieda. Ma teen täna ühe vea teise otsa.

RIEDA: Võib-olla tegin ka mina vea.

HUBERT: Ei, ei, sina mitte. Ma pean ennast süüdistama. Ma poleks tohtinud tulla.

FRIEDA: Sa ei võinud seda tõesti teada.

HUBERT: Kuid tunda. Sul on täiesti õigus, ma oleksin pidanud seda ette tundma.

FRIEDA: Ei, Hubert, nii hästi sa mind ka jälle ei tunne. Ilmselt ei oleta sa minust seda.

HUBERT: Mida?

FRIEDA: Et ma süüdi olen.

HUBERT: Milles sa süüdi peaksid olema?

FRIEDA: Erichi surmas.

HUBERT: Frieda, jumalapärast, sa lihtsalt sisendad endale. Kuidas siis sina saaksid tema surmas süüdi olla?

FRIEDA: Ainult kaudselt muidugi.

HUBERT: Ka kaudselt mitte. Mismoodi siis kaudselt?

FRIEDA: Nojah, et ma talle mürki toidu sisse panin.

HUBERT: Mürki?

FRIEDA: Tsüaankaaliumi pepronaada sisse. Tead sa, mis on pepronaada?

HUBERT: Loomulikult, serbia riisitoit. Mu naisel on selle jaoks suurepärane retsept. Aga ...

FRIEDA: Minul ka. Tsüaankaalium sobib selle juurde suurepäraselt. Maitse poolest, saad aru. Mu mees ütles, et see pole talle veel kunagi nii hästi maitsenud.

HUBERT: Endine Frieda! Või hakkad mind sedaviisi ninapidi vedama. No on sul ikka naljad küll. Tsüaankaalium, ütleb ta, tsüaankaalium.

FRIEDA: Vaevalt saab ta öelda, et see pole talle kunagi nii hästi maitsenud, kui läheb näost roheliseks. Siis siniseks. Siis tõmbub valgeks ... Ja siis paneb veel röökima. Et ta mingi kangelane pole, seda ma teadsin. Aga niimoodi röökida, lihtsalt narts. Seda poleks ma temast oodanud. Aga mehes võib alati eksida. Kuidas ta mulle otsa vaatas, ainult sellepärast, et ma talle märja nõudepesulapi lõugade vahele toppisin. Kuidas ta mulle otsa vaatas, Hubert! Nagu ei tahaks ta surra. Tõepoolest, kui ma poleks teda läbi ja lõhki tundnud, kui ma poleks teadnud, kui läbi ja lõhki lurjus ta on, arvan, et oleksin teda tallekeseks pidanud, niisuguse pilgu manas ta veel kõige lõpuks esile. Ma ütlen sulle, kui sa tahad mõnele otsa peale teha, siis pead teda läbi ja lõhki tundma, muidu ei saa sa sellega hakkama. Tormad otse enne lõppu tänavale ja kutsud arsti. Vähemasti minuga on nii. Olen lihtsalt liiga pehme.

HUBERT *naerab lause-lauselt ikka rohkem, peaaegu lõpuni, siis lakkab*: Frieda, sa lähed liiga kaugele.

FRIEDA: Erich läks liiga kaugele.

HUBERT: Sa ometi ei tapnud teda. Ja ta ei ole üldse surnud. Ta on öises vahetuses sorteerimisjaamas. Eks?

FRIEDA: Sedasama ütlesin ma iseendalegi esimestel öödel pärast seda. Ta tuleb ju tagasi, ütlesin ma. Tegin talle voodi ära. Ostsin toitu. Lihtsalt kuna ma ennast ei uskunud. Aga ta ei tulnud tagasi. Tsüaankaalium, Hubert, ega pärast seda nii lihtsalt tagasi ei tule.

HUBERT: Jumalapärast, Frieda! Kuidas sa võisid küll seda teha!

FRIEDA: Tema pärast, Hubert. Ainult tema enda pärast. Ja kuna ma nõrk olen.

Vaata, see ta on. Pulmapilt. See oli ilus päev. Erich ei olnud ka sugugi nii kahvatu, nagu peigmehed harilikult on. Ka pärast oli ta veel väga tubli, aasta, peaaegu kaks aastat. Tuli koju, andis musi, silitas mind, tuli kohvikusse, oli väga tähelepanelik. Siis aga järsku mitte midagi enam. Küll ma teadsin, mis lahti. Aga me olime

ju abielus. Ta oli tõotuse andnud. Kirikus ja perekonnaseisuametis. Tunnistajate ees. Aga nüüd tahab tema viilida. Mina pühkigu jälle suu puhtaks. Ja terve maja irvitab. Vaenulik keskkond, Hubert, vaenulik keskkond, ütlen ma. Seda ta teha ei tohi. Ja kui ta seda teeb, siis on ta väejooksik. Lõppude lõpuks ei ole see mingi nali, kui inimesed kokku tulevad ja tõsise näo teevad ja muusika mängib ja õpetaja pomiseb ja too seal raekojas vaatab sulle pidulikult otsa, see on ju samamoodi, kui kasarmuõuel terve vägi sihukese lipu ees midagi röögib, see on minu arvamus. Ja sellepärast oli ta väejooksik, ja mitte üksainuke kord! Enese parandamiseks oleks tal võimalust olnud. Ma ootasin ära, hoidsin ennast tagasi. Andsin ka pisut põhjust, aga ta polnud isegi enam armukade. Siis oli mul lõõg täis, siis langetasin ma otsuse, lükkasin seda veel korraks edasi, aga tema ei tahtnud, lausa sundis mind tema lörriläinud elule lõppu tegema. Siis ei saanud ka mina kauem vastu panna.

HUBERT: Frieda, ma imetlen sind. Selline järjekindlus. See on juba midagi. Kui see ikka tõsi on.

FRIEDA: Kas võtad veel ühe napsi?

HUBERT: Ei. Tänan, Frieda. Mulle ... mulle ei istu viimasel ajal eriti, kui ma nii palju joon.

FRIEDA: Aga midagi pean ma sulle ometi pakkuma. Üks singileib.

HUBERT: Ei, tõepoolest mitte. Istu-istu, Frieda. Ma suitsetan ühe sigari, sellest aitab mulle.

FRIEDA: Söö natuke puuviljasalatit, see värskendab suud.

HUBERT: Õieti peaksin ma ju sind kartma. Aga kui sind vaadata — oled sina alles naine. Kus selle Erichi silmad küll olid! Seda peab ometi märkama, mis sul kõik olemas on. Ja see, mida sa tegid, tõendab, milline sa veel õieti oled. Kui ma kuulda sain, et sa olid abiellunud, kurvastasin ma ikka kõvasti. See oli mulle löök. Tõepoolest, võid mind uskuda.

FRIEDA: Juba enne seda ei õnnestunud sul ringi sisse teha, et siit läbi sõita.

HUBERT: Ulmi asend on ju nii ebasoodus, sa tead ometi, kuidas sellega on. Loodad, et juht keerab ära, aga ei, ta kihutab mööda. Ja kuni sa oma uimasusest toibud, oledki juba Münchenis.

FRIEDA: Jäta järele. Nagunii ei usu ma ühtki sõna.

HUBERT: See oleks mulle valus, Frieda. Sageli istun ma büroos ja unistan, sekretär kohutab mind ärkvele, ja ma märkan: nüüd mõtlesid sa jälle Friedale. Ulmile. Doonaule.
FRIEDA: Sipelgapesale, kuhu sa mind panid.
HUBERT: See oli ometi midagi. See oli ikkagi midagi. Sellest peale, sellest peale ei ole lihtsalt midagi enam.
FRIEDA: Palju lapsi sul praegu on?
HUBERT: Ikka veel neli.
FRIEDA: Siis oli sul üks.
HUBERT: Ah. Ei, see ... see pole võimalik. Teine oli igatahes juba tulemas. Seda kinnitab mu naine. Mis sa ikka ära teed. Elu läheb oma rada.
FRIEDA: Jaa, jaa. Ja filiaale tuleb ka juurde.
HUBERT: Mis sellest kasu on, Frieda. Inimene vaevab ennast ära ega teagi, mispärast. Ja mis minul sellest on? Ma pistsin just juhile 50 marka pihku, tee endale meeldiv õhtu, ütlesin ma, lõbutse. Sa ei usu, kuidas ma teda kadestan. Ja sind, Frieda! Just, ma kadestan sind. Sina vabastasid enda, raputasid ahelad maha. Vaata mind, härra direktorit: kolmekümne seitsme filiaali ülemus, kes ei tohi piiksatadagi, ilma et see kedagi ei häiriks.
FRIEDA: Miks sa oma naisele otsa peale ei tee?
HUBERT: Seep see on, Frieda. Ma ei saa sellega hakkama.
FRIEDA: Sa oled lasknud endale hirmu nahka ajada.
HUBERT: Kahjuks.
FRIEDA: Sa oled oma haledusega harjunud.
HUBERT: Haledusega, seda ma ei ütleks. Frieda, kas ma tohiksin end pisut sirutada, ma olen hommikust peale teel.
FRIEDA: Palun.
HUBERT: Kui sul pole mõttes mind ära kägistada, võiksid ju minu juurde istuda.
FRIEDA: Kui sa mu mees oleksid, oleksin sust ammu lahti saanud.
HUBERT: Mina oleksin sulle truu.
FRIEDA: Sel juhul valetas ju Erich veel paremini.
HUBERT: Frieda, ära mind solva. Ma loodan lihtsalt, et sa tajud, et meie võiksime kahekesi.
FRIEDA: Mida?
HUBERT: Elada. Ja üldse.
FRIEDA: Võta kingad ära, kui sa jalad diivanile paned.

HUBERT: Vabanda. Ma ei toonud sulle isegi midagi kaasa.
FRIEDA: Seda ma märkasin.
HUBERT: Vabanda.
FRIEDA: Ei.
HUBERT: Frieda ... anna mulle oma käsi ... Mis see on? Kes seal tuleb? Frieda!
Erich tuleb sisse, võtab mantli seljast, teeb endale midagi süüa. Ta on Hubertist palju pikem.
ERICH: Jääge aga jääge paigale, mu härra. See rõõmustab ju mind ka, kui Friedal sihuke soliidne austaja on.
HUBERT: Kas sa ei seletaks, Frieda ... tegemist on ainult pisikese kõrvalhaagiga, saate aru.
ERICH: Te olete ju päris kohkunud. Frieda, mis sa oled selle peenikese härraga teinud? Vaata nüüd ometi. Ta on hirmust päris valge. See võib tervisele kahjulik olla. Tõepoolest. Meil oli raudteel kunagi üks, siis kui ma veel liinil sõitsin. See pikutas talunaisega põõsastes, peremees tuleb, meie vaene sell saab hirmust südamerabanduse. Nojaa, talumehel oli ka hang käes ja vaatas nende peale alla, need lamasid tema ees maas, no oli see vast pilt.
HUBERT: Frieda!
FRIEDA *ei vasta.*
ERICH: Mõnikord pole tal tuju, seda ma juba tean. Teie lahkel loal, ma kinnitan pisut keha.
HUBERT: Aga palun, härra ...
ERICH: Ütelge mulle rahulikult Erich. Nüüd kohkusite jälle ära. See läheb mulle juba piinlikuks. Frieda, kulla laps, millega sa siin küll hakkama oled saanud? Rääkis ta teile midagi?
HUBERT: Jaa.
ERICH: Et ta mind ...?
HUBERT: Jaa.
ERICH: Kas rääkis hästi?
HUBERT: Väga hästi.
ERICH: Usutavalt?
HUBERT: Täiesti.
ERICH: Ja nüüd olete kohkunud, sest mõtlesite, et ma olen omaenda vaim.
HUBERT: Mind paneb imestama ...
ERICH: Täiesti arusaadav. Minuga oli täpselt samuti. Ja seda räägib ta igaühele, kes sisse astub. Mu töökaaslased ütlevad juba: passi peale, ta teeb selle veel üks-

kord teoks kah. Aga nad ei tunne Friedat. Friedal on fantaasiat, sedasi on lood. Ja sellepärast räägib ta asju, mida pole olemas. Minulgi on fantaasiat, sellepärast saan ma aru. On teil ka fantaasiat?

HUBERT: Arvaksin küll.

ERICH: Siis saate ju teiegi sellest aru. Eks ole?

HUBERT: Loomulikult. Ma olin ainult üllatatud. Pisut. Ma pean nüüd ka ütlema, et ma seda loomulikult ei uskunud. Mina tunnen Friedat varasemast ajast. Hubert Meckel, olen siiralt rõõmus, et teiega ometi viimaks tuttavaks sain.

ERICH: Mina samuti. *Järgneva dialoogi ajal Erich sööb.*

HUBERT *paneb kingad jalga*: Friedal tuleb igasuguseid ideid, see on ju teada. Palun teid ka aru saada, et ma ei tahtnud tal mängu rikkuda. Ta võib teile kinnitada, et ma tegin otsekohe kaasa. Nii, nii, või tegid talle otsa peale. Nii, nii, tsüaankaalium. Suurepärane, ütlesin ma. Kui ta kaabakas oli, see sinu Erich, siis polnud ta paremat ära teeninudki. Ja heitsin kohe diivanile pikali, et teie surma väärilisel austada. Loodetavasti te mõistate, et see kuulus mu osa juurde. Mulle oli selge, et te nüüd välja ilmute. Saate aru, ütlen seda vaid sellepärast, et teile selgeks teha, et selles ei olnud ju midagi. Loomulikult ei mõtelnud ma hetkekski midagi muud.

ERICH: Mida te ei mõtelnud hetkekski?

HUBERT: Seda, et ... kuidas teile seletada ... minu poolt ei olnud see nii mõeldud, nagu teie võisite aru saada, kui sisse tulite.

ERICH: Selgemini.

HUBERT: Te ometi mõistate mind. Mul ei olnud mingit kavatsust. Jumal hoidku, see on ju täiesti selge. Frieda on mu vana sõbratar. Võib-olla te ei tea seda vanade kreeklaste ütlemist? Jõe kohta?

ERICH: Missuguse jõe kohta?

HUBERT: Mis ta nimi on, ei tea mina ka. Ja polegi oluline.

ERICH: Taipad sa midagi, Frieda?

HUBERT: Saate aru, ei saa kahte korda samas jões supelda, vesi on alati teine, ainult nimi on sama.

ERICH: Ja seda te ei tea.

HUBERT: See polegi tähtis. Oluline on tähendus, palun, saage ometi aru. Üks kord supled, ja ei kunagi enam.

ERICH: Kuidas nii, ei kunagi enam?

HUBERT: Friedale ülekantuna, ja teie abielule.

ERICH: Siis niimoodi, oodake: nimi on sama?

HUBERT: Jaa.

ERICH: Seega on Frieda nimi küll Frieda, aga ta ei ole enam Frieda. Seega on Frieda nüüd keegi teine, seega on kõik jälle uus, seega tahtsite te mulle lihtsalt öelda, et te ei hooli enam vanast sõbratarist, vaid uuest Friedast, kelle te siit eest leidsite.

HUBERT: Nüüd ajasite kõik segamini. Lähme veel kord tagasi.

ERICH: Ei, mu härra. Lähme edasi.

HUBERT: Hästi, lähme edasi. Aga ilma selle näiteta.

ERICH: Te võtate näite tagasi?

HUBERT: Jah, võtan tagasi.

ERICH: Kena. Niisiis, mida te tahtsite öelda?

HUBERT: Frieda võib seda teile niisama hästi öelda kui mina.

ERICH: Teile oleks parem, kui ma seda teilt teada saaksin.

HUBERT: Minult võite ainult teada saada, et midagi ei olnud ja midagi ei olnud kavatsetud ja et pole mingit põhjust ärrituda.

ERICH: Kellel?

HUBERT: Teil. Frieda ei huvita mind enam naisena. Frieda, ütle nüüd ometi ka midagi. Su mees saab olukorrast valesti aru.

ERICH: Frieda ei huvita teid enam. Frieda ei ole teie jaoks enam naine.

HUBERT: Viimaks ometi saate te aru. Jumalapärast, ma olin juba tõepoolest mures, sest te tegite sihukese näo, nagu oleks teab mis juhtunud.

ERICH: Paha lugu. Väga paha teie jaoks. Frieda, ta solvas sind. Tegelikult tappis ta sinu. Naisena, saad aru. Ta ütles, et sind pole enam olemas. See on mõrv.

FRIEDA: See pole esimene kord.

ERICH: Kas see on siis vabandus?

FRIEDA: Mehe jaoks küll.

ERICH: Ei, Frieda, me karistame teda.

FRIEDA *vaimustatult*: Erich!

ERICH: Noh, nüüd näed sa jälle kord, mis mees mina sul olen.

FRIEDA: Ah, Erich! *Suudleb Erichit.*

ERICH: Ärge liikuge paigast! Nägid, ta tahtis jalga lasta. Nii, palun, võtke istet. Frieda, too pesunöör.

FRIEDA: Jah, toon selle uue.
ERICH: Ja võta ühtlasi üks froteekäterätik ka.
FRIEDA: Kas puhas?
ERICH: Kuidas arvad.
FRIEDA: Ikka. Ta on väga hügieeniline. Tal läheb kergesti süda pahaks. Ta on ometi härra, sa ju tead.
ERICH: Hea küll. Ta peab saama oma karistuse, aga süda ei pea tal pahaks minema.
HUBERT: Mu härra, te lähete liiga kaugele.
ERICH: Palun, kas võtaksite nüüd jälle kingad jalast ära.
HUBERT: Ma alistun vägivallale. Aga ma protestin.
ERICH: Seda võite teha. Nüüd veel sokid.
HUBERT: Mida te mõtlete teha?
ERICH: Frieda, pesukauss palun.
FRIEDA: Otsekohe.
ERICH: Ilusad sokid. Kas nailonist?
HUBERT: Nailoni ja villa segu. Võite endale võtta, kui soovite.
ERICH: Juba võtsin. Tänan.
HUBERT: Mul on neid autos veel.
ERICH: Tänan, praegu aitab nendest. Nii, nüüd paneme jalad ilusti kaussi. Ja Frieda toob vett. Ruttu, Frieda, jookse, jookse, muidu saab meie külaline veel külma.
FRIEDA: Kas kuuma vett?
ERICH: Leiget. Teeme talle selle võimalikult meeldivaks.
HUBERT *Erich seob teda pesunööriga tooli külge*: Kas te ei ütleks mulle lõpuks, mida te teha mõtlete?
ERICH: Kes siis kohe nii uudishimulik on. Sellest peab ometi üllatus tulema.
HUBERT: Pean teie tähelepanu sellele juhtima, et mu autojuht ootab all.
ERICH: Põld küll näha.
HUBERT: Kõrvaltänavas.
ERICH: Oletan, et ta on sellega harjunud.
HUBERT: Ta teab, et ma siin olen.
ERICH: Selles ma kahtlen.
HUBERT: Ta tuleb üles. See oleks mulle piinlik.
ERICH: Selles võin teile kaasa tunda.
HUBERT: Ka teile oleks see piinlik. Ta on minusse kiindunud. Võib vajaduse korral vägivalda tarvitada. Niisugune ta on. Varem töötas ta politseis. Hoiatan teid, Erich. Ma hoiatan teid!

FRIEDA *tuleb veega*: Valejutt. Ta pistis juhile kakskümmend marka pihku ja ütles, et tehku endale välja.
HUBERT: Viiskümmend.
ERICH: Hästi antud.
HUBERT: Aga ta tuleb tagasi.
ERICH: Autojuht viiekümne margaga ei tule nii ruttu tagasi. Ma keeran teil püksisäärеd pisut üles. Viikidest oleks kahju. Oo... Frieda, sellel on pikad aluspüksid. Juunis.
HUBERT: Ma pean ennast hoidma.
FRIEDA: Pikad aluspüksid meeldivad mulle.
HUBERT: Näete nüüd.
ERICH: Teil oleks väljavaateid olnud, see on mul ammu selge.
FRIEDA: Nii, kas sellest aitab?
ERICH: Jah, peaks aitama. Nüüd tood sa mulle veel elektriahju juhtme ja sahtlist pikendusjuhtme.
No ärge nüüd veel siplema hakake.
HUBERT: Ma protestin.
ERICH: Kui mõõduka helitugevusega läbi saate, siis palun. Ainult mitte valjusti, seda ma vihkan. Kas teate, kui oled päeva läbi manööverveduril olnud, siis tahaks õhtul küll rahu.
HUBERT: Kui te ei ütle, mida te teha mõtlete, hakkan appi karjuma.
ERICH: Seda peaksin ma juba väga alatuks, eriti teie poolt. Siin ümberringi elavad puha töötavad inimesed. Neil on oma unenatukest vaja. Nii et kui teil on kübekestki mõistmist sotsiaalpartneri suhtes, siis ärge neid öörahust üles ehmatage. Tänan, Frieda. Pista see ots nüüd korraks kontakti. Nii, ehk aitab. Hoidke aga jalakesed ilusti vees.
HUBERT: Te ei arva ometi, et ma lasen teil mind täielikus vaikuses teise ilma saata.
ERICH: Täieliku vaikuse ja nagu ora otsas röökimise vahel on hea hulk vaheastmeid. Mõõdukas helitugevus, selle peale võiksime kokku leppida.
HUBERT: Ma hakkan karjuma. Ma näen ju, mida te mõtlete teha. Tahate mind elektrilöögiga tappa.
ERICH: Arvasite ära. See on omamoodi elektritool. Ju see on siis kõige humaansem viis, muidu poleks ameeriklased seda tarvitusele võtnud. Neil saaksid ju kandi-

daadid hirmu pärast südamerabanduse, kui nad kindlalt ei teaks, et see ilma valuta käib.

HUBERT: Ja teie arvate, et ma ilusti kaasa teen?

ERICH: E-ei! Nii päriselt kaasa teha ei pruugi te sugugi. Ma kõditan teid natike pistikuga, kõik muu teeb elekter iseenesest.

HUBERT: Erich, te olete juba küllalt nalja saanud. Olete mind kohutavalt ehmatanud. Nüüd aitab tõesti. Palun, ma pole seda lihtsalt ära teeninud. Frieda! Frieda, mis sina arvad?

FRIEDA: Ah, tead sa, Hubert, mul on täiesti ükspuha, kumb teist seal tooli peal istub.

ERICH: Mul mitte. Ja sa pead tunnistama, Frieda, et antud juhul on järg tema käes. Ta pühkis sind maa pealt minema. Ta ütles, et sind pole enam olemas.

HUBERT: Missugune arusaamatus!

ERICH: Seda te ütlesite.

HUBERT: Naisena, ütlesin ma.

ERICH: Õige. Naisena pole sind enam olemas.

HUBERT: Aga inimesena on ta ikka olemas. Teie naine on nagu ennegi väärtuslik, armastusväärne, tore inimene.

ERICH: Oled sa sellega nõus?

FRIEDA: Parem tõmban tal kartulikoorimisnoaga naha maha.

ERICH: Näete nüüd! Ta ei taha inimene olla.

FRIEDA: Ah, Erich, sa oled täna lihtsalt kohutav. Kui sa mulle nüüd veel juhtme annad, siis abiellume juba täna õhtul. Tookord ei olnud see ju õieti midagi. Siis oli meie vahel veel tolle poolt äraostetud vilets lollike. Reetur oli see, Erich. Nüüd oleme sellest lahti. Sa näed ju, Hubert ütles ise: ta ei tunne mind enam ära. Tal on ikka veel see kirjaoskamatu silma ees. Tollega võis midagi ette võtta. Hoplaa, ja ta hüppas sulle peo peale. Rumal loomake ulgus siis nii kaua omaette, kuni uppus õilsas märjukeses. See ei anna talle rahu. Tema ütleb hoplaa, aga keegi ei hüppa pihku. Siis tahab ta mind kiiresti inimese seisusse tõsta. Aga minu kulul. Mis õigusega tõstab ta mind inimese seisusse, küsin ma. Ja milleks? Ainult selleks, et ta võiks siis jumal teab mida nõuda. Sellepärast, et see praegu tema plaanidega kokku passib. Tema, see siga, tuleb ise kenasti puhtalt välja, temal on kõik hästi, temalt ei saa midagi nõuda.

Ja mina pean kikivarvul kõndima ning püüdma endast iseäranis inimlikku muljet jätta. Erich, kui sa seda juhtumit niimoodi vaatad, on see täiesti selge juhtum ja sa tead, mis sul teha tuleb!

ERICH: Ülekuulamine pole veel lõppenud, Frieda. Me oleme ikka veel süüdistuse esimese punkti juures. Aga minul on ka veel teine punkt.

FRIEDA: Erich, sa oled kullatükk, aga sinus on ka midagi bürokraatlikku, sellest on kahju. Kas sa siis ei taipa, et sul on hea võimalus ühele koletisele ots peale teha? Erich, hea juhus maailm ühest eksemplarist vabastada. Ainult sellepärast ei jälita neid seadus, et neid esineb liiga sageli. Igaühele on see liik teada. Kui neid kurjategijaid õiglaselt karistada, peaks pikema jututa poole meeskonda maha lööma. Selle ees seadus kapituleerub, Erich. Kuid mitte sina. Sest sa paned käe iseendale külge, kui sa talle traadi tagumikku pistad. Ja ikkagi tuled sa tervelt välja. See on puhastus, Erich. On see sulle selge? Sa teed niisama hästi kui mitte midagi, kui sa talle lõpu peale teed, ja ikkagi on see juba midagi. Midagi sümboolset. Hea eeskuju. Selle eest pannakse sind veel koolilugemikku. Ja mina usun uuesti, et sa midagi väärt oled. Võib-olla peaksid iga nelja nädala tagant mõnele lõpu peale tegema, siis saaksid sa jälle puhtaks, natukeseks ajaks.

ERICH: See võtaks aga kõvasti elektrit, Frieda.

FRIEDA: Sa ei taibanud kogu ideed, see tuleb sellest, et sa oled mees.

HUBERT: Vesi läheb külmaks, Erich. Ma külmetan end ära. *Aevastab.*

ERICH: Frieda, kalla sooja juurde. Muidu äratab ta veel kogu maja üles.

FRIEDA *räägib vett tuues*: Sina oled mees, see on sulle loomulikult kasuks, et õigusemõistmine kapituleerub teie, desertööride ees. Ka mina mõtlesin kord, et on ju päris kena, nii nagu elu on. Siis panin tähele: naisena maksad sa alati peale. Süsteem on teie kasuks. Ja minu poolt on sellega lõpp!

HUBERT: Nüüd reetis ta end, Erich! Naisel peab laskma ennast tühjaks rääkida, siis satub ta iseenesest oma jutuga vastuollu. Teile peaks nüüd selge olema: ta ei püsi enam eetilisel pinnal. Ta tunnistas seda ju ise! Paljas egoism on tema sõnade taga. Solvatud edevus.

FRIEDA *valab vett juurde.*
HUBERT: Ai, ai! Erich, ta kõrvetab mind ära. Te ei või tal lubada nii alatul kombel mulle kätte maksta.
FRIEDA: Ta on lihtsalt ära hellitatud. Sihukesele ei suuda kunagi meele järgi olla.
ERICH: Hoidke jalad ilusti sees. See on... ei, ei, pole viitkümmend kraadigi. Peaksite kord veduril kaasa sõitma, vaat kus on temperatuurid. Olen kindel, et vedurijuhil hakkab põrgus külm.
FRIEDA: Erich, ära räägi tulevikust. On sul julgust või ei ole.
ERICH: Ülekuulamine, Frieda, me ei jõua ju üldse õige ülekuulamiseni.
FRIEDA: Ülekuulamine on teada asi, Erich, ja selle ülesandeks on kurjategija väljavabandamine. Me ei lähe ometi samade vigadega vahele kui kohtumõistjad.
ERICH: Aga meie o l e m e ju kohtumõistjad.
FRIEDA: Hea küll, siis kirjeldan ma sulle viimast korda, millega sul tegemist on. Ja kaebealune toetab mind. Ma ütlen: Hubert on hea südamega inimene. On ta seda?
HUBERT: Seda öeldakse mulle ikka ja jälle.
FRIEDA: Kas ta peab end ise selleks?
HUBERT: Igaühel on oma nõrkused.
ERICH: Nagu näha, on ta võluvalt tagasihoidlik olevus.
HUBERT: Ma ei taha sellega midagi öelda.
FRIEDA: Ja kuidas ta oma nõrkusi kasutab?
HUBERT: Ma võitlen nende vastu.
FRIEDA: Tähendab ta ei ole enesega rahul. Tähendab ta ei ole õnnelik.
HUBERT: Tõesti mitte.
FRIEDA: Tema hommikueine ei ole küll kehv, aga kohv ei maitse nii, nagu ta võiks maitsta, sest kaebealusel on muresid.
HUBERT: Igal inimesel peab muresid olema.
FRIEDA: Nii kõrge nõude esitab kaebealune iseendale ja teistele. Juba hommikueinel. Ja nii see jätkub. Kas mängivad naised selles mingit osa, et kaebealusel on muresid?
HUBERT: Loomulikult.
FRIEDA: Näed, Erich, tal on naine, aga tema mõtleb veel teistele. See on loomulik. Kuid see rikub ka tema hommikueine ja lõunasöögi. Õhtul annab ta siis oma muredele voli ja ei ole õnnelik. Ja mispärast mitte? Ta on

nüüd teiste naiste juures, ja mida ta teeb? Muretseb. Mispärast? Oma naise pärast. Seega ei ole ka õhtusöök selgeks naudinguks. Ja miks?
HUBERT: Ma ei ole koletis.
FRIEDA: Õige. Kaebealune ei ole koletis. Ta ei lase naistel märgata, et tal on oma mured. Ta kannab neid üksinda. See suurendab tema õnnetust. On sellele mingit lahendust? Noh?
HUBERT: Tuleb edasi kannatada.
FRIEDA: Ta ei jää tuimaks ja naudib seda olukorda?
HUBERT: Kellel on iseloomu, see tuimaks ei jää.
FRIEDA: See tähendab: kellel on iseloomu, see kannatab edasi.
HUBERT: Nii jah. See on tema õilistumine. Ta maksab kõige eest.
FRIEDA: Näed, Erich: ta on hea südamega, tagasihoidlik, võluv, naistele ta meeldib, naised meeldivad temale, ta talub üksinda seda, et ühe naise juures olles mõtleb ta teisele; kohv ei ole enam kohv, kui sellel, kes seda joob, on iseloomu, ja temal on iseloomu, sellepärast ta kannatab, on õnnetu ja levitab seetõttu õnnetust, ja kuna tal on hea süda, on ta siis veelgi õnnetum, sest ta tahab ju igal pool kõige eest maksta. Nüüd küsin ma sinult, kas me võime seda pealt vaadata? Ta maksab ja maksab, aga asi läheb järjest hullemaks! Kas sa võid keelduda andmast niisugusele olendile piinadest vabastavat hoopi? Kas võid olla nii südametu?
ERICH: Ei, Frieda, tõepoolest, südä hakkab päris valutama, kui mõelda, et seesugune peaks veel edasi elama.
HUBERT: Erich, see on nüüd jälle naiselik kavalus! Frieda, ma möönan, sa oled ikka veel naine, ikka veel! Veel rohkem kui kunagi varem. Kas ma ei ütelnud sulle, et ma kõige parema meelega elaksin sinuga.
ERICH: Selle te võtsite enne tagasi. See olevat vaid mäng olnud. Teie olevat ainult kaasa mänginud, nii te ütlesite.
HUBERT: Sest ma kartsin, et lähete armukadedaks. Te vaatasite mulle sedaviisi otsa. Kogu see olukord, saage ometi aru.
ERICH: Teie kas valetate praegu või...
HUBERT: Valetasin enne, loomulikult enne. Hirmu pärast.
ERICH: Enne ei tahtnud teile keegi midagi teha. Praegu

on teie olukord täbar. Kõik maailma kohtunikud arvaksid, et te praegu luiskate.

FRIEDA: Nüüd ei saa ma sinu tseremooniast küll enam aru, Erich. Ma seletan, nii et suu jääb kuivaks, ma tõestan sulle kõik, mida üleüldse tõestada saab, ja sina seisad siin, traat peos, ja imiteerid viletsat kohtumõistmist.

HUBERT *väga valjusti*: Frieda, ja kui ma ütlen: ma abiellun sinuga?

FRIEDA: Said nüüd, Erich: ta arvab, et me kosime teda. See tuleb sellest, et ta ennast ülehindab, aga see tuleb ka sinu loiust kohtupidamise viisist. Nüüd pead sa teda kõditama, muidu tuleb talle kõige imelikumaid asju pähe.

HUBERT: Frieda!

ERICH: Härra direktor, ma olen erapooletu kohtunik, aga kui te veel kord nii lähedale sellele piirile lähete, kust algab öörahu rikkumine, siis ei või ma miski eest vastutada! Minu närvid pole enam kõige paremad. *Viimase lause ta karjub, tõestamaks Friedale, et on aru saanud.*

HUBERT: Ma ei karju. Aga pange see kaabel käest ära, muidu ma saan infarkti. Mul ei ole tervis päris korras, võtke teatavaks. Olen lihtsalt üle töötanud.

ERICH: Infarkt, Frieda, mis sa arvad? See oleks seisusekohane lahendus. Kuid traati ei pane ma sellegipärast ära. Nüüd on nimelt minu kord. Nüüd tuleb punkt kaks. Te olete mu elu nahka pannud. Ja kuna mul on ainult üks elu, siis pean ma seda teie poolt alatuks.

HUBERT: Vabandust, ma näen teid täna esimest korda.

ERICH: Aga Frieda mitte. On ju nii?

HUBERT: See on teada.

ERICH: Teil oli temaga vahekord.

HUBERT: Enne teie abielu olid meil suhted.

ERICH: Te ei abiellunud Friedaga.

HUBERT: Ma tahtsin.

ERICH: Te ei abiellunud.

HUBERT: Ei olnud võimalik.

ERICH: Seep see punkt on. Kui te aga oleksite Friedaga abiellunud, siis . . . noh, mis siis oleks?

HUBERT: Siis oleks ta minu naine.

ERICH: Ja kui ta teie naine oleks, siis ei oleks ta . . . noh . . . noh . . . siis ei oleks ta . . .

HUBERT: Teie naine.

ERICH: Aga ta on minu naine. Ja see on teie süü, minu ees. Endastmõistetavalt: minu ees.

Ja selle teen ma teile veel hea meelega selgeks, enne kui ma kontaktiga lähemale tulen. Kui ma teilt Frieda päranduseks sain, oli ta omadega päris läbi. Mõtlesin, et ma saan hakkama. Sa poputad ta uuesti üles, mõtlesin ma. Mul on endasse usku, saate aru. Ma riskin mõndagi ette võtta. Aga teie, härra direktor, olite ta nii umbusklikuks teinud, et ta ei uskunud mind mitte üks põrm. Ja vaeva nägin ma temaga tõepoolest. Ta on ju üks kena pala. Seda teame me mõlemad. Aga tema jäi peale, seda pean ma tunnistama. Kahe aastaga rääkisin ma endal hinge seest välja. Friedakene oli kurt. Ei mingit usku millessegi heasse. Läbi põlenud. Räägite nagu seinale. Lõpuks loobute. Vähemasti mina küll. Mina loobun. Olgugi et ma nii mõndagi riskin ette võtta. Mina ütlen niisugusel juhul: palun järgmine. Sest mul ei ole elust mingit mõnu, kui ma pean preestrit mängima või lihtsalt mööbliks olema. Ja selle eest istute nüüd siin, see on punkt kaks, kui te minust õigesti aru saate. Sest lahutuseks vajalikku peenraha oleks teil küll leidunud. Selle vastu te ometi ei vaidle! Ja muu värgiga ärge lagedale tulge, see ei puutu minusse. Punkt üks on Frieda mõrvamine siin sellessamas ruumis, kuna ta ei taha ju olla inimene, vaid naisterahvas. Punkt kaks: Friedas niisuguse umbusu soetamine, millest mina ei suutnud jagu saada ja millel olid rasked tagajärjed. Seega arvan ma, et nüüd ei jää teil muud üle kui minuga nõustuda.

FRIEDA: Kuula seda kõnemeest! Selle asemel et koletisele tuli otsa panna, meisterdab ta endale veel kiiresti okaskrooni. Ainult sellepärast, et sa oled liiga arg.

ERICH: Sa kiirustad kõigega üleliia, Frieda. Lõppude lõpuks oleme meie asjaarmastajad. Meil on tema ülestunnistust vaja, muidu teeme endale tagantjärele ettepeheiteid. Pealegi on see mul esimene otsuse täideviimine. Mul on sellest traadihoidmisest nagu kramp käe sees. Tahad sina teda kõditada? Ole lahke.

HUBERT: Palun mitte. Ärge laske seda naisterahval teha.

FRIEDA: Ta teab, mispärast.

HUBERT: See on meeste asi. Kui see juba sündima peab, siis ei taha ma, et mind surmaks naine.

ERICH: Sellest ei saa mina jälle aru.

FRIEDA: Ta arvestab sinu argusega.
ERICH: Ma ei ole arg, olen vaid natike pedantne.
HUBERT: See teeb teile kui vedurijuhile au. Ja ka kui inimesele.
ERICH: Tänan. Tänan. Ei mingeid meelitusi süüaluselt! Äraostmine ei lähe minu juures läbi. Asja arutamine jätkub: kas tunnistate end teile esitatud süüdistuses süüdi?
HUBERT: Ma ei tea, mida võiks mulle ette heita! Punkt üks: Frieda on naine, ja veel milline naine! Punkt kaks: ma oleksin Friedaga abiellunud, kui oleksin võinud. Võib-olla ei olnud ma küllalt järjekindel. Aga seda asja saab ometi parandada. Ma võiksin lasta end lahutada. Teie võiksite lasta end lahutada. Mina abielluksin Friedaga.
ERICH: Frieda, kuidas see sulle istub? Ta paistab süü omaks võtvat. Aga ta peaks mulle hüvitust maksma. Midagi pensitaolist.
FRIEDA: Erich, oleks kõige õigem, kui sa seoksid ennast teise tooli külge, ulataksid talle käekese, ja ma panen teile korraga tule otsa.
ERICH: Kõik võimalused peab läbi mõtlema, Frieda.
FRIEDA: Sa olid mulle täna õhtul uuesti juba peaaegu sümpaatne, Erich. Aga nüüd tahad mind maha sahkerdada sellile, kes mind niisama vähe armastab kui sina.
HUBERT: Ta eksib.
ERICH: Tõestage talle vastupidist.
HUBERT: Päästke mu köidikud lahti.
ERICH: Ei, ei, see läheb liiga kaugele. Armuavaldusega peate ka nii toime tulema.
HUBERT: Vähemasti käed!
ERICH: Frieda, kas ta peaks sinuga käte abil rääkima või südame kaudu?
FRIEDA: Tolle puhul täitsa ükskama.
ERICH: Noh! Võtke siis süda appi.
HUBERT: Niimoodi käsu peale ei ole see lihtne. Tunnistajate juuresolekul.
ERICH: Kuidas nii! Kui ikka midagi on, siis on.
HUBERT: Frieda! Vaata mulle vähemalt otsa.
FRIEDA: Ma vaatan kõrvale.
HUBERT: Meenuta kõike, mis ma sulle ütlesin.
FRIEDA: Ei.

HUBERT: Sa tead, mis mulle sinu juures imponeerib. *Paus.* Frieda!
ERICH: Siiamaani läheb väga kehvasti. Mu jumal, Frieda, siin oleksin mina küll hoopis teine mees.
FRIEDA: Selle peale ma ei viitsi aevastadagi.
ERICH: Või siis sihuke lause, ei, kuule, seda pole mina sulle veel taibanud öelda.
HUBERT: Olukord on ebasoodus.
ERICH: Hästi, Frieda, seda arvestame kergendava asjaoluna. Kuid ikkagi, härra direktor, seda oli natike vähe. Kas te ei tahaks veel kord hoogu võtta. Ma anman teile võimaluse Friedat veenda. Mina tean ju, mille peale ta tuld võtab.
FRIEDA: Etteütlemine ei loe.
ERICH: Õige. Me oleme ikkagi džentelmenid. Kas tahate siis veel proovida?
HUBERT: Pange kõigepealt kaabel ära.
ERICH: Frieda, ta ei taha traati näha. Ma hoian seda selja taga. Aga rohkemat ei või te meilt tõepoolest nõuda. Nüüd on kõik teie teha. See on juba kõige täiuslikum idüll, ma kuulen isegi ööbikuid. Et kuidas siis jääb?
HUBERT: Frieda! Frieda, ma olen sind solvanud. Olin lihtsalt hirmul. Ka sinu pärast. Lõin verest ära. Aga kui sa meenutad, pead sa tunnistama, et meie kahekesi, sina ja mina, kas sa siis enam üldse ei mäleta. Sipelgad Doonau ääres. See oli samuti juunis.
FRIEDA: Mais.
HUBERT: Palun väga, sellel pole ju nii suurt tähtsust.
FRIEDA: On ikkagi, sest sa ütlesid, et tuled suvel tagasi, ja ma mõtlesin, et see on ju pikk aeg, mai, juuni, juuli. Ja siis tulid sa oktoobris.
HUBERT: Septembris, Frieda.
FRIEDA: Kolmekümnendal. Selle kohta ütlen ma oktoober.
HUBERT: Kuigi kolmekümnes september kindlalt septembrisse kuulub.
FRIEDA: Kui keegi ütleb, et ta tuleb septembris, ja tuleb kolmekümnendal, siis ei tulnud ta septembris. Erich, lase käia. Pista tuli otsa, mul on sellest kõrini.
ERICH: Sa ei taha teda.
FRIEDA: Ma võin täpselt niisama hästi sinu endale jätta. Tee talle juba ometi kord lõpp peale!

HUBERT: Aga sinu... sinu sõbrana, Frieda, nii nagu varem...

ERICH: Ta tahab öelda, kas sa tahaksid tema armukeseks saada, Frieda. Noojah, see on nüüd tõepoolest justku ettepanek. Ma arvan, et kui ta sellega välja tuleb, siis ta ikka hoolib sinust, Frieda.

FRIEDA: Tee talle lõpp peale, muidu teen seda mina.

ERICH: Kahju. Aga kui Frieda ei taha, siis ta ei taha. See on meile ju teada, härra direktor.

HUBERT: Frieda! Sa oled ebainimlik. Sa ei ole inimene. Sa...

ERICH: Stopp, stopp, stopp. Nüüd tahate talt seda ka veel ära võtta. Olete teie tõesti üks hädavares. Kas teil siis enam miskitki meeldivat tagavaraks pole? Midagi lepitavat!

HUBERT: Kui ta nii pööraselt umbusklik ei oleks. Kas te ei võiks talle tõendada, et ma mõtlen seda tõsiselt.

ERICH: Ta ei usu mind üldse. Selles on asi.

HUBERT: Mind samuti mitte. Frieda, ma tean, praegu sa teeskled. Erich ja mina soovime sulle head. Sa oled kibestunud, aga ilmaasjata. Õnnetute arusaamatuste rida. Ma saan aru küll, et sa minuga abielluda ei taha. Mina teeksin sinu asemel samuti.

ERICH: See polnud paha, seda pead sa tunnistama. Nüüd veel midagi positiivset, härra direktor.

HUBERT: Mul oli tegemist, Frieda. Ma ei tahtnud ju sugugi nii palju filiaale. Aga kui sul on juba viis, siis pead kümme juurde saama, muidu ei tasu need viis ennast enam ära. See on seadus. Ja kui sul on kümme, siis pead ruttu veel kakskümmend ilmale tooma, muidu lähed pankrotti. Konkurentsi piits, Frieda, sina ei tunne seda. Ja nii võibki juhtuda, et sõidad Ulmist mööda. Sind piitsutatakse siit mööda, peab ütlema. Aga see on nüüd seljataga. Turg ilmutab teatud küllastumise märke. Kõigel on piir. Frieda, ma tulen sageli Lõuna-Saksamaale. Ma tean, see telegramm, see tegi sulle meelekibedust. Ja siis tšekk. Aga vaata, Frieda, telegramm oli...

FRIEDA: Aitab.

ERICH: Las ta nüüd räägib, ajab lõpuks pisutki kesta maha.

FRIEDA: Mulle on see lugu teada.

HUBERT: Ei, Frieda, ei ole teada.

ERICH: Näed nüüd. Ja mulle ka mitte. Kuidas selle telegrammiga oli?

FRIEDA: Ma ei taha seda kuulda.

ERICH: Kaebealusel on õigus sihukesele viimasele sõnale. Frieda, sul on tõepoolest liiga vähe arusaamist kohtumõistmisest.

FRIEDA: Küll aga õiglusest.

ERICH: Nii, kuidas siis oli selle telegrammi ja tšekiga?

HUBERT: Frieda ootas mind tookord. Me tahtsime vana-aastaõhtut koos veeta. Koos, saate aru. Kõik oli ette valmistatud. Kindlasti kujutab Frieda seda endale liiga lihtsalt ette. Vana-aastaõhtul perekonnast eemal olla, ma ei tea, kas te teate, mis see tähendab. Aga Frieda helistas, jõulu teisel pühal. Ma sain täielikult aru, mis meeleolu tal oli. Jõuluajal üksinda, see pole naljaasi. Niisiis tahtsin ma seda heaks teha. Ma olen alati heaksteegemise poolt. Kuid ega ei ole kerge oma perele selgeks teha, et pead olema vana-aastaõhtul Lõuna-Saksamaal. Friedal ei olnud seda laadi raskuste suhtes lihtsalt arusaamist. Mina aga, mina mõistan ju, et tal see arusaamine puudub, ja asetan end hea meelega teise olukorda. Ametiasjus on sellest sageli abi. Eraelus toob see kahju, kui teise suhtes alati mõistmist ilmutad. Tahad alati igaühe meele järgi olla, saate aru, Erich.

ERICH: Saan aru, et te tahate igaühe meele järgi olla. Seda te ju tahate öelda?

HUBERT: Te saate minust aru. Just mees saab sellest paremini aru. Naised on siin egoistid.
Aga raske on igaühe meele järgi olla, seda võite küll uskuda.

ERICH: Iseäranis vana-aastaõhtul.

HUBERT: Te saate minust aru, näen seda. On ainult üks vana-aastaõhtu ja te peate olema sel õhtul nii Hamburgis kui Ulmis. Mis te siis teete?

ERICH: See küsimus käib mulle üle jõu, härra direktor.

HUBERT: Ma olin kõik korraldanud. Teadsin, et Frieda mind vajab. Tal olid kehvad lood. Seda ma ei taha praegu lähemalt seletada. Frieda võiks pahaks panna. Igatahes oli see eriline olukord, mis tegi minu kohaloleku tungivalt vajalikuks. Ja siis läks kogu plaan lõhki. Friedal ei olnud usaldust. Mida teeb tema, sellest hoolimata, et mina olin nõusoleku andnud? Ta saadab mulle telegrammi koju. See sattus valedesse kätesse, ja siis

oli minu Lõuna-Saksamaa-sõiduga loomulikult lõpp. Ja mitte ainult seda. Missugune vana-aastaõhtu mul oli, noh, sellest ma parem ei räägigi.

ERICH: Teie naine?

HUBERT: Seda küll.

ERICH: Tal polnud aimugi.

HUBERT: Kuni kahekümne kaheksandani.

ERICH: Kahekümne kaheksandal tuli telegramm?

HUBERT: Istusime parajasti lauas, sõime suppi.

ERICH: Päise päeva ajal.

HUBERT: Lumi säras akende taga. Paar muströstast hüples päikese käes. Tuleb telegrammitooja. Mu naine läheb talle vastu.

ERICH: Ja olite omadega sees.

HUBERT: Lips läbi. Lõpp. Seal ei aita mingid argumendid.

ERICH: Siis pidite muidugi koju jääma.

HUBERT: Et mul veel õnnestus postkontorisse minna ja Friedale telegramm saata, see on niisugune organisatoorne saavutus, mille üle ma küll võin uhke olla.

ERICH: Ja tšekk?

HUBERT: Selle saatsin tagantjärele. See oli ühenduses erilise olukorraga. Juhuks kui Frieda tahaks lasta end aidata, palun väga, minu kohus oli talle võimalus anda. Aga loomulikult mõistis ta seda täitsa vääriti. Ma saan ju sellest aru. Arvestades tema olukorda. Ja ma ei ole ka hiljem üritanud end kuidagi kaitsta. Ma mõtlesin, sa pead selle lihtsalt enda peale võtma ja taluma. Oled ju lõppude lõpuks mees.

ERICH: Minu lugupidamine, härra direktor. Tõepoolest, see jätab mulle sügava mulje. Mitte kaitsta, enda peale võtta, taluda, selles asjas mõtlen ma täpselt samuti. Tulge, härra direktor, teile kulub üks naps ära. *Päästab ta lahti.* See lugu võttis teid tookord kaunis läbi, seda on veel täna tunda. Näed, Frieda, kuivõrd me härra direktorile ülekohut tegime. Kui sa poleks telegrammi saatnud, oleks ta sinu juures uut aastat vastu võtnud, kõik oleks teisiti läinud. Või tahad sa väita, et see on tema süü, et aastas on ainult üks vana-aastaõhtu? Ükski kohus ei või talle selle eest mingit süüd kaela veeretada. Ja tšekk oli ju ainult teatud ettepanek. Sa oleksid võinud endale selle eest ka kleidi osta.

HUBERT: Kasuka.

ERICH: Isegi. Ja muu eest oleks ta kindlasti ka maksnud. Sul oleks selleks õigus olnud. Kitsipung ta küll ei ole, see on juba välja tulnud. Nüüd oleks kõige õigem üks pudel koos ära juua. Lõppude lõpuks õnnestus meil parajasti justiitsmõrv ära hoida. Kuule, Frieda, too klaasid. Mul on sellest ülekuulamisest kaameli janu. Palun, võtke meie juures istet, härra direktor. Meie elamine on siin küll na liiga lihtne, aga ega seegi teile päris uudiseks ole. Peaasi on hea läbisaamine.
Siin on veel te sokid.

HUBERT: Mul on neid tõesti küllalt.

ERICH: Ei, ei, me ei taha teilt ometi midagi röövida.

HUBERT: Tänan. Aga ma oleksin need hea meelega teile jätnud.
Tõmbab sokid ja kingad jalga.

ERICH: Väga lahke teist. Kuid sokkidega tunnete ennast ometi kohe paremini.

HUBERT: Ma tänan teid.

ERICH *tagasihoidlikult*: Aga härra direktor . . .

HUBERT: Just, just, Erich, ma pean teid tänama. Te olete inimene. Tõeline inimene.
Frieda tõuseb äkitselt püsti.

FRIEDA: Ole lahke. Nüüd tõstis ta ka sind inimese seisusse. Head ööd.

HUBERT ja ERICH *takistavad teda minemast*: Aga Frieda! Sa ei jäta meid nüüd ometi üksinda. Joome veel klaasikese üheskoos.

FRIEDA: Mul pole janu.

ERICH *Hubertile, murelikult*: Seda panen ma juba pikemat aega tähele. Tal ei ole lihtsalt enam janu.

HUBERT *südamlikult*: Ja missugune suurepärane janu tal varemalt oli.

FRIEDA: Võib-olla võivad härrased ka ilma minuta minu janu üle vestelda.

HUBERT: Aga ei, Frieda, kui sa nüüd minema lähed, siis . . . siis . . . *takerdub, pöördub Erichi poole* eks ole, Erich . . .

ERICH: Siis puuduks meil lihtsalt midagi.

HUBERT: Täpselt nii, siis puuduks meil lihtsalt midagi.

FRIEDA: Nüüd, kus härrad teineteist ometi nii hästi mõistavad.

HUBERT: Seda küll. Jumal tänatud, me mõistame teineteist. Aga sa tunned ju mind, Frieda, sa tead, et see

mind kurvastab, kui mul on tunne, et meie vahel on mingisugune arusaamatuse vari.

FRIEDA: Jah, ma tean, Hubert. Sa oled juba kord nii peenetundeline inimene. Kui ma valjusti ja selgelt ei ütle, et ma olen nüüd rahul, siis sa sõidad ära ja kannatad.

HUBERT: Ma ei saaks rahu.

FRIEDA: Sul on lihtsalt puhast südametunnistust vaja, muidu ei saa sa elada.

HUBERT: Sa tunned mind, Frieda, ma tajun seda.

FRIEDA: Ja kuna ma sind tunnen, ei tule meie vahel enam arusaamatusi ette, arusaamatuse varjugi mitte, kõik on päevselge.

ERICH *seisab direktori portfelli kõrval. Portfell on lahti; ta on juba näinud, mida see sisaldab*: Frieda, vabandust, enne kui sa edasi räägid, pean ma härra direktorilt küsima, ega tal midagi selle vastu ole, kui ma temalt ikkagi midagi röövin.

HUBERT: Aga Erich, palun väga, see on kõik teie jaoks. Palun, valage endale.

ERICH *võtab kaks pudelit välja*: Näed, Frieda, need on härra direktor meie jaoks toonud. Noh, ütle nüüd, kas me ei oska niisugust asja hinnata. Niisugust me oskame hinnata. Punane šampanja, härra direktor, niipalju kui mina meie Friedat tunnen, võin ma öelda, et täna öösel joob ta veel meid mõlemaid laua alla. On ju tõsi, Frieda?

FRIEDA: Mul pole janu.

ERICH: Ah, Frieda, nüüd teeskled sa jälle. Ma näen ju su silmadest ära. See, mis seal välgub, on paljas janu, sihuke janu . . . *Erich hakkab pudelit avama. Kui tal see õnnestunud on, valab ta klaasi täis ja ulatab direktorile. Siis võtab ka endale klaasi ja püüab Friedalegi klaasi anda. Frieda aga hakkab rääkima.*

FRIEDA: Pane pudel ära, Erich, pane silma alt ära. Ma näen juba, mida kõike niisuguse pudeliga teha saab. Teie kaks olete tõega üks äge seltskond. Ja teist oleks tõega üpris kahju. *Hubert seisab, hoiab oma klaasi säravalt naeratades rinna ees, iga hetk valmis kokku lööma. Iga kord, kui Frieda talle otsa vaatab, naeratab ta veelgi lubavamalt ja teeb klaasiga vastava liigutuse, kuid Frieda ei lase end eksitada.* Ilma sinuta, Hubert, oleksin ma nagu kirjaoskamatu abielusse heitnud, nagu vilets

lollike, kes end mõnest musist ja käehoidmisest laseb haneks püüda, nagu ehtne lehm, kes arvab, et meesterahval on küll madalam hääl, aga kui ta «jaa» ütleb, siis tähendab see sedasama mis minu enda öeldud «jaa». Ja sulle, mu Erich, mida kõike ma veel sinule võlgnen! Isegi Huberti pildi oled sa täna õhtul uuesti kokku lappinud. See oli minu süü, nüüd ma tean. Telegramm, tšekk, see oli selge headus. Ja et aastas ainult üks kord vana-aastaõhtu on, võib tõesti pigem minu kui Huberti süüks lugeda. Tema on aumees. Ja nüüd oled ka sina aumees valmis. Sina pead aumees olema, sest sa oled nagu tema. Nimetan ma sind Hubertiks või teda, pole enam tähtis. Te sarnanete teineteisega nagu kaks hiinlast. Öeldakse, et see tuleb suurest kaugusest. Teen ettepaneku, et jooksite nüüd sina peale, mul on nagunii tunne, nagu oleksite teineteisega kogu aeg sina rääkinud.

HUBERT: Frieda, sa tead, me teeme kõik, et sulle rõõmu valmistada.

ERICH: Aga tema peab ka jooma, see on tingimus. *Pakub Friedale uuesti klaasi.* Tule võta, Frieda. Säärane jutt teeb janu, ma tean. *Frieda seisab nüüd tema ees.* Friedakene! Niisiis . . . *Erich ulatab kahe sõrme vahel klaasi Friedale ja kummardab galantselt. Samal hetkel lööb Frieda tal klaasi käest. Mitte väga ägedalt, pigemini resigneerunult. Siis läheb minema, kordagi tagasi vaatamata. Mehed vaatavad talle järele, suutmata jahmatusest liigutadagi, suutmata katsetki teha Friedat tagasi tuua.*

ERICH *piinlikkusest hädavaevu võitu saades*: Tal pole tõepoolest janu. Varem, ütlen ma teile, tähendab mina võin omajagu pihta panna, veduri peal, selge see, nüüd siis tulete teie oma kuiva kõriga . . . aga Frieda, kui see kord kätte võttis, ma ütlen teile, Frieda pole mulle mitte ainumastki sõõmu alla jäänud, sihuke hoog oli tal sees. Nojaa, kellele ma seda räägin.

HUBERT *mõnevõrra rahutult ning murelikult*: Erich, ma olen tõesti, jah, pean tunnistama, olen vapustatud. See pole enam endine Frieda. Iialgi, mitte iialgi poleks see Frieda, keda mina tundsin, üht head napsi sel kombel tagasi lükanud.

ERICH: Täpsemalt käest maha löönud, võiks öelda.

HUBERT: Jah, seda võiks öelda.

ERICH: Ise nägite. Ma astun tema ette, ütlen hea sõna,

teen kummarduse, ja tema, mis teeb tema... Härra direktor, te nägite ise...

HUBERT: Tema lihtsalt lööb teil klaasi käest ja läheb minema.

ERICH: Voodisse. Aga ärgu ta lootku, et ma tal killud kokku pühin. Seda tuleb tal ilusti ise teha, homme hommikul. Karistuseks.

HUBERT: Hommikul ta kindlasti kahetseb. Nii nagu mina teda tunnen, Erich, on tal homme sellest kahju.

ERICH: Aga nii ei saa ometi edasi minna. Mul klaas käest maha lüüa. Seda ei tohi ta teha.

HUBERT: Närvilisusest, Erich, puht närvilisusest.

ERICH: Närviline ta on, tõsi küll.

HUBERT: No näete, ja närvilisel inimesel ei ole ka janu. Saate aru, närvid tõmbuvad kramplikult kokku, see põhjustab puudulikku verevarustust, isu kahaneb, janu kaob, te peate lihtsalt arsti poole pöörduma.

ERICH: Ah arvate.

HUBERT: Olen veendunud. Te ei tohi seda kauem edasi lükata. Tänapäeval on selle vastu vahendeid, Erich.

ERICH: Ma olen teile nõuande eest tänulik. Võtan selles asjas varsti midagi ette.

Mõlemal on ikka veel klaas käes. Erich märkab seda. Jaa, ja meie... meie oleme ju veel väikese janu säilitanud, ma loodan.

HUBERT *südamlikult*: Seda küll, armas Erich. Teie terviseks.

ERICH: Teie terviseks, härra direktor.

Joovad.

HUBERT: Jätkem nüüd see direktor. Direktorit enam ei ole, saate aru. Muidu ütlen ma teile härra vedurijuht. Minu nimi on Hubert.

Tasandab järsku häält. Ja kas teate mis, Erich: kuna Frieda praegu nii närviline on, siis ma arvan, et meist oleks ülim hoolimatus siin napsitada. Naerame liiga valjusti, sõna kasvab sõnast, ja vaene Frieda võpatab voodis iga kord. Kas me tahame seda? Me ei taha ju seda: Nii et lähme oma januga parem linna. Ja teie olete minu külaline. Nõus?

ERICH: Ega ma ära ei ütle.

HUBERT: Olgu, läki. Aga tasa.

ERICH: Üsna tasa.

HUBERT: Küllap ta on just magama jäämas.

Räägivad ainult veel sosinal. Liiguvad üpris ettevaatlikult.

ERICH: Või ta magab juba.

Mõlemad seisatavad ja vaatavad veel kord ukse poole, mille taha Frieda kadus.

HUBERT: Meie hea Frieda.

ERICH: Loodetavasti näeb ta ilusat und.

HUBERT: Meist.

ERICH: Lubage, ma võtan teie portfelli.

HUBERT: Tänan. Väga lahke teist, Erich.

ERICH: Iseenesestki mõista, Hubert. Palun, minge ees.

HUBERT: Aga palun.

ERICH: Mina olen omas kodus. Palun.

HUBERT: Tänan. *Läheb välja.*

ERICH: Palun-palun. *Kustutab tule.* Oodake, ma panen kohe esikus tule põlema.

Väljast.

HUBERT: Tänan.

ERICH: Palun-palun.

HUBERT: Tänan.

ERICH: Palun.

Kolmas pilt

Sama vaade mis alguses, ainult sootuks teine valgus: kell on ligi 7 hommikul.

Erich tuleb joostes, Hubert tema kannul. Nende välimusest on näha, kuidas nad on öö veetnud.

HUBERT: Erich, ära jookse ometi eest ära. Sa põgened ju minu eest, Erich. Ära põgene, palun.

ERICH: Nii kui sa mind lilledega rahule jätad, jään ma seisma.

HUBERT: Lepime ilusasti kokku. Oota nüüd.

ERICH: Sa ei katsu mulle enam neid ohakalilli kaela määrida?

HUBERT: Ainult siis, kui sa nõus oled.

ERICH: Tõota seda.

HUBERT: Meie armastuse juures Frieda vastu, tõotan.

ERICH: Hästi, ma ootan. Tule siia.

HUBERT: Erich, oleks ju naeruväärt, kui me nüüd veel riidu läheksime. Pärast niisugust ööd, Erich.
ERICH: Ma ei lase endale mingeid lilli kaela määrida.
HUBERT: No kuule nüüd, Erich, sa vaata, sõber, pane oma käsi mulle ümber, mul on külm. Tänan, Erich. Nüüd tunnen, et olen kaitstud.
ERICH: Aga sina jätad need lilled, muidu lasen jalga.
HUBERT: Kuula nüüd, me peame ühe koosoleku, nõus?
ERICH: Mis koosoleku?
HUBERT: Pane nüüd tähele, Erich, mis ma sulle ütlen. Minul on tehas. Kui mingi probleem üles kerkib, siis peetakse koosolek.
ERICH: Ja siis?
HUBERT: Siis enam probleemi ei ole.
ERICH: Kuhu see probleem siis jäi?
HUBERT: Lahendati ära. Saad aru?
ERICH: Ah sa mõtled seda nii. Jah, meil on samuti. Meie peame ka tihti koosolekuid.
HUBERT: Jaa, aga teie töötate kahjumiga. Teie koosolekutest pole midagi kasu, Erich, usu mind. Sul on riigi raudteede puudujääk teada, Erich. Ma ei taha sind solvata, aga meil tuleb tõele silma vaadata.
Erich joob mingist pudelist.
Kui sa jood, võiksid mullegi ühe lonksu anda, muidu ma edasi ei räägi.
ERICH: Sa räägid ju kogu aja.
HUBERT: Ja sina kasutad seda ära ja jood salamahti. Ma panin tähele, Erich.
ERICH: Säh, tee põhi peale, kui ei või kannatada, et ma piisa võtan.
HUBERT: Ei, ma loobun. Sinu meeleheaks loobun, Erich. Ma tahan ainult, et sa mulle ka rüübata annad, saad sa aru? Žest sinu poolt oleks mulle rõõmu valmistanud. Sina selle peale ei tulnud, palun väga, ma ei pane seda sulle pahaks, aga sa pead aru saama, et niisugustel asjaoludel mina loobun.
ERICH: Kuidas soovid. Mina kedagi jooma ei sunni. Mis minusse puutub, siis minul on janu.
HUBERT: See tuleb sellest, et sa oled vedurijuht. Ah, Erich, mis sinul viga. Sina sõidad mööda maad, aastast aastasse, annad puudujääki ja veel kord puudujääki, sest et sinu käes on monopol, Erich, just nimelt, sina oled monopolist, Erich. Meiesugune oleks säärase

puudujäägiga küps. Niisiis tuleb end tööga tappa. Ja kelle heaks? Tarbija heaks. Teie heaks, Erich. Mina kannan sinu puudujääki, Erich. Mina tapan ennast tööga, et sina saaksid mööda maad sõita.
ERICH: Kuule, nüüd sa paned küll viltu. Meie anname puudujääki ju ainult teie meeleheaks. Kui me tariifid üles kruvime, mis siis teist saab. Teiega on siis läbi. Sellepärast oleme kuss. Sellepärast kannab igaüks meist vastutust ja selle eest talle ei maksta. Ainult ülesõidukoha valvurid, seal taipab kas või võhik, mis mängus on. Aga nii on meil kõigega. Iga käeliigutus peab klappima. Rongid sõidavad ju vahetpidamata.
HUBERT: Öö läbi.
ERICH: Või üle silla.
HUBERT: Nüüd müristab.
ERICH: Õige. Või sõidab rong üle pöörangu. Mis sa õige arvad, mihuke vastutus see on! Seda ei maksa keegi meile välja. Seda me teame. Sellepärast täidame oma kohust ka niisamuti. Sest et muidu ei saaks te oma prahti enam müüa. Nõnda on need asjad seotud. Rahvamajanduslikult. Saad sa aru?
HUBERT: Sa tahad öelda, et mina sõltun sinust?
ERICH: Nii-öelda jah.
HUBERT: Mul on kolm kaubarongi käigus.
ERICH: Kui me hinnad üles lööme, ei saa sinu kolm kaubarongi enam sõita.
HUBERT: Seda ma tahaksin näha!
ERICH: Siis sõidab nimelt nii palju kaubaronge, et rohkem ühtki kaubarongi sõita ei saa. Sellepärast olemegi kuss. Kuni teedeehitus niikaugel on.
HUBERT: Ja siis?
ERICH: Siis nõuame õiglast tasu.
HUBERT: Siis kaovad teie kliendid ära maanteedele.
ERICH: Siis on ka küllalt maanteid.
HUBERT: Nii et teie nõudmisel pole enam mingit jõudu.
ERICH: Klapib. Selles on sul õigus.
HUBERT: Te peate otsekohe rohkem nõudma, Erich. Usu mind. Praegu on paras hetk.
ERICH: Jah, sul on õigus. Otsekohe. Ei, Hubert, see ei lähe. See oleks katastroof. Mõtle teedele. Ei, Hubert, me peame kuss olema.
HUBERT: Kuni on liiga hilja.
ERICH: Sina seda ei taipa. Raudtee, see on üldine asi.

HUBERT: Mina taipan ainult, et teie annate puudujääki.
ERICH: Just. Rohkem sa ei taipa. Sinul pole raudteest sooja ega külma. Inglismaal on see teisiti, Hubert. Kas tead, kuidas on pöörang inglise keeles?
HUBERT: Ausalt öeldes ei tea.
ERICH: No näed nüüd. On nii palju inimesi, kes seda ei tea. Hiljuti käis meil üks delegatsioon Plymouthist.
HUBERT: Ah või Plymouthist. See on lõunas. Sa ei häälda seda õigesti. Plymouth on selle nimi. Näed sa minu keelt, kui ma Plymouth ütlen?
ERICH: Jaa.
HUBERT: Aga sinu keelt ei ole näha. Kui sa Plymouth ütled ja su keelt pole näha, siis on valesti.
Tuleb Berthold ja jääb ootavalt lähedusse seisma.
ERICH: Sa tahad teist juttu teha, sest sa ei tea, kuidas on inglise keeles pöörang. Isegi tõlk ei teadnud. Siis kükitasid inglased äkki maha ja näitasid pöörangu peale ja hüüdsid: points. Nii on see inglise keeles. Siis tuli välja, et Inglismaal on niisugune kõnekäänd: kui keegi mingi tähtsa otsuse teeb, öeldakse, et lülitab pointsid ümber. *Teeb liigutuse, nagu keeraks lülitit.* Saad aru?
HUBERT: Huvitav.
ERICH: Sa ei saa aru, see on kohe näha. Ma teen nüüd minekut.
HUBERT: Ei, ära veel mine, Erich.
ERICH: Sa ju isegi ei taipa, kuidas Inglismaal elu raudteega seotud on. See on alles rahvas. Igaühel on raudteega pistmist. Hoopis teisiti kui meil. Sina tahad mu sõber olla, aga mida sa teed: topid mulle lilli ja kirud raudteed. Ei, Hubert, jäta see. Ma tean, mis sellest arvata.
HUBERT: Ära mine, Erich, ära palun mine. See puudujäägiasi polnud nii mõeldud. Ja lilled, taevapärast, ma mõtlesin, et Frieda rõõmustab, kui sa talle midagi kaasa viid.
ERICH: Jaa, miks sa mulle kohe ei öelnud, et need Frieda jaoks on? Siis olen ma küll sinu vastu ülekohtune olnud, Hubert. Tule anna nad siia, kähku, ma pistan nad parem tasku. Tule pista ise mulle hästi ettevaatlikult tasku, et nendega midagi ei juhtuks. Sul on õigus. Ja kuidas ta veel rõõmustab! Lilled meeldivad talle väga.
HUBERT: Eelkõige nelgid.

ERICH: Need ongi nelgid.
HUBERT: Tema lemmiklilled.
ERICH: Sul oli see meeles!
HUBERT: Kellelgi peab meeles olema, Erich.
ERICH: Seda ma ei unusta, Hubert. Ma ütlen sinu poolt ka terviseid sinnajuurde.
HUBERT: Tingimata, ole hea.
ERICH: Mis sa arvad, kas ma pean teda kohe äratama või pean ootama, kuni ta ise üles ärkab?
HUBERT: Sa pead teda magada laskma.
ERICH: Sul on õigus. Uni kulub talle praegu väga ära.
HUBERT: Inimese uni on püha asi.
ERICH: Kuule, seal vahib üks meid juba tükk aega.
HUBERT: Sa võid talle ju öelda, et ma pole tema lemmiklilli unustanud. Ma arvan, see rõõmustab teda.
ERICH: Ma ütlen, üks vahib meid seal.
HUBERT: Sa ei kuulagi mind. Sa kavatsed Frieda eest maha salata, et ma ta lemmiklilli . . .
ERICH: Hubert, sellel on meiega asja. Hei teie, mis te seal nuhite? Tehke et minema saate.
BERTHOLD: Ma tahtsin ainult . . .
ERICH: Plats puhtaks, ütlen ma. Ja kui te ei kuule, siis . . .
HUBERT: Pea, Erich, ära tee talle midagi, see on ju Berthold.
ERICH: Missugune Berthold?
HUBERT: Minu autojuht. Hommikust, Berthold! Oodake seal üle tee, ma olen kohe valmis. *Vaiksemalt Erichile.* Niisiis, Erich, ela hästi. Anna mulle, palun, mu asjad.
ERICH: Missugused asjad?
HUBERT: Minu portfell, mantel, vihmavari.
ERICH: Minu käes ei ole ju neid, Hubert.
HUBERT: Või nii. Nojah, olgu peale. Ela siis hästi. Noh!
ERICH: Sina ka, Hubert! Ja kui sa jälle haagi juhtud tegema, astu palun läbi.
HUBERT: Saab tehtud, Erich. Tervita palun Friedat. Ütle talle, et me rääkisime kogu öö temast, see rõõmustab teda.
ERICH: Jah, see on hea mõte. Nii et ela siis ka ise hästi, armas sõber.
HUBERT: Hüvasti, Erich.
ERICH: Servus, Hubert.
Hubert läheb Bertholdi juurde. Erich lehvitab talle ja läheb minema.

HUBERT: Tore poiss, see mu sõbra autojuht. Noh, kuidas öö möödus?
BERTHOLD: Ma magasin hästi.
HUBERT: Terve öö?
BERTHOLD: Just nii, härra direktor.
HUBERT: Ilma igasuguste vahejuhtumiteta?
BERTHOLD: Just nii, härra direktor.
HUBERT: Seda ei usu te ju ise ka mitte, Berthold. Aga palun, kuidas soovite, teil on vaba voli minu eest kõik maha vaikida.
BERTHOLD: Mul pole midagi maha vaikida, härra direktor.
HUBERT: Berthold, niisugust inimest, kellel midagi maha vaikida pole, ei ole olemas. Eriti teie kui endine politseinik peaksite seda teadma. Te vaadake, minu eas, jah, minu eas ei juhtu ju enam midagi, niisiis pole ka enam midagi salata. Kahjuks, Berthold, kahjuks. Mida noorem inimene, seda rohkem on niisugust, mida maha vaikida. Ma ei pane seda teile isegi pahaks.
BERTHOLD: Teie asjad, härra direktor?
HUBERT: Ah jaa, mu asjad. Need unustasin ma täiesti ära.
BERTHOLD: Ma võin neile kähku järele minna, härra direktor.
HUBERT: Ei, jumalapärast, mu sõbrad magavad veel. Autojuht oli nii kena ja võttis minuga veel pitsikese, aga nüüd tahab temagi kindlasti tunniks sõba silmale lasta. Teie oleksite võimeline teisel veel selle viimasegi tunni ära rikkuma. See ei räägi teie kollegiaalsuse kasuks, Berthold. Teie olete öö otsa maganud. Inimesel, kes on öö otsa maganud, pole oma ligimeste suhtes mingit arusaamist. See aga, kes pole öö otsa või koguni silmatäitki maganud, Berthold, see mõistab oma ligimest hästi.
BERTHOLD: Ma sain juba aru, härra direktor.
HUBERT: Ei, mitte mõhkugi ei saanud te aru. Iial ei saa te millestki aru. Mitte iialgi. Saite aru.
BERTHOLD *vaikib.*
HUBERT: Mis siis jälle on?
BERTHOLD: Ei midagi, härra direktor.
HUBERT: Miks te midagi ei ütle?
BERTHOLD *vaikib.*
HUBERT: Berthold, ma palun teid, ärge ometi kogu aeg

vaikige! Kui te mõtlete, et te liiga vähe palka saate, siis öelge kohe välja. Mind ärritab, kui keegi pidevalt vaikib. Sada marka pole mulle probleem, te teate seda väga hästi. Tuleb ainult suu lahti teha, eriti nii vara hommikul, Berthold, siis olen ma tundlik. Muidu saan viimaks veel vihaseks ja siis on kõik läbi. Nii et, Berthold, tõotage mulle, et te enam ei vaiki.
BERTHOLD *vaikib.*
HUBERT: Kas olete nõus?
BERTHOLD: Just nii, härra direktor.
HUBERT: Mida te nüüd mõtlete?
BERTHOLD: Et on ülim aeg minna, kui me kell üheksa tahame Münchenis olla.
HUBERT: See on minu asi. Mida te veel mõtlete?
BERTHOLD: Seda, et . . . et . . .
HUBERT: Noh . . . tooge aga lagedale! Täiesti avameelselt, Berthold! Mida te mõtlete? Mees mehele, Berthold.
BERTHOLD: Seda, et . . . ma . . .
HUBERT: Berthold! Rohkem usaldust. Teiega ei juhtu midagi. Ükskõik, mida te ka ei ütleks. Mulle meeldib rohkem, kui te mulle otse näkku ütlete. Niisiis, Berthold, laske käia!
BERTHOLD: Ma mõt . . . seda, et ma ei tea, mida ma pean mõtlema, kui te minult kogu aeg küsite, mida ma mõtlen.
HUBERT: See oli minu viimane katse, Berthold. Kuidas soovite. Ma ütlen teile, mida ma teist mõtlen. Ma ütlen teile, et ma pole teiega rahul, sest in puncto ausus jääb teil vajaka. Kahju, Berthold. Väga kahju. Mõnigi autojuht oleks rõõmus, kui tal oleks šeff, kellele ta kõike näkku võib öelda. Aga palun, nii kuidas soovite.
BERTHOLD: Härra direktor!
HUBERT: Läki.
BERTHOLD: Oodake, härra direktor. Teil on õigus, see on minust rumal. Te märkasite seda kohe. Aga ma olen singi veel öelnud. Kindlasti, härra direktor. Mõtlesin, et ootan, kuni me kiirteele jõuame.
HUBERT: Lõpuks ometi võtate aru pähe. Viimasel sekundil, Berthold! Niisiis, öelge mulle oma arvamus. See huvitab mind tõepoolest, Berthold.
BERTHOLD: No kohe kui te ära olite läinud . . .
HUBERT: Tulite minu järele nuhkima. Seda võis arvata.

BERTHOLD: Ei, härra direktor, seda mitte. See oli üks naine.
HUBERT: Missugune naine?
BERTHOLD: Ma ei tundnud teda.
HUBERT: Mis tal minuga tegemist on?
BERTHOLD: Tal oli avarii. Kumm katki. Oli päris meeleheitel. Ma siis aitasin teda.
HUBERT: Ja siis?
BERTHOLD: Andis mulle kakskümmend marka.
HUBERT: Ja siis?
BERTHOLD: Otsisin endale toa.
HUBERT: Ja naine?
BERTHOLD: Seda ma ei tea.
HUBERT: Ja mida te tahtsite mulle sellega õieti öelda?
BERTHOLD: Seda, mida ma teie eest maha vaikisin, härra direktor.
HUBERT: Ah, Berthold.
BERTHOLD: Härra direktor?
HUBERT: Teiega ei ole sugugi lihtne.
BERTHOLD: Ma tean, härra direktor. Aga ma tabasin juba ära, kuidas te seda tahate. Te tahate isiksust. Ja isiksus peab kestast välja pugema. Muidu te ei märkagi, et teie ees seisab isiksus.
HUBERT: Väga ilusasti öeldud, Berthold. Väga ilusasti. Ja pealegi õigesti.
BERTHOLD: Ma mõtlesin täna öösel järele. Ma poen nüüd lihtsalt kestast välja, härra direktor! Ma reedan teile kõik. Esiteks, et ma siis kohe tuppa läksin, teiseks, et ma kohe riidest lahti võtsin ja voodisse heitsin.
HUBERT: See rõõmustab mind, Berthold. Läki.
Hubert läheb. Berthold järgneb talle. Nad kõnnivad mööda tänavat ringi. Tempo kasvab vastavalt direktori meelepaha ning viha süvenemisele. Berthold teeb katset direktorit ikka ja jälle peatada.
BERTHOLD: Ma pean aga tunnistama, et ma voodisse ei jäänud.
HUBERT *jääb seisma, ilmutab uuesti huvi*: Te lahkusite veel kord toast?
BERTHOLD: Ei, seda mitte. Vaadake, härra direktor, igal õhtul heidan ma voodisse ja tunnen siis jalgadest kohe ära: tekk on liiga lühike.
HUBERT *pahaselt edasi astudes*: Mida te oma toas teete, on teie asi. Teil on õigus eraelule.

BERTHOLD: Aga kui ma kestast välja poen, et isiksuseks saada, siis pean ma ometi tunnistama, et ma veel kord üles tõusin, et endale sokid jalga tõmmata.
HUBERT: See on teie eraelu, Berthold.
BERTHOLD: Seda küll. Aga sokkidega ju ometi ei magata, härra direktor.
HUBERT: Ma ei saa teid selles takistada. Ma keeldun teie eraellu vahele segamast.
BERTHOLD: Aga mis ma pean siis tegema, kui tekid hotellides nii lühikesed on?
HUBERT: Te tüütate mind, Berthold.
BERTHOLD: Aga härra direktor, ma tulen ju nüüd tõesti oma kestast välja.
HUBERT: Kell on pool kaheksa, Berthold!
BERTHOLD: Ma küsin ainult, kas te kiidate heaks, et ma sokid jälle jalga tõmbasin! Kas te seda üleüldse võite heaks kiita! Ma tahan isiksuseks saada, härra direktor, sellepärast laon ma muudkui kõik välja ja küsin teilt kui isiksuselt, kas ka teie ennast nii ebakindlalt tunnete, kui te paljad jalad teki alt välja tuppa sirutate?
HUBERT: Kell on pool kaheksa läbi, meil on tööaeg! Saite aru!
BERTHOLD: Ma arvan, et minust ei saa isiksust, kui ma teie ees maha vaikin, et mul hirm on, kui mu paljad jalad toas turritavad. Mul on hirm, et keegi võib mind puudutada. Võib-olla koguni kõditada. Kujutage endale ette! Inimene pole ju kusagilt nii tundlik kui jalatalla alt.
HUBERT: Ma lähen.
BERTHOLD: Ma tulen. Pean teile veel üles tunnistama, et ma tõotasin endale täna öösel, et ma mitte iialgi enam võõras toas sokke jalast ära ei võta.
HUBERT: Veel üks sõna oma paljaste jalgade kohta, ja te olete vallandatud.
BERTHOLD: Seda ma kartsin. Pean sellest siis nõndamoodi aru saama, et teie, härra direktor, et teie võite igas võhivõõras toas muretult oma sokid jalast ära tõmmata.
HUBERT: Te olete vallandatud. Päevapealt.
BERTHOLD: Just nii, härra direktor.
HUBERT: Olgu siis, et te mulle pidulikult, pidulikult tõotate, Berthold — et te mitte kunagi enam end minu asjadesse ei sega!

BERTHOLD: Ma katsun ju ainult oma kestast välja pugeda, härra direktor.
HUBERT: Ja mind kaasa tirida! Mis see teisse puutub, kas ma oma sokid ära võtan või mitte?
BERTHOLD: Ei puutu.
HUBERT: Te ei räägi enam kunagi sokkidest ja paljastest jalgadest?
BERTHOLD: Mitte kunagi, härra direktor.
HUBERT *leebemalt*: Siis on hästi. Siis leiame võib-olla veel ühise keele, Berthold. Mis te siis arvate, miks inimene kingi kannab? Sitke vaikiv pime nahk, ja muidu kantakse ju igal pool pehmet riiet, mis räägib, reedab, välja lobiseb! Aga inimene kannab nahast kingi. Miks ta seda teeb, Berthold?
BERTHOLD: Selleks et . . .
HUBERT: Mitte üks sõna, Berthold! Te tõotasite mulle.
BERTHOLD: Aga kingi kantakse ju . . .
HUBERT: Berthold!
BERTHOLD: Just nii, härra direktor.
HUBERT: Inimene kannab nahast kingi, et oma sarvestumata viieharulisi könte kaitsta. Sest inimene, Berthold, on häbelik.
BERTHOLD *vaikib*.
HUBERT: Ja kui te teisiti ei saa, kui peate neist naeruväärsetest viieharulistest köntidest mõtlema, siis mõtelge palju süda lustib, aga ärge laske seda välja paista. Salake see maha. Tehke nägu, nagu mõtleksite püha Cecilia või Cirruspilvede peale! Inimene on alles siis isiksus, kui ta kõike kohe välja ei pasunda, mis ta mõtleb. Kas olete minuga päri, Berthold?
BERTHOLD *vaikib*.
HUBERT: Mida te seal jälle pobisete?
Nad seisavad.
BERTHOLD: Ma mõtlen püha Cecilia peale, härra direktor.
Hubert pöördub järsult Bertholdist ära.
HUBERT *nördinult, piinatult*: Berthold! *Läheb kiiresti minema.*
BERTHOLD *leebelt*: Ja Cirruspilvedele. *Järgneb aeglasel sammul.*

Fritz Kortnerile

TOALAHING

ETÜÜD ABIELUPAARILE

Tegelased

FELIX
TRUDE

I vaatus

Perekond Fürsti elutuba alumisel korrusel. Tagaplaanil viib tiibuks aeda. Vasakul uks magamistuppa, paremal uks esikusse. Elutoas: kirjutuslaud, riiulid erialaste raamatutega, istumisnurk, klaver. Tuba jätab ülekuhjatud mulje, mööbel on vähemalt 15 aastat vana; on kogunenud palju seesugust, mida pole minema visatud üksnes sellepärast, et pole korterit vahetatud. Kirjutuslaua läheduses vitriin mitmesuguste kivimiproovidega. Lavapilt ei tohi hõivata kogu lava.
Felix võtab toru hargilt ja valib viiekohalise numbri. Ta kõneleb poolihääli, heites aeg-ajalt pilke ukse poole, mille taha Trude on äsja kadunud. Ilmselt ei pea naine kuulma, mida ta räägib.

FELIX: Härra Neumerkel? Jah, siin Fürst. Jääb sellega, meie ei lähe. Ka siis mitte, kui ta helistab. Ta paneb muidugi halvima välja. Hakkab paluma, ähvardama, meid üksteise vastu üles ässitama. Selleks tuleb valmis olla. Benno retoorika on tänu jumalale tuntud. Mengel ütleb, et tema seisab Benno vastu nagu graniit. Lubatagu mul lisada: mina seisan vastu nagu teemant. Loomulikult tema pärast! Jagan täiesti teie arvamust, härra Neumerkel. Tuleb talle lõppude lõpuks näidata, mis sobib ja mis ei sobi.

Trude siseneb vasakult. Tal on käes puhas särk.

Nõndaks, armas kolleeg, sellest kujuneb kindlasti mälestusväärne õhtu meile kõikidele. Tänan. Soovin sama teie omadele. *Paneb toru ära.*

TRUDE: Kes see oli?

FELIX: Oh, ainult Neumerkel.

TRUDE: Hakkavad nad juba minema?

FELIX: Sa hoiad seda särki nagu last ristimiseks valmis, Trude.

TRUDE: Et sa näeksid, kuidas sulle kõike peab kätte tooma.

Kui Felix näeb, et naine kohe tema juurde astub, pöördub ta ümber ja asub kärmete liigutustega toas ringi kohmitsema, nagu otsiks ta midagi. Trude talle järele. Felix tahaks meelsamini särgi eest plehku panna, kuid valitseb ennast. Ta otsib ettekäändeid.

FELIX: See on midagi apokalüptilist, Trude, siia panin ma ennist oma mansetinööbid . . .

TRUDE: Pane särk selga, Felix.

Felix pöördub järsult Trude poole, haarates seejuures lipsu, mis ripub tooli seljatoel, ja topib selle taskusse, ilma et Trude seda näeks.

FELIX: Ja lips, Trude. Mida see pudi-padi endale lubab. Selle tooli otsa ma ta riputasin, selle härjaverepunase, sest nii sa käskisid, täna kõlbavat ainult härjaverepunane, niisiis riputan ma härjaverepunase tooli otsa, pean teda silmas, kuna ma ju tean, et see pudi-padi kasutab seda ära, kui sul kiire on, ja nii kui ma mansetinööpide järele ringi vaatan, on härjaverepunane juba kadunud. Selles on midagi apokalüptilist, Trude.

TRUDE: Felix, sa igavene oraator. Näe, mis see on?

Tõmbab mehel taskust lipsu, mis otsapidi välja paistab.

FELIX: Sooh. Üpris kaval härjaverepunase poolt. Mulle taskusse pugeda, arvates, et siit sind keegi ei otsi. Oota sa mul.

TRUDE: Võta, tõmba särk selga ja asi nudi.

FELIX: Ilma mansetinööpideta . . .

TRUDE: Kõigepealt särk . . .

FELIX *loobub teeseldud, lõbustatud-meeltheitvast toonist, mis pidi kujutama paanilist abitust riietumisel, ja vajub tugitooli istuma:* Ei.

TRUDE: Me jääme hiljaks.

FELIX: Ah, Trude. *Hüppab üles. Üritab taas noort abielumeest mängida; kergelt ning ärevalt:* Milleks lahkuda sellest toast? Meie õnnis korter, Trude! Kas me sinuga ei hingeldanud erutusest nagu pöörased, kui meil lõpuks midagi niisugust oli, mida võis tahtmist mööda lukku panna. Tunnen veel praegugi kõris ja põlvedes, kuidas ma esimest korda võtit lukus ringi keerasin, ja mis väljas oli, oli väljas, ja sees olime meie. Sina ja mina. Ja nüüd, paar aastat hiljem . . .

TRUDE: Paar aastakümmet.

FELIX: Paar aastakümnekest hiljem ei pea sa minuga enam vastu. Üksainuke õhtu.

TRUDE: Eht sinu moodi. Kui meid külla on kutsutud, tuled sa säärasega lagedale. Ütlen aga mina homme õhtul, et nii, nüüd, Felix, uks on riivi pandud, mis väljas, see väljas, meie oleme isekeskis, — siis pead sa veel ühele kivimiproovile etiketi kirjutama. Ja neliteist vihikut ära parandama.

FELIX: Täna oleksin ma vaba, Trude.

TRUDE: Kutse on vastu võetud, Felix. Nüüd nad ootavad meid. Teeme homme endale suure õhtu. Kui sa tahad.

FELIX *väljendab kitsikust, õrnalt:* Trude, katsu mu pulssi. Minu südant, kui võid. Kas võib niisugust asja edasi lükata. *Embab naist.*

TRUDE: Ära tee, Felix, juuksed.

FELIX *teeskleb pettumust:* Juuksed, loomulikult. Juuksed.

TRUDE: Me ei saa ometi niisama lihtsalt minemata jätta, Felix. Ainult sellepärast, et sul parajasti niisugune tuju on. Kell kolmveerand üheksa on su tuju üle, siis läheme me ikkagi, ja jääme hiljaks. Kellelegi ei saa sa ju ära seletada, mispärast. Nii jääb see jälle minu kaela. Nad naeravad minu üle. Ja sina naerad ka, sest sa tead, et ega ma juba ei ütle, mispärast me nii hiljaks jäime. Palun, Felix, pane nüüd särk selga.

FELIX: Ma ütlen neile: Armsad sõbrad, ma olin kadunud poiss. Ma lihtsalt ei või pealt vaadata, kuidas ta riietub. Hõrk siidine naistepesu, tikk-kontsad, sõbrad, siis kaotan ma kogu oma ajataju.

TRUDE: Puudub sul midagi, Felix?

FELIX. Sina. *Läheneb uuesti.*

TRUDE: Ei, Felix.

FELIX: Juuksed!

TRUDE: Sinu särk. Palun, Felix. Kui me koos teistega saabume, tõmbame kõige vähem tähelepanu.

FELIX: Ja kui me üleüldse ei saabu.

TRUDE: Felix. *Paneb särgi käest. Felix võtab kingad jalast.* Ära kingi ära võta, Felix. Kohe paned nad ju jälle jalga.

FELIX: Vaevalt küll.

TRUDE: Kuhu nüüd?

FELIX: Kingi puhastama.

TRUDE: Enne kui sa kingi puhastad, helistad sa neile ja vabandad meid. *Hakkab oma küüsi viilima.*

FELIX: Naeruväärt, Trude. Mõtle ometi järele, mis hea pärast ma peaksin nende ees vabandama. Siis niisugusel

arvamusel oled sa minust. Esimene asi, mis sulle pähe tuleb: minul tuleb vabandust paluda. Mina ei palu vabandust.

Tahab kingadega magamistuppa minna.

TRUDE: Felix, kui me tõepoolest koju jääme, puhastan ise su kingad ära. Pane nad sinna maha. Sinnasamasse, kus sa praegu seisad, armas Felix. Jaa, jaa, ole pai. Pane nad ilusti sinna maha ja tõmba särk selga.

Felix kõhkleb.

TRUDE: Selleks et sa mulle niisuguses puhtas särgis rohkem meeldid, palun sind.

Felix paneb särgi selga.

TRUDE: Ja nüüd sa helistad ja ütled, et me ei tule.

FELIX: Kas ma ei öelnud sulle, et ma ei mõtlegi vabandada.

TRUDE: Kes räägib siis vabandamisest, Felix. Ainult teatad, et Benno teaks: härra ja proua doktor Fürst ei tule. See on lihtsalt viisakas, kallim.

FELIX *on toatuhvlid võtnud*: Siis lase mind, palun, ometi kord teha, mis pole viisakas. Trude, see annab meie õhtule õige aluse. Me teeme täna kõike, mis pole viisakas. Benno peab ometi viimaks teada saama, kogu klikk peab tunda saama, et ka mina võin kord teha midagi, mis pole viisakas. Ma teen ennast juba naeruväärseks oma korrektsusega. Just, just. Olen juba selles eas, kus koomilised jooned kipuvad välja lööma. Nii et tuleb peale passida, Trude. Neumerkelile olid lapsed kuuendas joonistanud tahvlile hamstri, mis oli tõepoolest kohutavalt tema moodi. Neumerkelil aga ongi hamstriga midagi ühist. Ja ta ei püüa end põrmugi parandada. Nii. et seda märgatakse.

TRUDE: Pean siis ise helistama, Felix.

FELIX: Trude! See ilus Benno võib küll ka kord minu üle pead murda. — Kuhu jääb siis Felix? Ja Trude? Jah, mis sa kostad. Need on ju usaldusväärsed nagu kvartskell. *Teravalt.* Nii ta ütles, Trude, sõna-sõnalt.

TRUDE: See ei ole ju midagi halba?

FELIX: Tema toon. Sa peaksid tema tooni kuulma. Nüüd kulub sellele peenele Bennole ära kord näha, et ma pole alati varnast võtta, kui see temale sobib. Vahest tuleb talle siis ka ette, et ta mind niisama lihtsalt solvata ei või, kuidas aga pähe tuleb, kõigi nende aastate

jooksul alalõpmata muudkui minu kallal närida. Ma pole talle mõni hampelmann. Saad sa aru, Trude?

TRUDE *on jätnud küünte kallal nokitsemise*: Minu arvates oleme Benno sõbrad.

FELIX: Nüüd ma näen, kuidas meie lood on. Sina muudkui tormaksid sinna, et aga temal oma statistid kohal oleksid.

TRUDE: Felix! Mis teie vahel on juhtunud? Ta oli ometi tõega sinu sõber, Felix.

FELIX: Minu sõber! Ja kui me sinna läheme ja ta mind oma prouhjenile, tollele uusavastusele, esitleb, ma kuulen juba, kuidas ta ütleb: kas tohin sind tutvustada, see on meie Felix, härra doktor Felix Fürst, geoloogia ja ajalugu, aga ajaloo tahab ta maha raputada, see meie Felix, see on tema kinnisidee, geoloogia peab põhiaineks jääma, oo palun, Felix, ära alusta sellega enne kui alles poole tunni pärast, minu noor naine peab enne kõigega harjuma. Ja kui ta on seda öelnud, kasseerib ta teie irved ja sina irvitad kaasa, kuna sina oled selle kähmluse jaoks liiga naiivne, sina solvangut ei tunne. Üldse on sinu kui naise poolt õieti vapustav maitselagedus tahta täna seal olla. Mõtle Regina peale, kes praegu eemal ridamajakeses istub. Mis sa mõtled, mida Regina ütleb, kui ta kuuleb, et me oleme sinna läinud, et oleme kohe selle uuega sõbrustama hakanud, kusjuures tema on ometi süüdi, et ta Regina välja viskas, lihtsalt välja viskas, silma eest ära, ridamajja, kinnimakstuna nagu mõne köögitüdruku. Ja meie läheme sinna, hüüame vivat! Abikaasa on surnud. Elagu abikaasa! Mis! Seejuures olid sina Reginaga palju lähedasem kui mina. Kahjuks pean m i n a ütlema: me ei või praegu sinna minna! Kahjuks. Oleksin parema meelega seda sinult kuulnud. See olnuks tunnistus solidaarsusest. Truudus. Või ka lihtsalt väärikus. Natukenegi väärikust, Trude.

TRUDE: Felix, oled sa Bennoga tülli läinud? Alati võtad sa kõike liiga südamesse. Tähendab mina ei kuule midagi, reageerin valesti, ja see solvab sind. Mu vaene, vaene Felix. Aga sa oled ka nagu hiir, enne kui asi päris hull pole, ei tee sa piiksugi.

FELIX: Mina sinna enam oma jalga ei tõsta, Trude. Saad sa aru. Mitte kunagi. Meie hea Felix! Need . . . need libedad laused, mis ta sulle kaela heidab, nii et sa alles tükk aega hiljem märkad, kui sa juba õhku ahmid, et see oli

jälle silmus. Siis aga võtab ta selle taas tagasi ja ütleb kõigile juuresolijaile: no näete, ma ei tee talle ju otsa peale, ma lasen tal elada, sel meie heal Felixil. Trude, ma vajan sind praegu.

TRUDE *maialt*: Mhmh. See lõhnab, Felix. See lõhnab võimaluste järele. Minu Felix vajab mind. Seda tuleb ära kasutada. Lõppude lõpuks pead sa mulle täna midagi pakkuma, kui sa nõuad, et me koju jääksime, Felix!

FELIX *on mõelnud millelegi muule*: Mengel ütleb, Mengelile pidi ta naisukest muidugi kohe ette näitama, ütleb, et see uus pidavat olema üks üpris hea väljanägemisega, üks erakordselt hea väljanägemisega persoon. Sa tead ju, kuidas Mengel ennast väljendab. Ja sellega tahab Benno nüüd mõistagi meie üle triumfeerida. Sinna ta just sihibki.

TRUDE: Oh issand, ta on ju arhitekt, ma ei tea, mida sa õige nõuad, Felix. Ta on juba kord välise peale väljas.

FELIX: Aga minu peab ta rahule jätma, Trude. Alatiseks. Tehku selle plikuskiga, selle erakordse nõiaellaga, tehku temaga mis iganes tahab. Mis iganes tahab! Aga mind tuleb tal säästa. Ja sind ka. Meie talle plaksutama ei lähe, üksnes et tema saaks triumfeerida. Algul meie ees ja siis veel meie üle triumfeerida. Nii ta seda on plaanitsenud. Tahab kahekordset triumfi pühitseda.

TRUDE: Kuidas nüüd kahekordset?

FELIX: Vaata, Trude, esimene triumf — me peame teda imetlema, kuna tema uus naisuke nii... nii erakordne on, ja et naisuke nii erakordne on, seda tunneb ta alles siis, kui meie seal juures oleme ja mõju välja näitame. Kui käed värisema hakkavad ja küpsisepuru sõrmede vahelt veiniklaasi pudeneb ja igaüks jaburalt kokutades kõnet tahab pidada. See on tema triumf number üks. Number kaks: ta näitab oma erakordsele naisukesele, et ta on meist üle, võib meie kulul nalja heita, ja meie veel naerame selle peale, see tähendab, ta näitab temale, et ka ta ise on erakordne, et nii-öelda kaks erakordset on teineteist leidnud. Selleks ta meid vajab. Ainult selleks. Mõistad sa mind nüüd?

TRUDE: Seda ei mõtleks ka kõige hirmsam vaenlane välja, Felix.

FELIX: Ega ei oskakski. Vaenlane tunneb sind liiga vähe. Sõber seevastu, saad sa aru, sõber tunneb õigeid kohti. Vastavaid kohti. Sõber teab, kust kinni hakata. Lihtsalt kuna ta orienteeruda oskab. Aga jumal tänatud, meie erakordne Benno on ka erakordselt pime. Ta alahindab meid. Ma loodan seda, Trude. Ta arvab, et me oleme tal peos. Ta arvab, et oleme temast sõltuvad. See on tema viga. Nagu ma sulle juba selgeks tegin, ta vajab meid! Niisiis on ta meil peos! Ja seda saab ta veel tunda. Kui sina kaasa aitad. Neumerkelit ja Mengelit olen ma juba valgustanud. Nemad aitavad kaasa.

TRUDE: See on ju tõeline vandenõu, Felix.

FELIX: Õiglus on see, Trude, viigistamine lõppude lõpuks.

TRUDE: Aga miks sedamoodi tagaselja, see mulle ei meeldi.

FELIX: Praegu pole õige silmapilk meetodite üle vaielda. Sa lihtsalt ei taju, mis kaalul on. Sa ei taha kaasa aidata, sina, minu naine! Neumerkel ja Mengel ja proua Neumerkel ja proua Mengel, nemad aitavad kaasa, aga minu naine norib formaalsuste kallal! Trude, kas sa ka tead, kuidas see härrasmees sinust räägib? Selle olen ma alati vaikides alla neelanud. Olen mõelnud, et see komplitseerib meie vahekorda temaga, kui sina seda tead. Alati, kui ma jälle midagi kuulsin, vaikisin ma selle sinu ees maha.

TRUDE: Mida ta ütles?

FELIX: Rohkem, kui ma korrata suudan.

TRUDE: Ma tahan teada, mida ta ütles!

FELIX: Ah, igasugust. Et sa niisugune kodune proua oled. Ükskord ütles ta Mengelile: ta peaks ju ka kurgu-ninakõrvas praktiseerinud olema, aga siis eelistas ilmselt mehele minna.

TRUDE: Nii ta nüüd küll ei öelnud.

FELIX: Trude, ma vannun sulle...

TRUDE: Ma ju tean, ta ütles...

FELIX: On ka üsna ükskõik, mis ta ütles, toon, Trude, sul pole kõrva tema tooni jaoks, sellepärast jätad sa mind selles olukorras üksi. See annabki talle meie üle võimu! Kui sa mind aitad ja me koju jääme, on ta omadega läbi. See on meie endi teha, Trude. *Ta läheb naisele täiesti ligi.* Kui sa mind nüüd hätta ei jäta.

TRUDE: Saab selgeks. Jaa, pikapeale saab mulle selgeks.

FELIX *ennatlikult*: Trude!

TRUDE: Mida ma sinust arvama pean. See saab mulle selgeks. Kena lugu, mis kõik välja tuleb, kui sa pisut oma kestast välja poed. *Ta on üles tõusnud ja eemale*

astunud, mees järgneb talle. Ära puutu mind. Tõepoolest kena lugu. Oled aga end toredasti sisse rääkinud. Kas sa siiski ei seletaks mulle, miks me lihtsalt sinna ei lähe ja sinu Bennole ei näita, et ta meiega niimoodi ümber käia ei saa? Miks me ei lähe ja tema triumfi kohapeal nulliks ei tee? Ma ütlen sulle, miks! Sest et sina üpris tühine vend oled. Küll sa juba tead, enne kui sa seda nõiaellat näinudki oled, et sa seda välja ei kannata, et sul kadedusest suu lukku jääb ja sa näost roheliseks ja lillaks lähed. See ei tähenda midagi muud, kui et mina olen ümmargune null. See naisterahvas, see imetabane olevus, see paneb mind alla vanduma, enne kui ta üldse silmapiirile ilmubki! Seda see just tähendab!

FELIX: Trude . . .

TRUDE: Ja et sul teada oleks, mina lähen sinna.

FELIX: Ja teed ennast selle olevuse ees naeruväärseks.

TRUDE: Elan üle.

FELIX: Mengel ütleb, ta olevat kahekümne nelja aastane.

TRUDE: No ja siis?

FELIX: Oleksin tahtnud sind säästa.

TRUDE: On veel palju kahekümne nelja aastasi.

FELIX: Aga mitte nii lähedal. Mitte meie juures. Mitte meie ringis. Siin on ometi vahe. Nüüd ühekorraga, terve õhtu, meie hulgas üks . . . üks nii noor isik,

TRUDE: Ma tahaksin kõigepealt teda näha. Rääkida temaga. Sellepärast ma lähengi.

FELIX: Ja blameerid ennast ja mind.

TRUDE: Sina blameerid ennast. Juba praegu. Siin. Minu ees. Aga see on sulle ükskõik. Kuidas sa siin minu ees seisad. Pole uut naist veel näinud, ja juba põlved nõrgad. Lõdised hirmust. Peaksin seda Bennole rääkima, kuidas sul püksid püüli sõeluvad.

FELIX: Palun. Palun mine. Ma tegin seda sinu pärast. Aga palun, mine, mine, tee neile selgeks, kuidas ma siin lõdisen, saavad alles nalja. Head lõbutsemist.

Telefon heliseb.

Felix läheb viivitades telefoni võtma.

Fürst. Aa, Benno. *Ta kõneleb üleolevalt, on näha, et see, mida ta ütleb, on ammu ette valmis mõeldud.* Sa ootad! Seda ma arvan. Ma koguni loodan, et sa ootad. Ei olekski kuigi armastusväärne, kui sa endale külalised kutsud ja neid isegi ei oota. Jaa, me oleme veel kodus. Võid endale

ette kujutada, mis meil siin praegu toimub. Mina otsin oma särki taga ega märka, et Trude mul järel käib, särk käes. Kindlasti olete juba heas tujus, Neumerkel, Mengel ja . . . ooh, oh ei, kuuled sa, Trude, me võime veel esimesteks jõuda, Trude. Mis siis muud, kui tegutseme! Nõndaks, Benno, mitte liigset lõbu, enne kui meie kohal oleme. *Paneb toru ära.*

TRUDE *haarab käekoti ja salli*: Ruttu, Felix. Kui me enne teisi kohale jõuame, oleme eelisseisus kogu õhtuks.

FELIX *valib numbrit*: Halloo, Mengel. Siin Fürst. Jääb siis ikka nii. Kuidas muidu. Tarvitseb ainult koju jääda, ja lähebki õhtu luhta. Ole lahke. Minu naine on niiöelda täiesti . . . täiesti . . . No näete. Ega midagi, mõnusat jätku. Palun, teile samuti. *Paneb toru ära.*

TRUDE: Tähendab me ikkagi ei lähe.

FELIX: Ma ei saa sind takistada, Trude. Siis näeb igaüks, et meie oleme ainsad, kes vastu ei pea õhtu otsa teineteisega kahekesi kodus istuda. Nii see ometi on. Sa lihtsalt ei pea seda vastu. Nii et palun, hakka aga minema. Sa võid seal mind ju vabandada. Ütleme . . . halva enesetundega. Peavaluga. Või minupärast leetritega. Kui see sulle puänti pakub, mida sa vajad.

TRUDE: Felix, lase mul enne . . . Ma pean ometi kõigepealt ümber mõtlema. Sest et ma rõõmustasin. Olla sinuga koos. Seal. Inimeste hulgas, keda ma sõpradeks pidasin. Ja sina ostsid mulle järsku need kohutavalt kallid kõrvarõngad. Ilma et mul sünnipäev oleks või vähemasti jõulud. Ma arvasin, et sellest tuleb eriline õhtu. Lõppude lõpuks pole sa veel iial nii palju raha lihtsalt mingi ehte jaoks välja pannud. Nüüd tahab inimene seda ka näidata — ja järsku ei tohi.

FELIX: Ja kui vaataja olen ainult mina, siis on sul kohe plekitükk kõrvas, eks ole.

TRUDE: Sa ei ütle ju midagi. Kui ma tuppa tulin, panin ma nimme tähele, sa ei vaadanud mitte siiapoolegi.

FELIX: Mina ise need ostsin. Pean ma siis nüüd kogu aeg võrratu, võrratu ütlema, ja: näed siis, Trude, minu maitse!

TRUDE: Sa võiksid öelda: tõepoolest, Trude, sinu kõrvas on need veel ilusamad kui poes.

FELIX: Mine, Trude. Ma mõistan. Kõrvarõngaste pärast pead sa minema. Oleks tõesti kahju, võrratute kõrvarõngaste pärast.

TRUDE: Ütle, et ma pean jääma.
FELIX: Sa olen nii-öelda vaba.
TRUDE: Kui sa mul juba õhtu ära rikud, võiksid vähemalt paluda, et ma jääksin.
FELIX: Paluda?
TRUDE: Jah, paluda.
FELIX: Niisiis, armas Trude, sa kas mõistad, mis sind seal ees ootab, või sa ei mõista. Sa kas veedad vabatahtlikult õhtu oma mehega või sa lööd käega. Kui ma aga sind selleks veel paluma pean, siis ma küll loobun.
TRUDE: Palun, palun, pead sa ütlema. Armastusega. *Mehe pilgu peale.* Jaa, armastusega.
FELIX: Hästi. Siis hoopis nõnda. Ma keeran lihtsalt ukse lukku. *Teeb seda.* Nüüd sa enam välja ei saa.
TRUDE: Ma ei tahagi.
FELIX: Me oleme kahekesi. Sina ja mina. Mees ja naine. Me võime teha mis tahame. Tahaksin, et sa seda niisama erakordselt tunneksid kui mina. Me võime kikivarvul käia. Kätega vehkida, pööraseid tuuleveskeid mängida või lihtsalt kõik lauad, toolid, diivanid ümber paisata.
TRUDE: Ei, palun, ei.
FELIX: Me peame ometi midagi tegema, Trude. Et me tunneksime, kui vabad me oleme.
TRUDE: Jah, mõtle siis midagi välja. Aga midagi ilusat. Kätega vehkimine ja muu seesugune, no kuule, ma ei tea.
FELIX: Hästi. Heida põrandale pikali.
TRUDE: Miks põrandale?
FELIX: Kui sa kogu aeg küsimusi esitad, ei tule midagi välja. Nii et hakka pihta. Heida maha.
TRUDE: Palun sind, Felix, oleks küll parem, kui ma teaksin, mida sa . . .
FELIX *möirgab*: Põrandale, ütlen ma.
TRUDE: No niimoodi ei tohi sa minuga käituda, Felix. Ma heidan põrandale, kuid ainult sellepärast, et mulle pakub huvi, mis sest tuleb. *Heidab põrandale pikali.*
FELIX: Tore, Trude. Peaasi, et see sulle huvi pakub. Keera ennast kõhuli.
Trude teeb seda.
Nii.
Felix mõtleb järele. Astub üle Trude. Astub jälle tagasi.
TRUDE: Mis nüüd?
FELIX: Tsst! Trude. Nüüd keera end uuesti kõhuli. Jah.

Korras. Täpselt nii pead sa lebama. Peaksid ennast nägema. Imeline, kuidas sa siin lamad. Käsivarred vabamalt, Trude. Lase nad lebavad nagu tahavad. Laota käsivarred laiali. Lõdvalt. Vabamalt, Trude. Niikaua kuni sa oma käsivartele mõtled, on nad kipsist. Niipea kui sa nad unustad, on nad liaanid. Üheksateist aastat oleme abielus, Trude, ja esimest korda lamad sa vaibal. Saad sa nüüd aru, kui õige see oli, et me koju jäime.
TRUDE: Ma olen ülimalt põnevil, mida sa minuga nüüd ette võtad.
FELIX: Kohe, Trude, kohe. Ma ei taha midagi valesti teha. Kõik peab toimuma nagu iseenesest. Üksainus otsustus, ja ongi kõik mokas. Võib-olla peaks siin ventilaator olema, Trude.
TRUDE: Milleks praegu ventilaator?
FELIX: Juba üksnes surin, hoog, sasimine pesus ja juustes, Trude, sa mõtle. Või niisugune suur kaldpeegel, ka see oleks midagi. Ei. Nüüd mul on klaar, ventilaator ja kaldpeegel, muidugi, inimeselaps, Trude, sa mõtle, meeletult tuhisev ventilaator, mis kõik laiali paiskab, ja häbitult suurejooneline kaldpeegel, mis meid kinni püüab ja jäädvustab, Trude, see oleks see. Ah, Trude, meil lihtsalt pole mitte kui midagi.
TRUDE: Kust sa selle õieti võtad, Felix?
FELIX: Kuidas?
TRUDE: Palun, Felix, ütle mulle vähemalt, kellega sa seda oled proovinud. Ütle, palun, kes see oli?
FELIX: Kes oli kes, Trude?
TRUDE: Kes sulle seda näitas? Seda asja põrandal? Kaldpeegli ja ventilaatoriga.
FELIX: Trude! See tuleb iseenesest. Sellel silmapilgul iseenesest.
TRUDE: Tunnista üles, too blond hispaanlanna.
FELIX: Trude, sa rikud kõik ära. Kuidas saab siin midagi kujuneda, kui sa mind ühtejärge üle kuulad. Tõuse üles.
TRUDE: Enne ütled, kust sa selle võtad.
FELIX *tõmbab ta maast üles enda ligi*: Trude, ma vannun sulle, see tuli mul täiesti iseenesest, lihtsalt tuli ette, paistis mulle õige, vaimustas mind hetkel. Aga sina oma küsimustega. Sa pead kaasa tegema.
TRUDE: Jah, anna andeks, Felix. Me võime ju veel kord proovida. Kui sa tahad.
FELIX *enesest võitu saades*: Jah, seda me võime. Jumal

tänatud, Trude, jumal tänatud, me võime teha mis tahame. See on ometi erakordne. Me lihtsalt teeme mida süda lustib.

TRUDE: Jah, Felix. Nii et... *kõhklevalt* heidan kohe uuesti... *Ta vakatab, vaatab küsivalt mehele otsa.*

FELIX: Et mitte valesti toimida, ütleksin ma, anname endale veel pisut aega. Mis võimalik, see tuleb täiesti iseenesest. Alles kui sa nii-öelda iseenesest põrandale langed, alles siis on õige moment.

TRUDE *võtab kähku riiulilt raamatu «Kamasuutra»*: Klapib, Felix. Seda olen ma lugenud. Täpselt nii see on. Käes: «Suvarnanabha ütleb: Kui armurõõmu ratas on veerema hakanud, siis ei tunta enam sobivust või mittesobivust.» Aga selle heaks võib ka midagi teha, Felix. Siin seisab: «Pole ühtki kohasemat vahendit kirge lõkkele puhuda kui tegusid sooritada, mida küünte ja hammastega toime pannakse.»

FELIX: Naise poolt, Trude, näed sa nüüd.

TRUDE: Ei, Felix. Siin on kirjutatud: «Sügav küünejälgede kõverik kaelal ja rinnakumerustel annab poolkuu.» Siis on veel tiigriküünised, paabulinnujalg, jänesehaak ja lootosleht. Tule, Felix, proovi õige kord, kas saad poolkuuga hakkama.

FELIX *vaatab küüsi*: Ma ei tea, Trude, minu küüned on selleks vist liiga lühikesed.

TRUDE: Võta hambad. *Loeb*: «Tükike nahka kahe hambaga otsekui tangide vahele võtta.» Palun, Felix, proovi kord.

FELIX: Kust kohast?

TRUDE *sirutab end talle vastu*: Siit. Igalt poolt.

FELIX *kummardub ettepoole, ajab end jälle sirgu*: Ei, Trude, ma tunnen, see kõik on enneaegu. Niikaugel me veel ei ole.

Trude paneb raamatu ära. Mõlemad on esialgu nõutud.

TRUDE: Võib-olla me peaksime... Kui sa ka nii arvad... ühesõnaga mul oleks himu lonks konjakit võtta. Kuidas sulle tundub? See ei tee kindlasti halba. *Toob baarikapist pudeli ja klaasid.*

FELIX: Sa taevas, jah muidugi. Miks ka mitte. Mina nimelt praegu alkoholi ei vaja. Sina oled siin. Kui ma sind vaatan, Trude. Kõrvarõngad, see kleit. Sinu figuur, Trude. Peab selgeltnägija olema, et sind kahe lapse emaks pidada. Proosit, Trudekene. Meie õhtu terviseks.

TRUDE: Terviseks, Felix.

FELIX: Kujutad sa ette, Mengel ütleb, et see uus, see Benno uussoetis, sel pidavat rumalus lausa näost välja kiirgama. Nii ütleb Mengel.

TRUDE: Ja Mengel on maalikunstnik!

FELIX: Jah, asi peab väga halb olema. Proosit, Trude.

TRUDE: Terviseks, Felix.

FELIX: Kujuta nüüd ette, Benno istub temaga oma lakutud korteris, aastate viisi, õhtust õhtusse. Elamine toimub ju õhtuti. Või läheb ta äkki iga õhtu kinno? Ega ei lähe. Iga õhtu külalised? Samuti mitte. Niisiis istub ta palju-palju õhtuid temaga, tema ees, tema Benno ees, minupärast istugu nad või teineteise kõrval, Trude, palun väga, võivad ju istuda, aga saavad nad siis teineteist lakkamatult silitada? Minu meelest võimatu. Nii ei pea ükski nahk vastu. Käsi sureb mehel ära, varem või hiljem. Niisiis, mida neil teha? Teineteisega rääkida. Ükskord ikka nad rääkimiseta läbi ei saa. Ja vaata, see ei klapi kuidagi. Benno ei saa ju temaga rääkida. Mengel ütleb, rääkimine, see temale ei sobi. Reginaga sai ta ometi rääkida. Reginal oli hiilgav haridus. Ja nüüd istub mehike selle olevuse kõrval ja see tema kõrval. Jah, ja jõllitavad vaid teineteisele otsa. Kaks tumma kala. Nii see on, kui pole teineteisega midagi peale hakata. Armas aeg, Trude, ma võin sinu üle tõesti õnnelik olla.

TRUDE: Proosit, Felix.

FELIX: Sinu terviseks, Trude.

TRUDE: Meie õhtu auks.

FELIX: Meie toreda õhtu auks.

Nad joovad, silmitsevad teineteist.

FELIX: Põhjani, Trude, põhjani!

Mõlemad pingutavad, joovad klaasid põhjani, Trude vappub, Felix talitseb end.

FELIX: Bennol vedas, et me ei läinud. Mis sa arvad, kuidas ma tema õõnsa õnne pihuks ja põrmuks oleksin teinud? Just nimelt pihuks ja põrmuks.

TRUDE: Ma arvan, et mul oleks noorikust kahju hakanud. Kujutle jutuajamist, sina seletad midagi, ja lõpetad siis sõnadega: see ongi see Archimedese punkt. Ja tema küsib: missugune punkt, palun?

FELIX *naerab sunnitult*: Väga hea, missugune punkt, palun, see on väga hea.

TRUDE: Või sa ütled nolens volens...

FELIX: Pagana pihta, oleks jälle piinlik lugu.
TRUDE: Ei, ma olen kindel, et nolens volens kasutad sa sellisel õhtul väljendeid nagu nouveau roman ...
FELIX: Ja tema peab seda parfüümiks. *Naerab kõvasti.*
TRUDE: Ja kui sa ilma «Metamorfoosideta» läbi ei saa ...
FELIX: Läheb ta näost punaseks, sest ta peab seda rõveduseks.
Tuju tõuseb haripunkti, langeb aga järsult uuesti.
TRUDE: Kui me neid kunagi juhtume kohtama, Felix, olgem siis leebed. Ta ei saa sinna ju midagi parata.
FELIX: Aga Benno saab.
TRUDE: Ma kardan, sa oled Bennot alati ülehinnanud.
FELIX: Proosit, Trude. Põhjani.
Nad joovad klaasid tühjaks.
TRUDE *vabistab*: Vyvvh. On alles jook.
FELIX: Hõõgub.
TRUDE: Selge tuli.
FELIX: See läheb verre.
TRUDE: Kohe veel üks, Felix.
FELIX: Hm. Ole lahke. Kuigi mulle näib, et sa pead ennast millegi pärast tröösti ma, kui sa järsku konjaki järele nii hull oled.
TRUDE: Palun, Felix, joo ja ära mõtle. Proosit, Felix.
Nad joovad suure pingutusega klaasid tühjaks.
TRUDE: Kas sulle tundub, et see läheb verre?
FELIX: Jaa, ikka. Muidugi läheb see verre. Tasapisi.
TRUDE: Siis jääme purju.
FELIX: Jah. Seda küll. Niipea kui alkohol veres teatava küllastusastme ...
TRUDE: Meie õhtu terviseks.
FELIX: Sinu terviseks, Trude.
Nad joovad, Trude köhib. Felix koputab talle seljale.
TRUDE: Ma pole harjunud. See tuleb sellest, et sa liiga harva minuga koos jood.
FELIX: Oh, me joome ju tegelikult ikka ja jälle. Nii vahetevahel. Kas sa ei leia.
TRUDE: Jah, alati kui sa ... kui sa ...
FELIX: Ei, Trude, see pole õige. Just et mõnikord on tahtmine hea sõõmu järele.
TRUDE: Ja mille järele veel?
FELIX: Ära hakka mind jälle üle kuulama, sa nurjatu naisterahvas.

TRUDE: Ma tahaksin end tõesti kord purju juua, koos sinuga, Felix.
FELIX: See kõlab, nagu poleks me end kunagi koos purju joonud.
TRUDE: Loodetavasti see õnnestub.
Ta on jälle klaasid täis valanud.
FELIX: Sa teed, nagu oleks see jumal teab mis saavutus.
TRUDE: Enamasti, kui me kahekesi midagi joome, Felix, palun ära ole kuri, ma pean sulle ometi kord ütlema, aga ainult siis, kui sa lubad, et sa kohe vihaseks ei saa ...
FELIX: Enamasti, kui sa minuga koos midagi jood, mis on siis, noh, tule lagedale, Trude.
TRUDE: Luba, et sa kohe ei ägestu.
FELIX: No ütle juba, täna pead sa kõik välja ütlema, mis sa muidu maha vaikid. Kähku, mis on siis?
TRUDE: Ma ei märka midagi.
FELIX: Kui sa minuga jood?
TRUDE: Jah.
FELIX: Mida sa sellega mõtled?
TRUDE: Veel üks klaas, Felix. Ehk on siis parem. Proosit, Felix.
FELIX: Proosit, Trude.
Nad joovad klaasid tühjaks.
Kui sa minuga koos jood, mida sa siis ei märka. Tule välja, ütle juba, Trude, palun, mida sa ei märka.
TRUDE: Alkoholi. Et ma joon. Mul on tunne, et ma jään kaineks.
FELIX: Ja kui me Benno pool joome, on see teisiti?
TRUDE: Üleüldse, kui me inimeste hulgas oleme.
FELIX: Tähendab nüüd, kõige selle konjaki peale, nüüd ei märka sa midagi?
TRUDE: Kas sina märkad?
FELIX: Kuule tead, ma ju kannan ka ikka omajagu. Aga palun, kui, kui ... kui see nii kangesti tähtis on, siis midagi ehk märkan ka.
TRUDE: Aga sinust ei ole näha, et sa midagi märkad.
FELIX: Kas tahad mind solvata?
TRUDE: Ei, ei, Felix. Palun sind, ma ainult mõtlesin, et võiksime kord sellest rääkida. Aga kui sina ei taha ...
FELIX: Siiski, siiski, loomulikult. Me võime kõigest rääkida. Selleks me ju abielus olemegi. Kui me teineteisega rääkida ei võiks, Trude, kesk kurja maailma, mis ainult seda ootabki, et sa end kompromiteeriksid, ei,

Trude, meie kaks, me koguni peame teineteisega rääkima. Ja üks peab teist mõistma, muidu on kõik läbi.

TRUDE: Just, Felix. Sellepärast ma sulle seda ütlengi. See torkab mulle silma. Me joome ja joome ja ... ja ... see ei vii kuhugi.

FELIX *elab end sisse*: Küll ma sulle näitan, kuhu see viib. Sa oled joobnu küüsi langenud, armas laps. Ja see joobnu, mu talleke, see ei tunnista midagi, sellel pole nime, ei tule arvesse enam käitumine ega hea toon. Kas väriseb juba mu õrn süütus joobnud elaja ees, või väreleb ta mulle hoopiski vastu? Noh? Kumma kasuks me otsustame? *Ta käed on naise õlgadel, üsna kaela juures.*

TRUDE: Nüüd sa mängid, Felix. See ei loe. Mis sünnib, peab ometi möödapääsmatu olema. Kui igaüks mängib, mis ta mõtleb? Sellest ei tule iial midagi. Palun sind, Felix.

FELIX *katsub vastu pidada*: Ära räägi nii mõistlikult, tüdruk. Räägi pigem rumalalt. Või laula. Tee midagi, mis raamid purustaks. Ah, mu kulla Trude, laskem raamidel puruneda. Vaata, siin, need raamid, meie ümber, kas sa siis ei tunne, et me oleme raamide vahele surutud, ööl kui päeval, kas sind ükskord ei aja juba oksele, need raamid teevad meist vaikelu. Anna mulle käsi, palun, ma loen üks, kaks, kolm ja tähelepanu, valmis olla, nüüd!, ja siis teeme vägeva hüppe, kõrgele ja ette õhku, ja kukume. Niisiis, üks, kaks, kolm, tähelepanu, valmis olla ...

Paus.

Felix on Trudel käest kinni võtnud, vaatab naisele otsa, see vaatab temale otsa. Trude kehitab õlgu.

TRUDE: Anna andeks, Felix. Ma tahaksin küll. Tõesõna. Aga sa pole sina ise. Ma ju tunnen.

FELIX *nii kainelt kui ta saab olla*: Trude, nii ei saa. Nii ei tule meile kunagi, mitte kunagi elu sisse. Sa registreerid nagu kraadiklaas. Selle asemel et end pisut unustada. Minupärast või konjaki tõttu. Just nimelt, ka konjakile tuleb anduda. Aga see eeldab loomulikult teatavat kalduvust. Inklinatsiooni, Trude, seda sul ei ole. Nagu rahn, mis vallandub, ah, Trude! Ja kui ma tahan sind aidata, lähed sa turri.

TRUDE: Ei, ei, Felix. Ma ootan seda ju nii väga.

FELIX: See on viga. Vaata, Trude, joovastus, mis see siis on? Raskus lööb kõikuma. Sina, ikka veel oma isiksuse

anumasse kätketud, loksud siia ja sinna. Kohe jooksed sa üle, üle oma mina ääre, ja siis sa langed, kuulud lõpuks ainuüksi veel maale, raskusele, lähed pööraseks puht allalangemisest, allasöömisest, sest et sa lõpuks tasakaaluvalvuritest sinus eneses pääsenud oled, ei mingit isiksust enam, mis apteegikaaludelt toituks, ei, ainult pöörane langemine. Ja kahekesi, Trude.

TRUDE: See oleks ilus.

FELIX: See on ilus, Trude.

TRUDE: On sul juba see ... see tunne?

FELIX: Senikaua kui ma sulle ettekandeid pean pidama, see mulle muidugi peale ei tule.

TRUDE: Siis ära pea mulle ettekandeid.

FELIX: Hästi, ma ei pea sulle enam ettekandeid.

TRUDE: Joo parem.

FELIX: Jah, joome parem.

TRUDE: Joobe terviseks.

FELIX: Joovastuse terviseks.

Nad joovad.

TRUDE: Ja kohe veel üks.

FELIX: Mulle tundub, et sa tahad forsseerida.

TRUDE: Jah, ja ma forsseerin, proosit!

Joob üksinda.

FELIX: Seda ei saa forsseerida. Valmisolekut. Andumust.

TRUDE: Terve Niiluse org ei saa rohkem valmis olla kui mina. Ja mis sest kasu? Mitte midagi. Mul on tunne, et minu seesmus on kõik üks kuivatuspaber. Kõigepealt peaksid sa selle minust välja rebima. Aga sina ei rebi, sina selgitad, Felix. Ja mina neelan seda kõrvetavat laket, et see mind läbi raputaks, ja ei märka mitte kui midagi.

FELIX: Sa oled juba kenakesti purjus. Me mõlemad oleme juba kenakesti purjus. Muidu me nõnda ei räägiks. Usu mind. Tõuse palun kord üles, palun, Trude, pane silmad kinni, astu paar sammu, noh, kas tunned, kuidas sul tasakaal kaob, sa taarud, jajaa, minu Trudekene taarub, suurepärane, kuidas sa taarud, ja kui ma oma Trudekest kohe kinni ei püüa, kukub ta raskelt kui kivi minu ees paradiisi.

Felix on Trudele paar müksu andnud; kui naine ikka veel liigset kainust ilmutab, võtab ta naise käte vahele. Žest ebaõnnestub. Felix jätab naise rahule. Nad eemalduvad teineteisest.

Istuvad.
Vaikivad.
Heliseb telefon.

FELIX *kõneleb summutatult, kuna ta ei taha, et Trude kõike kuuleks*: Jaa. Ma kuulen. Jah, härra Mengel, seda ta tegi, ja tahtis meid kiirustada. Mulle jäi mulje, et ta oli juba kaunikesti närvis. Mina, ja järele anda! Kulla Mengel! Siis sellepärast helistasitegi, et arvasite... Kuulge, see puudutab mind kõvasti. Siiski, siiski, sellises olukorras on umbusaldus solvang. Üks täitsamees, härra Mengel, kui harva seda veel ette tuleb, et mõni veel täitsamees on. Ja täna õhtul, kus seda saab tõestada, esimene kord, sest ajast kui me teineteist tunneme, nüüd kahtlete teie... tahaksin loota, kulla Mengel. Ja juhul kui teil kodus liiga... liiga rahulik peaks olema, või kui teil vahest sobivat keelekastet majas ei juhtu olema, palun väga, te teate küll, minu pool... jaa, jaa, jaa, meil ka. Mu naine on täiesti... nii see on. Tänan. Teile samuti. Ja kui teil veel kahtlusi peaks tekkima, helistage aga mulle, eks! Kõik sõltub nüüd meie solidaarsusest. Oleme niisiis ühel nõul? Tänan. Ja sama teie abikaasale, palun. Tänan.

TRUDE: Minu Felix jagab täna õige ohtralt käsklusi.

FELIX: Oh, Trude.

TRUDE: Käsuta mind ka.

FELIX: Alati kui ma käsku lähen andma, on mul tunne, et teen kohe mõne vea.

TRUDE: Sa olid ometi ohvitser.

FELIX: Meteoroloogiateenistus.

TRUDE: Aga lendasid sa ju ka.

FELIX: Jah. Seda küll. Nii vahetevahel.

TRUDE: Vaenlase vastu.

FELIX: Oh, mitte otseselt.

TRUDE: Aga see oli ju hädaohtlik.

FELIX: Nojaa, sõda on sõda, Trudeke.

TRUDE: Räägi, kuidas see oli.

FELIX: Mida mu Trudekene siis kuulda tahab.

TRUDE: Kuidas see oli, kui mu Felix lennukisse istus. Lahingulennule.

FELIX *elab kangelase rolli sisse, nähes, et teisiti ei saa*: Ah, lahingulend, kas tead. Rutiini asi. Näiteks Prantsusmaal.

TRUDE: Oo jaa, mis oli Prantsusmaal?

FELIX *selgelt nagu ettekannet pidades*: Ardennide kurdudest sööstsid õhtul hävitajad välja. «Potez'd». Prantslasliku nobedusega plõgistavad nad tulistada alla meie edasiliikumisteedele. Operatsioon Õhtune Õnnistus, nagu meie seda nimetasime. Meie ähmiga Charleville'i, ja mina veel viimases sihtimist võimaldavas valguses kohe oma partnerile kallale. Taevas juba violetne kiiver, horisont üksainus hõõguv triip. Tõmban ka kohe tule peale. Tema minu all. Mina tema peal. Ründan teda kõigi reeglite kohaselt. Siis paneb ta minema. Mina järele. Otse tema kannul.

TRUDE *kuna Felix vait jääb, osast välja langeb*: Ja siis?

FELIX: Tagaajamine läheb lahti. Ainult napilt üle varjudesse mähkunud maa. Tema, meister maastikuhüppes, kasutab ära iga pinnakurru, iga väiksemagi heki, ja alt rabiseb vastu keret see, mis me üles keerutame, praht, tolm, oksarisu. Niimoodi mina tema järel, rohkem maastikku kui õhku, kätte teda ei saa, see on selge. Juba on päevavalgus läinud. Siis järsku meie ees küla, meie otse peale, kõrvale pööramiseks liiga hilja, kirik, torn, katus, nüüd peab ta üle panema, mõtlen, minu ees üle panema, juba ta hüppabki, kõrgele, kõrgele ehapunasse, üks suur rist, ma annan talle õnnistuse, ta ajab end veel üles ja murdub ja prahvatab sealpool rohu sisse.

TRUDE: Surnud!

FELIX: Arvata võib.

TRUDE: Ja nägid, kui põlema lõi?

FELIX: Kokkupõrkel lahvatas leekidesse.

TRUDE: Sa issand!

FELIX: Oled rahul?

TRUDE: Tegid sa seda sageli?

FELIX: Mida?

TRUDE: Niiviisi... ajasid niiviisi teist taga?

FELIX: Oh ei, õigupoolest mitte.

TRUDE: Ja kui Benno oma tabamustest räägib, siis sa vaikid. Kiitleb oma ratatat...

FELIX: Pardakahuritega.

TRUDE: No pardakahuritega või kuidas neid asju kutsutakse. Sina ei ütle sõnagi. Seejuures oli ometi kindlasti palju raskem niisugust väledat prantslast alla tulistada kui neid kohmakaid venelasi. Või ei?

FELIX: Võimalik.

TRUDE: Ja mitte iial ei räägi sa sellest. Sina kihutad teda

õhtuvidevikus taga. Tead, et ta peab üle kiriku lendama, ja siis on ta sul käes. Kohutav.

FELIX: Jaa.

TRUDE: Sõda on sõda. Palun jutusta veel.

FELIX: Ei.

TRUDE: Ma palun.

FELIX: Mitte kunagi enam. Palun, Trude, luba mulle, et sa mult enam kunagi, mitte kunagi seda ei nõua.

TRUDE: Oli see siis nii kohutav minu Felixile, teist meest maha . . . maha põmmutada?

FELIX: Ei, ei, . . . aga . . . aga ma lihtsalt ei taha sellest enam midagi teada. Basta. Saad sa aru. Tegelikult oli see ehk siiski kuidagi teisiti, no võtad laias laastus, liialdad pisut, paned veel pisut juurde, võib ju olla, kogu see lugu tuli mulle alles praegu pähe, või olen ma seda kusagilt kuulnud, tookord, raadios või kasiinos, nägin seda unes, ma näen ju tihti seda värki unes, tookordset, lennuväkke kõlbmatu, niisiis meteoroloogiateenistus, heldus, sa ju tead seda, ja ometi nõuad mult sääraseid lugusid.

TRUDE: Jah, nagu praegu. Sa siis ei tulistanudki teda alla.

FELIX: Ma kardan, et ei.

TRUDE *hakkab teravalt naerma*: Ja . . . ja miks sa siis mulle seda jutustad?

FELIX: Sa sunnid mind selleks.

TRUDE: Ah.

FELIX: Ma ju tunnen, et see sulle meeldiks, kui ma oleksin tookord ühe alla tulistanud. Mis ühe, nelikümmend üheksa, üheksakümmend üheksa. Tõelises duellis, õhus, mees mehe vastu, aga ikkagi alla tulistanud, ära tapnud, põlema pannud! Võitja. Tapja. Kangelane!

TRUDE: Seda ma sult küll palusin jah! Felix, sa fantaseerid.

FELIX: Võimalik, Trude. Lootkem seda. Mina igatahes ei usu. Sina oled naine, Trude. Ja julmus lõhnab hõrgutavalt. Lõhnab mehe järele. Mööna vähemasti, et sa selle parfüümi järele minu juures puudust tunned.

TRUDE: Kui ma millegi järele puudust tunnen, siis aususe järele, Felix. Sa luiskad midagi kokku, ütled, et minu pärast, ja siis tuleb välja, et ükski sõna ei pea paika. See ongi, mis pettumust valmistab, see, et sa alati arvad, et pead ennast üles mukkima. Ja siis ei pea sa lõpuni

vastu. See igavene siia-sinna pendeldamine. See ongi halb. Nii nagu sa oled — sa arvad, et sellest ei aita. Kas mina pean nüüd ka lugusid välja mõtlema hakkama ja pärast tagasi võtma? See on ju hullumaja, Felix.

FELIX: Hüva, Trude, suurepärane. Ma olen nõus. Ma ei mõtle enam midagi välja. Oleme terve õhtu otsa ainult ausad. Tore, kui me selle tervist kahjustamata üle elame.

Trude paneb sõrme suule.

TRUDE: Tssst! Ta on jälle siin.

FELIX: Kes?

TRUDE: Rott.

FELIX *meelega valjusti*: Oo, meie hiir, meie . . .

TRUDE *hoiab tal suud kinni*: Tssst! Sul on hirm ja sellepärast sa möirgad, et ta kaoks. Palun, Felix, ära aja teda minema. Tapa ta ometi viimaks ära.

FELIX: Heldus, meie armas väike hiirekene . . .

TRUDE: Felix, see on rott. Palun, ruttu, tapa ta ära.

FELIX: Ometi kord üks õhtu meie endi päralt . . .

TRUDE: Tssst! *Ta haarab kähku padja, hiilib kiiresti, kuid käratult kaarega taha nurka ja surub padja augu ette, kust hiir peab olema välja lipsanud.*

TRUDE *nüüd juba üpris valjusti*: Nõnda. Tagasitee on suletud, nüüd, Felix, ole lahke.

FELIX *siitpeale kõneleb tasa ja vaatab ikka ja jälle vilksti kõrvale põrandale.* Trude, see naeruväärne hiir . . .

TRUDE: See on rott, ma nägin ta hambaid.

FELIX: Üks väike arglik näriline.

TRUDE: Siin, näed sa, siin. Üha häbematumaks läheb. Ta teab, et sa ei söanda. Viruta nüüd, Felix. Näita talle, et me ei lase seda endale meeldida.

FELIX: Jajaa. Aga kuidas? Millega ma siis nüüd selle vaese hiirekese maha löön? Millega, ütle, Trude?

TRUDE: Armas jumal, kas pean mina, naine, sulle, mehele, ette näitama, kuidas räpasele rotile ots peale teha?

FELIX: Palun, ma võtan alati meeleldi õppust.

TRUDE: Sa kas oled mees või ei ole.

FELIX *otsib mingit vahendit*: Lihtsamalt ei saaks seda vist enam sõnastada. Aga kuidas sulle seda vereohvrit tuua? Majas pole ühtki püstolit, ühtki bumerangi, vibu ega noolt, tähendab mõrvaks oleme tõepoolest halvasti varustatud, seda sul tuleb möönda. Muide,

et rotiveri plekke jätab, vaibale, tapeetidele, tugitoolidele, diivanile, kuhu iganes piisk pritsib, — et rotivereplekke vaevalt enam eemaldada saab, see on sul teada? Ma ütlen seda ainult selleks, et sa mulle pärast etteheiteid ei teeks ja ei ütleks, et sa selle oma palavikulises süütuses ja jahikires unustasid, mina aga, mees, oleksin sulle ütlema pidanud, kui visad rotivereplekid on.

TRUDE: Siin, siin ta on. Ruttu, Felix, konjakipudel, ruttu.

Annab Felixile konjakipudeli.

FELIX: Tssst. Ära karju nii kõvasti. Ta ehmub, tahab urgu tagasi, ei saa, satub paanikasse ja hakkab hüppama. Rotid võivad kuni kahe meetri kõrgusele hüpata. Loomulikult vaid siis, kui nad hädas on. Siis tuleb sellest võrdlemisi vastik veresaun, ütlen ma sulle. Me peame praegu päris tasa olema, et ta jälle maha rahuneks.

TRUDE: Siin. Diivani all. Nüüd tähelepanu, Felix, seisa paigal, jah, seal klaveri juures peab ta kohe olema, ta märkas, et sa, nüüd, Felix, nüüd, nüüd, jumal küll, löö ometi, kähku, kähku, löö ometi kord juba!

Felix on hiirele järele karanud, tuleb aga tagajärjetult Trude nurgast tagasi.

FELIX: Kahjuks ei olnud sa tagasiteed korralikult kinni pannud. Alt läbi. Läinud. Tagasi kodumaile. Kahjuks, Trude. Sa oleksid pidanud padjale kivi raskuseks peale panema.

TRUDE: Nii, mina. Ja mispärast mina? Miks mitte sina?

FELIX: Sina olid põgenemistee sulgemise eest vastutav.

TRUDE: Kui armetu.

FELIX: Järgmine kord on tema tunnike tulnud. Peaasi, ta on nüüd läinud. Me oleme jälle kahekesi, Trude.

TRUDE: Sa ju ei tahtnudki. Sa koperdad ringi nagu pime koer, vehid pudeliga õhus nagu lõunaprantslane, saadad lojuse pidulikult auku tagasi, ja selle asemel et lüüa, lehvitad sa, lehvitad ja lehvitad ega löö. Niisugune sa oled.

FELIX: Ole rõõmus, Trude, et me tast lahti saime. Nii pea ta enam tagasi ei tule. Ja kui sul tõesti on hirm selle väikese karvase ees, siis paneme siia lihtsalt lõksu ja vups! on ta valmis, ilma igasugu piinadeta. Mis?

TRUDE: See on sinu meetod. Lõkse seada. Vaikselt, salaja. Seljataga. Intriigi punuda. Ikka nii alatult kui vähegi

võimalik. Sest et sa löögiks võimeline pole. Ja niisugusega pean ma õhtut veetma. On alles elu. Ära puutu mind. Sa pole kuigi isuäratav. Näe, näe, sa värised ju, käsi väriseb. Huuled! Need värisevad. Hiirekene on läinud, aga jahimees väriseb, väriseb, väriseb, nii et kõõm peast maha sajab.

Felix tõmbab endal närviliselt üle õlgade, et kõõma maha pühkida.

Sa peaksid ennast nägema, kuidas sa siin seisad, värisedes, nagu üks viimane kõõmakusti! Pealaest jalatallani üks . . . üks . . . üks maateaduseõpetaja!

FELIX: Trude!

TRUDE: Lase aga tulla. Karju aga. Karju minu peale. See sulle istub. Kes nõrk on, see karjub. See on ammu teada.

FELIX *väga vaikselt ja teravalt, kuid üha kogeldes; nii kui ta end kogelemas kuuleb, kohkub ta, kogeleb veel rohkem, aga ainult teatud kohtades; alles pikkamööda saab ta ilmselt ületatuks peetud iiveldusest üle*: Ma võin sinuga ka vaikselt rääkida. Isegi väga vaikselt. Sinu etteaste täna on pidanud ära jääma. Sa ei saanud silmalõbu pakkuda. Alles kui sind vaadatakse, oled sa inimene. Nüüd võtab raev sult aru peast. Sa tuled mulle kallale, selle eest, et ma sind . . . et ma sind . . . ka . . . ka . . . kaitsen. Jah, ma ka . . . kait . . . kaitsesin sind. Selle noore naisterahva eest. Kes sinu üle oleks triumfeerinud. Sest et ta on kakskümmend aastat noorem kui sina. Sina usud endasse ja oma kõrvarõngastesse, Trude. Sest et ma sulle selle usu andsin. Aga et su kõrvarõngad üldsegi mitte enam ar . . . ar . . . arvesse ei tule, kui too noo . . . noo . . . noorik lagedale tuleb ja nimelt paljaste kõrvadega, ilma igasuguste eheteta, ütleb Benno, ta tuleb, nagu ta on, seda ta võib, aga kuidas sina siis seal seisad kait . . . ka . . . kaitsetult, seda sa ei näe. Haledalt läbi kukkunud oleksid sa, just nimelt oma kõrvarõngastega, igaüks oleks vaadanud neid rubiine ja mõelnud: sellele paistavad juba sihukesed ära kuluvat, see on omadega niikaugel. Aga kuna sa ei tea, kuidas teised sinust mõtlevad, siis sa ei märka, et ma sind üksnes kait . . . ka . . . kaitsta olen tahtnud. Sa võib-olla arvad, et see noor naisolevus tunneb halastust. Seda pole tal vaja. Ta seisab seal, kakskümmend neli aastat vana, hoolimatus ise. Minugipoolest, minul sajab kõ . . . kõ . . .

kõõm peast maha. Aga Bennol on kah kõõm. Ja ometi on ta selle . . .

TRUDE: Temal on peale selle veel juuksed. On sinul iial juukseid olnud? Ma ei suuda meelde tuletada. Nii kaua kui ma sind tunnen, ähvardab see kiilaspea. Sa vaata oma käsi, rinda, jalgu, kus on seal karvad, nii et ära tule sina mulle juustest rääkima.

FELIX: Mina rääkisin kõõmast, Trude.

TRUDE: Kes kõõmast räägib, räägib ka juustest.

FELIX: Mina ütlesin ainult: Bennol on kah kõõm, ja ometi . . .

TRUDE: Aga tema juuste kohta ei ütle sa midagi.

FELIX: Just. Sina räägid tema juustest. Ja mulle heidad ette, et mina rääkisin juustest.

TRUDE: Ei. Ma ütlen, sa salgad ta juuksed maha.

FELIX: Kahe minuti eest süüdistasid sa mind, et kes kõõmast räägib, räägib ka juustest. Ja nüüd ütled sa, et ma salgan ta juuksed maha. See on põrgu. See pole muud kui selge, puhtakujuline neljatoalises korteris sissesead tud põrgu. Mälu, mida ainult sinu loogika võib vähempakkumisega välja mängida. Parem võiksime toole teine teisest aknast välja loopida, sellega saaksime oma ebavõrdsust täpsemini väljendada kui sõnadega.

TRUDE: Teravmeelsus, see sulle istub. Loogika, seal oled sa omas sõiduvees, aga suulehk on säärane, et keera endal või nina kuklasse.

FELIX: Soo. Mul niisiis suu lehkab.

TRUDE: Mida sa loomulikult ise ammu enam ei märka.

FELIX: Ja sina? Näed siis, Trude, mida ma sellest saan, et ma kõik endale hoian. Sinu puudused iman ma vaikides nagu filter mustust. Alati ja lugupidavalt pakun ma sulle laitmatut kujutist sinust, räägin ainult seda, mis sulle head teeb, ja tulemus: sa peadki ennast nii laitmatuks, nagu ma sind sinu meeleheaks teen. Filtrit sina ei näe.

TRUDE: Seda puhastad sa oma linnukeste juures, kellega härra märter mind järjekindlalt petab.

FELIX: Mina sind? Kus, millal, kellega? Palun väga?

TRUDE: Baltlannaga Münchenis. Blondi hispaanlannaga Churis.

FELIX: Üksnes korrektsuse mõttes: ei blond ega hispaanlanna, vaid šatään ja pärit St. Gallenist.

TRUDE: Nii et Hispaania, selle olen ma lihtsalt juurde luuletanud, mis?

FELIX: Tal oli onu Madridis.

TRUDE: No näed.

FELIX: Tähendab see, kellel onu Madridis on, on hispaanlane.

TRUDE: Sa tahad mind pihuks ja põrmuks teha, ma saan aru küll. Et ma vaguraks tallekeseks jääksin ja enam piiksatadagi ei julgeks sinu, oma isanda ees. Minu mälu mõnitada. Ja mõtlemisvõimet. Ma peaksin endas kahtlema, et sina siis elu lõpuni võiksid väita, mida sa iganes tahad, ja mina ei söandaks enam vastu rääkida. See on sul kena süsteem. Kas me pole mitte aastaid sellest blondist linnukesest rääkinud kui just nimelt blondist hispaanlannast.

FELIX: Sina nimetad teda nii.

TRUDE: Sa ei eitanud.

FELIX: See polnud tähtis.

TRUDE: Ahhaa, sina määrad niisiis, millal on tähtis ja millal mitte. Siis ehk polnud ta nimi ka Berenice.

FELIX: Kahjuks mitte.

TRUDE: Me rääkisime aga alati Berenicest.

FELIX: Sina rääkisid.

TRUDE: Sa ei eitanud.

FELIX: Algul küll.

TRUDE: Tähendab Berenice on lihtsalt minu leiutis.

FELIX: Väljamõeldis.

TRUDE: Ja mis ta nimi siis oli?

FELIX: Hannelore.

TRUDE: Siis ütle mulle, kuidas me Berenice peale tulime, kui ta Hannelore on.

FELIX: Sinu mälu, Trude.

TRUDE: Ja et sa mind temaga petsid, on ka paljalt minu ettekujutus?

FELIX: Võib-olla ma olin pisut sisse võetud. Võib-olla isegi rohkem kui pisut. Jõin paar klaasi punast veini Berenicega.

TRUDE: Ahhaa, Berenicega.

FELIX: Tähendab . . . Hannelorega. Churis. Tutvusime teineteisega mineraalide kogumisel selle parun von . . . von . . .

TRUDE: Noh, ole lahke, kuhu jääb nüüd sinu hiilgav mälu?

FELIX: Parun von . . . von . . .
TRUDE: Von Schlugen.
FELIX: Õige, von Schlugen, see oli tema juures. Bere . . . Hanneloret huvitas samuti mineraloogia.
TRUDE: Ta oli assistent Innsbruckis.
FELIX: Võib-olla.
TRUDE: Te jõite «Veltlinerit».
FELIX: Võimalik. Aga rohkem polnud midagi.
TRUDE: Felix.
FELIX: Sa taevas, muidugi, me lobisesime. Puistasime võib-olla pisut kumbki südant seal Graubündeni lokaali hämaruses.
TRUDE: Ja ta võttis oma põlvede ümbert kinni.
FELIX: Tegi ta seda?
TRUDE: Nii sa ütlesid. Aga missuguses olukorras teeb seda üks naine? Kui ta enam tõusta ei kavatse. Ja milleks ta seda teeb? Et päikest võtta või?
FELIX: Trude.
TRUDE: Kas sa mitte ise ei öelnud, et ta võttis oma põlvede ümbert kinni.
FELIX: Aga ainult lokaalis ju. Ja kahe käega ümber mõlema põlve ja põlved jäid kokku.
TRUDE: Seda kuulen ma esimest korda.
FELIX: Ma pole kunagi midagi muud tahtnud öelda.
TRUDE: Aga miks me siis aastaid oleme voodis alati tollest blondist hispaanlannast rääkinud?
FELIX: Sina räägid temast.
TRUDE: Ja sina mitte?
FELIX: Sest et sina seda tahad. Alati teed sa, nagu peaksid mind temalt tagasi vallutama. Nojaa, ja siis lasengi ma end tagasi vallutada. See on ju üpris meeldiv.
TRUDE *lõikava halvakspanuga*: See on . . . see on jäle.
FELIX *ei saa temast aru*: Ma vannun . . .
TRUDE: Jäta, jäta juba. Aitab. Ja niisugusega olen ma abielus olnud. Hoopleb. Mängib kanget meest Graubündenist. Vägistamine mineraalide keskel. Ja mina andestan talle. Tema on ju mees. Ja siis järsku pole meest ollagi. Siis oli kõik ainult nali. Mitte midagi muud kui nali. Felix, seda ei andesta sulle keegi. Sa oled monstrum. Koomiline, tibatilluke monstrum. Ma ei või sind enam näha. Lõpp.
FELIX *asjalikult*: Baltlannat Münchenis ma suudlesin.

TRUDE *naerab valjusti, kiledalt*: Baltlannat Münchenis ta suudles. Täiesti häbematult ja jõhkralt laubale, eks ole?
FELIX *külmalt*: Suule, Trude.
TRUDE: See on liig!
Paus.
FELIX *rahulikult*: Andesta. Oleksin pidanud teadma, et sa tõde ei talu.
TRUDE: Kas ma sind üldse veel talun, mu armas, see on küsimus. Sellele oleksid pidanud mõtlema. Hirm Benno ees, hirm hiirte ees.
FELIX: Rottide ees.
TRUDE: Hiirte ees! Ja kord Churis õhtuhämaruses südant puistanud. Ja kord Münchenis laubale suudelnud.
FELIX: Suule.
TRUDE: Miks mitte ka rohkem? Miks sa teda ei haaranud ja ei võtnud? Sest et sa pole mees. Ja mina olen baltlanna pärast kannatanud ja nagu hull hispaanlannat kirunud. Sealtpeale ei või ma kannatada inimesi, kes Hispaaniasse puhkusele sõidavad. Ja Baltikumi loovutan ma venelastele. Sest et ma pidin sind nendega jagama. Ma kujutasin endale ette, kuidas sul nendega oli, ja pikapeale hakkasin end tugevamana tundma kui nemad, hammastega hammustasin sind nende lihast välja, ja kui ma sinuga nendest rääkisin, jälgisin ma sind, kas see on möödas, kas neil sinu üle veel võimu on, ja kui neil enam võimu ei olnud, siis andestasin ma sulle. Oli nii ilus, kui võisin sulle andestada. See oli nagu vürts. Sellepärast alistusin sulle täiesti. Nüüd aga järsku pole nagu midagi olnud. Ei midagi muud kui nali. Ei ole ühtki asja, mida sa ära ei rikuks. Ja mina kaitsku ennast kuidas tahes. Kõik on korraga naeruväärne. Sina. Mina. Ma olen abielus mingi koomilise, näruse väikekodanlasega. Eluksajaks. Felix, kuidas ma sind nüüd jälle kokku klopsin. Et sa midagi oleksid. Näiteks mees.
FELIX: Juhul kui see sind huvitab: ma pole sind küll iial petnud, aga olen alati sinu eest palju maha vaikinud. Olen öelnud sulle ainult seda, mis sulle head teeks. See oli vale, ma näen nüüd. Üks mees ei neela alla ega vaiki ega säästa ega säästa. Üks mees laob kõik välja. Hästi, armas Trude, ma vabastan sind haigepõetajast ja muretsen sulle lõpuks, mida sa vajad — tükikese meest. Küll sa võid alles rõõmustada, kui kuuled, et ma ei sepitse

intriigi mitte selleks, et sind säästa, vaid ennast. Sest et ma nimelt, juhul kui see sind huvitab, seda kahekümnenelja-aastast ise näinud olen. Üleeile. Ma tulen parajasti juveliir Schrandolfi juurest välja, sinule ostetud rubiinid taskus, ja nemad seisavad Schrandolfi äri ees, vaateakna ees ja naeravad juveelide, kulla ja briljantide üle. See kahekümneneljane ja Benno. Benno esitles teda mulle. Küll võib see sind rõõmustada, armas Trude, sinu pisike väikekodanlik maateaduseõpetaja, kes üksnes veel selle all kannatab, et maateadus eksamiaine ei ole, kellel juuksed peast kaovad, keda koolis kvartskellaks hüütakse, kes vaatab vastu päevale, mil ta enam ainsatki koomilist joont varjata ei saa, — see peaaegu juba viimseni karikeeritud ja läbi ja läbi koomiline maateaduseõpetaja aistis toda kahekümneneljast näitsikut nagu lööki, millele tal midagi muud vastu seada ei olnud kui intriigi. Mitte sind ei tahtnud ma tema eest kaitsta. Ainult mind ennast, Trude. Niiviisi nõrgestas too kahekümneneljane sinu Felixit. Ja Felix tundis ennast peaaegu mehena. Bennol on juuksed, ütled sina, hüva, tal on juuksed. Benno on mees. Niisiis tema ei ole haigepõetaja. Niisiis viskab ta Regina välja. Ruttab tenniseväljakule. Laseb end masseerida. Abiellub kahekümnenelja-aastasega. Kes on pikem kui sina, juhul kui see sind huvitab. Küll võib see sind rõõmustada, kui ma sulle ütlen, et sellest peale, kui ma toda kahekümnenelja-aastast nägin, ei ihalda ma midagi rohkem kui teda. Ta õlad on kui jõebasalt, mida mägijõed kaheksakümmend kaheksa tuhat aastat lihvinud ja hellitanud, juhul kui see sind huvitab. Kõik temas on kahekümneneljane, Trude. Iga juuksekarv, iga hammas ja sõrmeküüs, kõrvalestad, mida ta näitab paljalt, nagu nad on, vahest sutike paisunud, nii õitsvalt allapoole ümardumas. Ja mina olin just rubiinid ostnud. Nüüd olid need ränikivid. Benno näeb muidugi kohe, et kahekümnenelja-aastane mind nii-öelda kõrvetab. Näeb, et ma tahan seda varjata, et ma teesklen, et ma kiiruga midagi üpris labast ütlen, midagi täiesti võltsi. Ma ei saa ju ometi, nii nagu Benno oma naist mulle seal esitleb, nagu oma hiilgavat omandit kõige sihvakamatel jalgadel, rind missugune, et paneb või klähvima, — ei saa ju ometi lihtsalt möirata. Benno näitab ka kohe ning häbenemata, et ta on mind läbi näinud, koputab mulle õlale,

noor kindral vanale invaliidile, ja ütleb, me näeme üksteist ju õhtul jälle, ütleb seda, nagu ütleks ta: siis tohid sa teda jälle oma paarsada sekundit vahtida ja endale näpistada, niipalju kui sa silmadega ära näpistada saad. Meie vahel aga seisab tema, Benno omandus, ja paljastab järsku kõik hambad, juhul kui see sind huvitab. Mina teen kähku millestki juttu, et nad veel minema ei hakkaks. Ma olen nelikümmend kaheksa ja juba viiskümmend kaheksa ja varsti kuuskümmend kaheksa. Ärge jätke mind nüüd seisma ega minge ära, puusad tihedalt koos, ütelge mulle rahulikult näkku, et on väikekodanlik olla neljakümne kaheksa aastane ja naudingut ihata, ihast väriseda, ja seda mitte tunnistada. Sel hetkel tundun ma endale sellegipoolest päris inimlik, kõige inimlikum olend, keda ma tunnen, kuna ma nii paljut pean varjama ega tea, kuidas. Aga siis naeravad juba mõlemad ja lähevad lihtsalt minema. Nii kaua kui ma neid näen, on neil puusad tihedalt-tihedalt koos. Juhul kui see sind huvitab. Küll sa võid alles rõõmustada, armas Trude, sinu koomiline Felix avastab järsku, et ümberringi kubiseb kõik kahekümneneljaaastastest. Ja Felix tunneb end peaaegu mehena. Kui üldse veel, mõtleb ta, siis nendega. Siin maksab see, mis arutuks teeb. Ja see pole mitte sina. See on nemad. Noored olevused. Täiuslikud nagu hea tööstustoode. Kvalifitseeritud erootiline norm. Mis veel juurde kuulub, pole oluline. Ühe mehe jaoks. Ja kui sinu Felix tunneb end mehena, nagu sa nõuad, siis ütleb ta endale: kodu jaoks jääb puht hügieen. See loomulikult oleks veel võimalik, armas Trude. Me korraldame seda nagu midagi hügieenilist. Nagu küünte lõikamist. Nagu mingit kehahooldusakti. Sa vaikid, Trude, ma juhin su tähelepanu sellele, et sa vaikid. Palun, juhul kui sind veel huvitab: lendurilugu Ardennides, allatulistamine kirikukatuse kohal, see oli mõeldud juhuks, kui intriig läbi ei lähe. Felix, kes end kummatigi peaaegu mehena tundis, tahtis ette valmistatud olla. Üldiselt on tark tegu vaikida. Aga juhul kui sa veel pisut pisikese väikekodanliku nannipunni kallal, kelleks sa mind pead, närida tahad, siis palun. Aknad juba klirisevad sinu vaikimisest. Sa tahad mind surnuks vaikida. Pihuks ja põrmuks tahad sa mind teha oma vaikimisega. Olen ma siis mees või ei ole? Ei ole. See on tõsi. Puudub pettus.

Lahutus. Sellega ei saa ma hakkama. Sind maha jätta. Nagu oleksid ainult sina varsti viiskümmend. Nagu oleks see sinu isiklik süü. Lapsed on juba kodust väljas, nii et mis meid veel seob? Veider, niipea kui ma mõtlen, et sa jääd üksinda maha, tõrgub midagi vastu. Ma ei nimetaks seda kohe armastuseks. Kõhklus, seep see on. Ma pole muidugi mees. Vaiki aga vaiki. Isegi hiirt ei saa ma kätte, eks ole? Tossike. Või nagu sina ütled: maateaduseõpetaja. Sa tahad mind niisiis surnuks vaikida, tunnista heaga. Või oled sa lihtsalt maatasa tehtud. Palun väga, sa tegid ka minu maatasa. Tähendab ma pidin tõestama: ka mina võin sind maatasa teha. Muidu ütled sa kohe jälle, et ma pole mees. Abielu on kord juba tõsine lahing. Ei, õigemini: operatsioon. Kaks kirurgi opereerivad teineteist järelejätmatult. Ilma narkoosita. Kuid järelejätmatult. Ja õpivad üha enam tundma, mis valu teeb. Nii, nüüd helistan ma närvikliinikusse ja küsin, mida teha tumma naisega. Või helistan Reginale. Tema istub ka üksinda. Tule, Trude, tehkem tõesti võltsvagalt midagi head. Ütleme talle: Vaata meid, Regina, meie ei läinud sinna. Me loobusime seda uut naisukest diplomaatiliselt tunnistamast. Ah, kas sa näed, see paneb sind põlgusest võbisema. Siis ütle ometi, mida sa mõtled. Mida su Benno ütleb: Sinu mees on väikekodanlane. Ütle siis, Trude. Sa eelistad mind surnuks vaikida. Ei lähe läbi. Väikekodanlane on visa. Kuid ta pole julm, Trude. Kahjuks seda ta ei ole. Hüva, ma laon aga kõik välja. Ometi teeb see mulle täpselt niisama palju haiget kui sulle. Trude, kuuled sa? Kas kuuled! Ettekäändel tõtt rääkida lubame endale igasugu alatusi. Kui see tõde on, Trude, siis valetagem parem edasi.

Trude on tema jutu kestel pidevalt reageerinud; lõpu poole reageerimine lakkab; ei ole võimalik ära arvata, mida Trude nüüd mõtleb. Pärast viimaseid sõnu valitseb mõnda aega vaikus. Siis alustab Trude. Läbinisti rahulikult, ilma igasuguse agressiivsuseta, aga ühtlasi ilma kurjakuulutava leebuseta. Ta on asjalik nagu mõistlikkus ise. Ta ei taha oma mehele üldse vastu rääkida. Ta tahab ainult sellele, mida mees on öelnud, midagi juurde lisada. Mitte tema vastu, mitte iseenda pärast, vaid üldise tõe huvides. Seepärast võibki ta rääkida nii rahulikult ja peaaegu osavõtmatult.

TRUDE: Ei. See teeb meile head. See raasukene tõtt. Mitte kohe jälle käed üles tõsta ja kõike maha siluda, Felix. Sa ju aitasid mind, Felix. Tõepoolest. Ära vaata nii ... nii kartlikult. Mingit lööki ei tule. Ma tänan sind, et sa lõpuks midagi välja ütlesid. Mina poleks julgenud. Võid isegi arvata, et ka minul midagi öelda oleks. Juba ammust aega ... Aga ikka oled mures ... et midagi ei juhtuks ... kangest maharahustamissoovist ... mulle on hakanud tunduma, et meie või sina või meie abielu, kõik on justkui portselanist, õhkõrn, iga päev tuleb muudkui rohkem peale passida. Üks ettevaatamatu, tähendab tahtmatu, tähendab loomulik liigutus, ja kõik laguneb koost. Nõnda siis keerlemegi teineteise ümber ringi, kellamängunukud, tseremoonia klapib, me ei puuduta teineteist mitte iial, mitte iial, mitte ialgi ... Nii kenasti abieluliselt. Teiselt poolt ... ma ei tea ... eriti elusana ma ennast enam ei tunne. Sellepärast, saad sa nüüd aru, sellepärast olengi ma sulle nii tänulik, et sa lõpuks ükskord ütlesid midagi, mis kõlab tõepoolest selle moodi, et sa seda ka mõtled. Esimest korda, Felix. Palun ära võta seda kohe jälle tagasi. Muidu pole mul julgust sulle öelda, mida ma iga päev olen tahtnud sulle öelda, ma ei tea, kui kaua juba, ilmselt algusest peale oleksin pidanud sulle ütlema, mis tähendab ü h t a i n s a t meest omada. Ühtainsat. Selle asemel et omada kaht või viit või üheksatkümmend seitset. Felix, usu mind, see on õudselt kummaline kogemus, kohe esimesel korral ja siis ikka ja jälle. Ü k s mees, Felix, see pole mitte kui midagi. Ma ei ütle seda sugugi niisama. Ma olen seda lauset kakskümmend aastat mälunud, Felix. Kaua aega ei tahtnud ma seda lihtsalt uskuda, et see ... nojaa, see loomine või see, mis sest saanud on, et see on säärane praak, nii diletantlik, nii alatul kombel ebatäiuslik, nii alandaval kombel ebaõnnestunud, naise jaoks, saad sa aru, naine peaks õieti keelduma. Niipea kui ta näeb, et tema kogemused on ammendatud, peaks ta ütlema: ei, tänan! Selle asemel et olukorraga leppida. Aga ei, ta läheb ikka ja jälle voodisse selle ü h e, mitterahuldava, üldse mitte arvestatava mehega. Ikka ja jälle ootab ta enamat kui teda. Oli see Kreetal, kus too kuningatütar endale lehmamaketi teha laskis ja sinna sisse puges, et sõnni oodata? Sina muidugi ei tea, mis see on, sinul ei ole

seda pehmet piirkonda; kuidas see tõmbab, Felix, see imab, võiks uskuda, et New Yorgist ei jääks plekkigi järele, sa lihtsalt imed ta sealt ära enda juurde, endasse sisse, terve kõrguva Manhattani ... aga siis ... Manhattan ei tee tundmagi minu külgetõmbejõudu ... sa tuled ... aga ka ainult harjumusest ... Imavast neelust ei tunne sa tuhkagi ... ma ei saa sulle isegi arusaadavaks teha, mis pettumust see valmistab, kui sa tuled, selle asemel et ... selle asemel et Manhattan või muidu kuidagi ... sinu tulemine ei loe, pole veel kunagi lugenud ... saad sa aru? Ma ei tea, kui paljusid ma sinu sordist vajaksin. Igal juhul kenake hulk. Et kord küllalt saaks, küllalt meest. Ma aina leban, püüan ülestõstetud põlvedega endale taeva tähelepanu. Ei ükski välk ei halasta. Nii ma siis kadestan lennuvälja, kuhu maanduvad nood hiiglaslikud reaktiivlinnud. Aga seda sina ei taipa. Kuis võib end lööduna tunda selle imamisjõuga, selle pehme kohaga. Ja mis kõige halvem, Felix: ma isegi ei tohi sind märgata lasta, kui vähe sa loed. Ma pean tegema, nagu oleksid sa priima ja mul kaoks sinu all kõrvakuulmine ja silmanägemine. Siis on sul oma ... oma väike aadrilaskmine. Ja siis muutud sa viisakaks nagu mõni hulluarst. Mina jään lamama. Tules. Üpriski aeglaselt võtan pinget maha. Sina kallad endale vurtsuvett. Ma vaatan sind. Anuvalt. Ma häbenen ennast. Aga ma anun. Ei, ma ei häbene. Ma anun. Sina jood pikkamööda oma vurtsvasseri ära ja ütled: sa vabanda, mul tulevad muidu kõrvetised ...

Heliseb telefon. Trude ei liiguta end. Niisiis läheb Felix ja võtab toru.

FELIX: Siin Felix Fürst. Ah, Benno, sina. *Keskendub kiiresti.* Me pole kahjuks veel mitte päris ... palun ... aah. Ja Neumerkel? Samuti. Nii-nii. Ja miks nad alles nii hilja tulid? Või ütlesid. Jah. See klapib. Oh ei, mitte peast põrunud. Nii hull see asi ei ole. Tuli niisugune äkkidee. Vahest mitte just kõige parem idee. Ma mõtlesin: oled nüüd juba nelikümmend kaheksa aastat vana, aga üht õiget intriigi sepitseda pole sul veel õnnestunud. Ja nagu sa näed, ei tulnud sest seegi kord midagi välja. Liiga lahke sinust, Benno. Ühtlasi liiga suuremeelne. Võib-olla isegi pisut suureline. Pisut. Niikuinii peaksin ma kõigepealt Trudega läbi rääkima, kes ju midagi minu intriigist ei tea. Ma ütlesin talle, sina,

tähendab sina pidid äkitselt ära sõitma. Ei, kindlat pole siin vähimatki. Eks näis. Tänan. Sama sinu prouale. Ja eriti südamlikud tervitused härradele Neumerkelile ja Mengelile. *Paneb toru ära.*

FELIX *pärast pikka pausi*: Nõndaks, Trude. Käes, ole lahke. Reetmine. Ümberringi reetmine. Kõik on alla vandunud. Benno annab käskluse, ja juba söövad nad tal jälle peost. Näitavad vaimustust üles. Vestlus lokkab. Šampus sädeleb. Kes ennast praegu ei ületaks! Isegi Hani saaks mingi rabava naljaga Felix Fürsti arvel hakkama. Lase käia, Trude, räägi edasi. Tee pihuks, mis veel pihuks tehtud pole. Sa leiad kindlasti veel midagi. *Paus.* Kõik tantsivad, Trude. N-e-u-m-e-r-k-e-l tantsib. Kõige moodsama vurhviga. Minu noor naine on ta pehmeks teinud! Ja Mengel laulab. Benno, see suuremeelsus ise, kutsub meid külla. Uju siia, ütleb ta. Nii et kuidas on, Trude. Tahad sa minna? Ütle mulle, palun, niipea kui võimalik.

Ta võtab istet, toetab pea kätele.

TRUDE *pärast pausi*: Felix.

FELIX: Midagi niisugust mulle välja pakkuda: siin olete alati südamlikult teretulnud. Mulle seda välja pakkuda. Minu noor naine ... Kusagil Zachaus, bussipeatuses, võttis ta tema peale. Seal ta seisis! Benno peab kinni! Pole iial teineteist näinud! Ja temake istub autosse! Nõnda see läks! Kujuta endale vaid ette. Mitte iial varem näinud. Ja lihtsalt istubki autosse.

Paus.

TRUDE: Felix.

FELIX: Jah, Trude.

TRUDE: Me jääme koju.

FELIX: Kui see veel võimalik on. Pärast kõike.

TRUDE: On siis võimalik sinna minna?

FELIX: Ei ole.

TRUDE: No näed.

Paus.

FELIX: Mida kõike ma ei rääkinud ... õhtu jooksul.

TRUDE: Mina ju ka.

FELIX: Käitusime nagu kaks riigireeturit.

TRUDE: Me lihtsalt ei või seda endale lubada.

FELIX: Niipalju kui ma aru saan, ei ole meil nüüd enam sõpru.

TRUDE: Lapsed.

FELIX: Ei ole enam lapsed.
TRUDE: Ma võiksin Reginale helistada.
FELIX *kaalutleb*: Ee-ei. Parem muusikat, Trude. Meilgi on ju plaate.
TRUDE *hüppab üles ja vaatab järele*: Jah, Felix, see tango. Mäletad sa veel? *Paneb tangoplaadi peale. Tango lauluga. Liiga kõvasti. «Adano sadamas» või midagi sellist. Igal juhul plaat viiekümnendatest aastatest. Trude paneb juuksed üles, toob päikeseprillid, mängib noort ning kerglast. Felix otsib sahtlist välja kastikese, kus säilitatakse karnevalirekvisiite. Nad üritavad liialdatud uljusega tantsida, ent see õnnestub vaid vaevaliselt.*
FELIX: Ei. *Võtab plaadi ära. Panevad habeme ja päikeseprillid ära.*
FELIX: Ei, Trude, see on möödas. Tango. Meil peaks tõepoolest midagi uuemat olema. Kahju.
TRUDE: Tead sa mis, Felix, ma tahaksin, juhul kui sa seda valesti ei mõista . . .
FELIX: Julgesti, julgesti, Trudekene. Ma olen juba päri.
TRUDE: Me võiksime, ma mõtlesin sellele juba terve õhtu, tõepoolest, Felix, õieti oleksin ma selle pärast nagunii parema meelega koju jäänud . . .
FELIX: Ütle siis juba kord, Trudekene.
TRUDE: Televiisor. Tuleb üks Goethe asi. «Iphigeneia».
FELIX: Õigus küll, «Iphigeneia». Aga muidugi, Trudekene, tee kähku. *Trude lülitab televiisori sisse. Felix seab tugitoolid vaatamiseks sobivasse asendisse.* Ja selle oleksime maha maganud. Kujuta nüüd ette, sul on valida Benno loba ja Goethe vahel. Nii et ilma igasuguse snobismita, Trude, tuleb igatahes Goethet eelistada.

«Iphigeneia» kostab ülearu valjusti.

Arkas: Nüüd on see päev, mil Tauris jumalannat
võib tänada, et suure võidu andis.
Me kuningas on väega koduteel,
ma ruttan ette teadustama neist.
Iphigeneia: Me võtame nad vääriliselt vastu,
ning armulikul pilgul jumalanna
head ohvrit vaatab, mille Thoas toob.
Arkas: Oh oleks ka ta preestritari pilk,
jah, sinu pilk, sa austatu ja üllas,
sa püha neitsi, säravam ja selgem,
heaks märgiks meile kõigile! Veel peidab
tusk salapäraselt su siseilma,

me ootame hulk aastaid asjatult
su põuest tõusvat usaldavat sõna.
Nii kaua kui sind selles paigas tunnen,
see pilk mind aina vabisema paneb,
ja nagu raudseis ahelais su hing
on sinu rinna sügavuses vangis.
Iphigeneia: Nii nagu maapaos orvule on sobiv.
. . . . . .
Arkas: Kui sina nõnda õnnetuks end pead,
siis võin sind küll ka tänamatuks laita.
Iphigeneia: Ma tänan teid ju ikka.
Arkas: Õiget tänu
ei näe ma, mida heateod pälvivad:
su rõõmsat pilku, millest rahulolu
ja poolehoidu võõrustaja loeks.
Kui saatus sinu mingil salatahtel
tõi aastate eest siia pühakotta,
siis võttis Thoas austusega vastu
sind nagu jumalate saadikut.
See rand on sulle lahkeks varjupaigaks,
mis muidu oli võõrastele õudne,
sest kes ka enne sind me riiki saabus,
Diana pühil trepiastmeil kohe
me iidsel taval vereohvriks sai.*

FELIX *on lõpuks üles hüpanud ja televiisori kinni pannud*: Anna andeks, Trude. Ma vaatan, aga millegipärast ei jälgi.
TRUDE: Jah, imelik. Mina ka.
FELIX: Ma pean ühtejärge mõtlema, et tahame sellega ainult mõtteid mujale viia. Kusjuures see sugugi mõtteid mujale ei vii.
TRUDE: Oh, ilus on see ikkagi.
FELIX: Jah, ilus küll. Aga me ei vaja ometi mingit meelelahutust, või kuidas? Tead sa mis, ma helistan õige siiski Reginale. Sul on täiesti õigus, vaeseke istub üksipäini kodus, kellelgi pole temaga asja. See ei kõlba kuhugi, et inimene üksinda oma korteris kopitab, juba ilusal eluajal. *Valib numbrit.* Jaa, Regina. Jaa, see olen mina. Tahaksid sa õige ühe lonksu koos meiega rüübata. Ah nii, õigus küll, «Iphigeneia». Nojaa. Juhul kui sa aga seltskonda peaksid eelistama, siis oleksime rõõmsad. Väga tore. Peatse nägemiseni. *Paneb toru ära.* On meil šampust? Pole? Nojah. Saame ka ilma šampuseta hakkama.
TRUDE: Meil on veel likööri.

---

* H. Rajametsa tõlge.

FELIX: Likööri. Miks ka mitte. Siis võtame likööri.
Trude on tahapoole läinud, baarikapi juurde.
TRUDE: Šššsh ... siin, Felix, kas kuuled, ta on jälle siin. Rott, Felix. Kas peame kööki minema?
Felix sööstab oma vitriini juurde, võtab sealt kaks kivi.
FELIX: Naeruväärt. Seekord on tema tunnike tulnud. Sinine kiltkivi, see pane padjale peale. Selle graniidi all ta sureb. *On kingad jalast võtnud. Luurab. Tõstab kivi. Virutab selle järsku tugitooli taha.* Tabas! *Läheb kivile järele ja koputab veel takkapihta.*
Tule, Trude. Vaata, Trude. Vaata hoolega. Elukas. Vastik elukas. Räpane elukas. Lojus. Mait. Sunnik.
TRUDE *pöördub ära*: Ei, Felix, ei. Ma ei või teda näha. Välja, palun viska ta välja. Üle aia. Palun, kaugele aia taha.
FELIX *toob paberit, mässib hiire paberisse*: Kahju. Päris kena looduslik eksemplar. On siin meie juures end nuumanud. Oli tõepoolest ülim aeg tegutseda. Tundis ennast juba päris koduselt. Näitas üpris jultunud usaldust üles. Istub siin, vaatab mind. Et ma ta ära koksan, selle mõtte peale ta üldse ei tulegi. No nüüd on tal oma palk käes. *Viskab hiire tagauksest välja. Tuleb sisse, puhastab kivi, viib kivid tagasi oma kogusse.* Soo, ja nüüd kiida mind. Mida oled tasuks mõelnud selle verise teo eest?
TRUDE: Ma ütleksin ...
FELIX: Sa ütleksid ...?
TRUDE: Maateadusest saab eksamiaine.
FELIX: Trude, ma armastan sind.
Embab Trudet. Osutab magamistoa uksele.
FELIX: Kui läheksime õige, Trude, ära sinna?
TRUDE: Kui sa tahad.
FELIX: Või tahad sa parema meelega siia jääda?
TRUDE: See ei sõltu ju ainult minust. Ma loodan.
FELIX: Minust ja sinust, armas Trude.
TRUDE: Ma ütlen: sinust.
FELIX: Jumalapärast, Trude ... Ei. Kuule, ehk saame kokkuleppele jõuda. Ehk õnnestub meil kindlaks teha, mida me mõlemad tahame. Nii et mida sina tahad?
TRUDE: Ütle sina enne, mida sa tahad.
FELIX: Rahulikult, Trude, mitte kohe nii ägedalt. Me peame praegu tõesti ettevaatlikud olema.
TRUDE: Siis ära tee palun nii, nagu tahaksin ma sind vastu sinu tahtmist magamistuppa tirida.

FELIX: See meeldiks mulle, palun väga.
TRUDE: Aga mulle mitte.
FELIX: Sellepärast ma ju küsingi, mis sulle meeldiks.
TRUDE: Et sina mind.
FELIX: Mis?
TRUDE: Tiriksid, minugipoolest.
FELIX: Noh, suurepärane. Nüüd ma vähemalt tean. Niisiis läki, ma siis tirin sind. Tule.
TRUDE: Ei. Liiga hilja. See oleks pidanud olema sinu enda mõte. Iseenesest. Lihtsalt nii. Ilma järele pärimata.
FELIX: Hüva, siis jääme esialgu siia.
TRUDE: Ah, Felix, nüüd lasksid viimase võimaluse käest. Mina istun maha ja ütlen: ei, nõnda ma ei taha, ja sina, selle asemel et mind lihtsalt kaasa võtta, vastu minu tahtmist, sina istud kah maha. Niisugune sa oled, kellega ma pean elama ... minu ...
FELIX: Ära, Trude, ära nüüd, me ei tohi, mitte praegu ...
TRUDE: Jäta ometi, mangumise asemel näita parem rusikat ...
FELIX: Kuhu see viib, toores viha, ma ennustan sulle ...
TRUDE: Olid meteoroloogiateenistuses. Ennustad. See on teada.
FELIX: Enne selles keerises, Trude, meie mõlemad, nüüd üksnes varemed ...
TRUDE: Lõpuks, Felix, selge pilt, ole uhke, sina sõnastasid selle, ja seega ...
FELIX: Kui kaua, mis sa arvad, ma seda kaasa teen.
TRUDE: Igavesti. Nii kaua kui ma tahan.
Felix on üles hüpanud, seisab liikumatult naise ees. Felix, ära puhu ennast täis ... Sinu raev on teeseldud ... nii sa tegelikult ei mõtle ... ära hirmuta mind ... sind on võimatu karta ... seda me ju teame ... Felix ... usu, sina mind juba ära ei tapa. Pöörita pealegi silmi. Sellega sa hakkama ei saa.
FELIX *istub uuesti maha*: Ja et sa seda tead, lubad sa endale kõike. Puudub hirm. See ongi kõige põhjus.
TRUDE *pärast pisukest pausi*: Mida teha?
FELIX: Suu pidada. *Paus.*
TRUDE: Ma vist tean ... *Paus.* See on ainult ettepanek. *Paus.* Kui sa mulle tõotad. *Paus.* Ütle kõigepealt, et sa kohe häält ei tõsta. *Paus.* Felix. *Paus.* Felix, ära vaiki

niimoodi. Palun, Felix. Sinu vaikimine . . . ausalt . . . mul on hirm, kui sa niiviisi vaikid.

FELIX: Pole põhjust, Trude. See ei tähenda mitte kui midagi. Ma üksnes loobun katsetest end veel arusaadavaks teha.

TRUDE: Palun, Felix. Mul oleks tõesti ettepanek.

FELIX: Ole lahke.

TRUDE: Me võiksime sinna minna.

FELIX: Kuhu?

TRUDE: Ainult ettepanek, Felix. Sinna, teiste juurde. Täitsa julmalt. Ja täiesti üksmeelselt. Me astume üles. Otsustatud. See aitaks meid. Mina hoian sind. Sina hoiad mind. Lahutamatult. Me naerame. Näitame nendele, et me hoiame lausa meeletult kokku. Tõeline demonstratsioon, saad sa aru. Et Benno näeks, et tal pole mõju. Mitte kellelgi pole mõju. Loomulikult ainult siis, kui sa arvad, et võid. Kui see sul võimalik on, kahekümnenelja-aastasele vaatamata.

FELIX: Oh, mu tüdruk, kindlasti pean ma vastu.

TRUDE: Tahaksin seda isikut kord lähemalt uurida. Ja kui Benno jälle oma vägitegudega lagedale tuleb, siis paned sa talle oma Ardennide-loo vastu. Palun, Felix, tõota seda mulle. Ja pärast naerad ja ütled: ükski sõna polnud tõsi. Sihukest juttu võib igaüks rääkida. Ja mina vaatan sellele noorikule korralikult make up'i alla. Kui tohin.

FELIX: Tohid.

TRUDE: Oled selle poolt?

FELIX: Kõige poolt.

TRUDE: Felix. Ma ju tahaksin end koos sinuga näidata. Ja me peame end nagunii tuulutama. Kas sa ei leia?

FELIX: Jah, Trude. Mina leian samuti.

TRUDE: Anna mulle andeks. Viimast korda.

FELIX: Taevapärast, Trude, meil pole teineteisele midagi andeks anda. Me oleme üks liha. Tähendab seesmiselt üks. Meie vahel pole mingit vahet. Kus on mu kuub, sinu käekott, mu kaabu. Üle sellest etapist! Kui vaenlane meid terveks ei ravitse, võime ju igal kellaajal kodus vettida. *Seavad end minekuvalmis. Erutus üha kasvab.*

TRUDE: Iga sõna peab istuma, Felix. Mõtle hästi läbi, palun.

FELIX: See habe, mis sa sellest arvad?

TRUDE: Jah, ja mina tulen päikeseprillidega. Nad peavad nägema, et võtame asja naljaga.

FELIX: Mu härjaverepunane lips, Trude, kus on siis nüüd mu härjaverepunane?

TRUDE: Võta sinine.

FELIX: Ei, sa ütlesid, täna sobib üksnes härjaverepunane. Et selge oleks, me jääme külmalt selle juurde, et õhtu lõhki ajada. Sellest me ei tagane. Kui Benno sellest peaks alustama.

TRUDE: Benno on selle koha pealt ilusti vait.

FELIX: Siis alustan mina. Kõige parem, mingi kõrvallausega.

TRUDE: Sellele noorikule ma . . . mis ta nimi õieti on?

FELIX: Rosa.

TRUDE *puhkeb tehtult naerma*: Ei, Felix, palun tõsiselt, mis ta nimi on?

FELIX: Ma kinnitan sulle, et Rosa. Benno nimetab teda igatahes Roseks.

TRUDE: Sellest on tal vähe kasu.

FELIX: Noh näed, vaata. Trude, ole hea, härjaverepunane, siin ta on, see on tõesti . . .

TRUDE: Felix, sa ise viskasid ta . . .

FELIX: Aga Trudekene, ma ei tee ju sinule etteheiteid. Loomulikult ma ise . . . ma ainult ütlen . . . Palun, Trudekene, passi peale, et me labaseks ei läheks. Kõike peab peenelt, hästi peenelt dosseerima. Finessiga. Paraja irooniaga. Mõistad? Lihtsalt nii, naljatledes, aga tegelikult on see löök.

TRUDE: Mu jumal, Regina.

FELIX: Lõppude lõpuks ei saa me kogu elu tema järgi . . . asi läheb niikaugele, et peame end ohverdama igaühe pärast, keda Benno istuma jätab.

TRUDE: Vaene Regina.

FELIX: Oled sa valmis, Trudekene?

TRUDE: Mida ma kõigepealt ütlen, Felix, sisse astudes? Võib-olla lihtsalt naeratada, mis sa arvad?

FELIX: Jah, see poleks paha. Mida sõltumatumalt, seda parem. Üsna muuseas mõned sõnad. Kuule, see habe, ma ei tea.

TRUDE: Pane ära. Nendel pole nagunii huumorimeelt. Päikeseprillid häirivad mind ka. Ma ei näe ju nii üldse, kuidas Rose reageerib, kui ma naeratan. Nojah Rose, kas tead. Ma ei saa temast kuidagi mööda minna.

Mõlemad on nüüd täiesti väljaminekuvormis.

FELIX: Ja mida sõbralikumalt, seda sügavamalt see tabab, pea meeles, Trude.

TRUDE: Aga sina ei lähe sammugi minu juurest eemale. Oled kogu aeg tihedalt minu sabas.

FELIX: Nii lihas kui vaimus, mu armas.

TRUDE: Valmis, Felix?

FELIX: Nüüd läheb asi tõsiseks. Tule, Trude.

TRUDE: Jah, Felix.

Lähevad tahapoole ära.

II vaatus

Umbes 15 aastat hiljem. Sama mööbel, kuid hoopis teine asetus. Õhtu. Felix ja Trude istuvad nõnda, et mõlemad jäävad põrandalambi valgusse. Felixil on seljas kodukuub. Trude loeb raamatut. Felixil on ajaleht käes, mida ta aga ei loe. Heidab pilgu Trude poole. Trude loeb edasi. Felix katsub lugeda, kuid see ei paku huvi. Ta tõuseb püsti, läheb kirjutuslaua juurde, paneb laualambi põlema, võtab ümbriku, otsib sahtlist välja täiskirjutatud paberilehe, loeb selle läbi, pistab ümbrikku, kirjutab aadressi peale, kleebib margi, ei kleebi aga ümbrikku kinni, vaatab kella, paneb kirja lauale, torkab sigaretipitsi suhu, läheb tugitooli juurde tagasi, võtab ajalehe uuesti kätte, aga ei loe.

TRUDE: Kustuta ometi lamp ära, ole kena. See käib silmadele.

Felix tõuseb, kustutab laualambi ära. Imeb sigaretipitsi. On rahulolematu. Läheb ilukapikese juurde, võtab sigaretikarbist sigareti, võtab tikud, paneb sigareti pitsi otsa, toob ulatab selle naisele.

FELIX: Palun, paar mahvi. Mekib millegipärast ... ooteruumi järele.

On sigaretipitsi naise kätte andnud. Naine on selle peaaegu pilku tõstmata vastu võtnud. Felix pakub tuld. Seisab juures, kui naine ilmse mõnuta suitsu tõmbab.

TRUDE: Pane aga pill mängima. Kui hoolid.

FELIX: Tänan.

TRUDE: Peab tulema midagi ... midagi ...

FELIX: «Hermann ja Dorothea», ma tean.

TRUDE: Dramatiseering.

FELIX: Tänan.

Trudet ajab suits köhima, ta kustutab sigareti ära, annab pitsi Felixile.

FELIX: Tänan. *Võtab uuesti istet. Tõmbab tühja pitsi.*

TRUDE: Vist teises programmis.

FELIX: Tänan. Mul pole sugugi igav. Ma pean niikuinii . . .
Jääb järsku vait.
Trude ei reageeri.
FELIX: Mis sa ütlesid?
TRUDE: Kuidas, mida sa räägid?
FELIX: Ma küsisin, mida sa ütlesid?
TRUDE: Mina? Mitte midagi. Ah jaa. Jah. Ma ütlesin, et sa võiksid vaadata, kas teiselt programmilt midagi tuleb.
Paus.
FELIX: Jah, ma arvan, et mul on aeg. *Tõuseb püsti, läheb magamistuppa.*
TRUDE *märkab seda*: Felix, sa tead, täna tuleb Regina.
FELIX: Aga Trudekene, kuidas ma võiksin seda unustada.
Tuleb tagasi kuue ja riideharjaga. Paneb suure tule põlema, armatuuri hulga pirnidega; hakkab harjama. Seejuures ümiseb ta šlaagrit, mis parajasti kahekümneaastaste hulgas populaarne.
TRUDE: Felix!
FELIX: See igavene tolm, Trude. Mina juba ei käi ringi niisuguse prahise kuuega. Paljud tüübid meie . . . minu vanuses käivad ringi ükskõik kuidas. Ja siis imestavad. Kui aga igaüks end pisut kokku võtaks ja oma kuube harjaks, siis oleks vanusel kohe hoopis teine nägu.
TRUDE: Kustuta palun tuli ära, Felix. Tolmu näed sa ainult päevavalges.
FELIX: Kui mul aga kuube praegu tarvis on.
Trude loeb edasi.
Ma pean korraks välja minema.
TRUDE: Kuhu?
FELIX: Ainult kirja posti viima ja siis veel üks väike kokkusaamine. Ei midagi tähtsat. Sinule. Sina loed veel oma peatükki. Siis vahest ehk veel pisut «Hermanni ja Dorothead». Või tuleb Regina.
Felix tõmbab kuue selga.
Võiksid sa mulle veel kiiresti öelda, missugust lipsu sa mul selle kuuega näha tahaksid.
TRUDE: Ütle mulle enne, kuhu sa lähed, Felix. Sinuga võib ju . . . ma mõtlen, nii noor sa ka enam ei ole, ma pean ometi teadma, kus sa oled.
FELIX: Ma tunnen end suurepäraselt, Trudekene.
TRUDE: Ja mis kiri see niisugune on, mille sa veel täna pead posti panema?
FELIX: Ah, ainult koolivalitsusele. Ei midagi erilist.

TRUDE: Sa kirjutad koolivalitsusele ja varjad seda minu eest!
FELIX: Ma just praegu ütlesin sulle.
TRUDE: Sa ei öelnud, mida sa kirjutasid. Ja sa lähed õhtul välja. Ilma minuta. *Kelmikalt.* Oota sa — oota sa mul!
FELIX: Ma käisin ka üleeile õhtul ilma sinuta väljas. Ja viie päeva eest ka. Ja üheksa päeva tagasi ka.
TRUDE: Siis on küll enam kui põhjust küsida, kuhu sa lähed.
FELIX: Hingan õhtusel ajal üpris meeleldi pisut värsket õhku.
TRUDE: Ütlesid, et sul on kokkusaamine.
FELIX: No ära tee nüüd, palun, nagu see sind huvitaks.
TRUDE: Felix, anna andeks, aga ma mõtlen tõepoolest ainult sinu tervisele. Üleeile tagasi tulles olid sa higist vesimärg. Kõrvalestad väsimusest valged.
FELIX: Küll ma astun aeglasemalt. Luban sulle.
TRUDE: Vahest polnudki see käimisest?
FELIX: Vaid?
TRUDE: Kokku . . . kokkusaamisest.
FELIX: On minu Trudekene täna alles ülemeelik. Ja et ta pole oma silmaga näinud, teeb ta oma vanast koperdavast Felixist lõõtsutava seksuaalhullu. Trudekene, seda muret ei võta sa ju ise ka tõsiselt. Me oleme ometi mõlemad rõõmsad, et me teineteist lõpuks enam nii hirmsasti ei . . . ei valva. Mina Trudekene ei vaata juba kuude viisi enam minu poolegi . . .
TRUDE: Õige mul vaadata.
FELIX: Ma ei heida sulle ju ette. Ma leian ju samuti, et see on väga tore. Miks sa peaksidki vaatama. Ma olen siin.
TRUDE: Seda mitte. Sind pole siin. Niisama hästi kui pole. Nojaa, tead seda isegi. Me oleme omadega parajasti . . . parajasti niikaugel. Palun, see pole etteheide. Küllap sa oled märganud, et ma . . . et mitte mina . . . jumal küll, ma pole ka enam kolmekümneühene . . . ega mina sellest ei alustanud, ma poleks seda kunagi maininud, mitte iialgi, ma ei tahtnud, et sul piinlik oleks, Felix, sa ise võtsid selle praegu üles, ma ei küsinud mitte selle pärast, kuhu sa lähed, ma vannun sulle, ma . . . *Katkestab järsult.*

FELIX: Edasi, edasi, palun. Lase käia. Lao lagedale, mida sa piinlikuks pead.

Trude on ilukapikese juurde läinud. Tõmbab ühe sahtli välja, ei leia, mida tahab; tõmbab teisi sahtleid lahti.

FELIX *teesklevsüütult*: Otsid sa midagi?

TRUDE: Jah.

FELIX: Saan ma aidata?

TRUDE: Kas sa tead, mida ma otsin?

FELIX: Võib-olla üht fotot?

TRUDE: Jah.

FELIX: Ja miks sa seda ei ütle?

TRUDE: Miks sina ei ütle, et sa oled selle minult ära võtnud?

FELIX: Sina võtsid enne minult ära, ilma sõnagi lausumata.

Trude vaikib.

Kas pole tõsi?

TRUDE: Kust sa selle foto said?

FELIX: Ah, Trude, mis sinul sellest. Sina loed aga oma peatüki lõpuni. Siis astub Regina meilt läbi . . .

TRUDE: Tunned sa seda isikut fotol?

FELIX: Jah muidugi. Üks õpilane.

TRUDE: Peaksid selle ära põletama.

FELIX: Kas tõesti? Või nõnda. Et üks õpilane ennast niimoodi pildistada laseb . . .

TRUDE: Ta ei teadnud sellest. Seda on näha. Pilt on salaja võetud. Läbi okste. Mingisugusest põõsast.

FELIX: Klapib.

TRUDE: Normaalne tüdruk ei lase ennast nõnda pildistada . . .

FELIX: Normaalne tüdruk ei satugi säärasesse olukorda.

TRUDE: Sellegipoolest ei tohi sa niisuguse asja peale reageerida.

FELIX: Ma pean. Ma olen küllalt kaua koolisüsteemis töötanud, Trude. Ma pean selle foto edasi toimetama. Koolivalitsusse.

Võtab adresseeritud ning margistatud kirja kirjutuslaualt.

Siin, kõik on juba otsustatud. See tähendab otsustatakse täna. Kell 20.15. Preili pakkus mulle nimelt . . . nojaa . . . jätame selle.

TRUDE: Mis ta nimi on?

FELIX: Karin Sommerfeld.

TRUDE: Karin . . .

FELIX: Sommerfeld.

TRUDE: Kas see pole mitte . . . mitte toosama, kellega sul kord juba . . . raskusi oli.

FELIX: Juhtumisi.

TRUDE: Felix, see on ju see, kes ütles, et tal on ükskõik, mis hinde ta maateaduses saab?

FELIX: Mis ükskõik! — Absoluut kama, ütles ta. P a n g e aga peale mulle maadeteaduses kuus. See on mulle absoluut kama. M a a d e-teaduses . . . M a a d e-teaduses.

Felix venitab sõna mõnitava rõhuga.

TRUDE: Tema isa müüb t e l e v i i s o r e i d. *Venitab sõna nagu Felixki.* Ma ei mõista, mida siis tahtagi.

FELIX: Ma arvan, sa peaksid nüüd edasi lugema, Trude.

TRUDE: Felix . . . Kas see ei lõhna kättemaksu järele, kui sa nüüd . . . see lõhnab selle järele, nagu oleksid sa teda jälitanud.

FELIX: Ta saab selle endale kell 20.15. Kuigi ma härra Neumerkelile, vabandust, härra kutsekooli direktorile Neumerkelile, temale sooviksin rõõmuga, et välja tuleks, keda ta õige on protežeerinud. Ta pidi ju linnukese tingimata järgmisse klassi viima. Minu vastuseisust hoolimata. Tõenäoliselt ainult sellepärast, et mina vastu olin. Nüüd siis saab, mis tahtis. Nüüd peab plika lahkuma. Koolivalitsus teatab talle, keda ta oma tiiva alla on võtnud. Tõendus on siin. Must valgel, kuus korda üheksa, toonpaberil ja ilma randita. Ma ei soovinud seda. Aga aimasin küll. Selle isiku kahemõttelisus, halvamaigulisus, see oli mulle algusest peale selge. Kuid edukas vanempedagoog Neumerkel teadis paremini. Palun, nüüd arenevad asjad oma rada. Nemesis hõõrub käsi.

Trude on kiirustades kaks klaasi ja pooliku pudeli punast veini lauale toonud.

Ma kaalutlen momendil, Trude, kas ma ei peaks mitte Loodusteaduste Seltsis härra direktori kohta loengu pidama. Ta on huvitav eksemplar, ta on nimelt õnnelik inimene. *Pöördub mõeldava auditooriumi poole.* Justjust, mu daamid ja härrad, ta on liiatigi inimene, kellel on liiga palju õnne olnud. Ülemäära palju. Nagu ma teile juba algul mainisin, avastas härra Neumerkel, oo vabandage, avastas härra direktor pärast sõda, ei, tookord ta ei olnud ju veel direktor, niisiis k o l l e e g

Neumerkel avastas järsku, et ta on sotsiaaldemokraat. Mina muigasin tookord selle üle. Nii mõnedki tahtsid teda ohjeldada. *Kohkumust matkides.* Sotsiaaldemokraatia! Sa issanda vägi!!!

Me eksisime. Neumerkelist on saanud kutsekooli direktor. Võidakse öelda, et mina olen liiga vähe riskinud. Õigus. Aga vaadake, ka Neumerkel ei ole muutunud. Kõik on, nagu oli. Vaadake vaid korraks ringi. Ainuke erinevus võrreldes tookordsega: Neumerkel on kutsekooli direktor.

Täna ma tean seda, Trude, oli viga ajalootundidest ära ütelda. Ja-jaa-aa, sina teadsid seda kohe. Aga mina lihtsalt häbenesin ennast. Olen kord juba säärane tobu. Ma olen ikka mõelnud, et sisemise ja välise vahel peab valitsema sirgjooneline vastavus. Milline jamps! Peab sotsiaaldemokraat olema. Väljaspool kooli. Mõistad? Ja k o o l i s õpetama ajalugu kui religiooni. Aga mina ... mina mängin lihtsalt ... lihtsalt kangelast. Trude, mul on kahju, mingil moel tundub mulle absurdne, et ma ajaloost ära ütlesin, kuna mõtlesin, et olen antud kohas ning hetkel lihtsalt liiga edumeelne. Tähendab parem üldse mitte. See oli järeldus. Nojaa. See oli argus. Kuid järjekindel. Ma pukseerisin enda välja. Täielikult. Ma loodan vähemalt. See on tõsi. Olen alati lootnud, et nad mind selle eest premeerivad, et ma ei õpeta ajalugu, mis neile võib-olla ei meeldi. Sa võid uskuda, täna annaksin ma niisugust ajalooõppust et ... õpilased, need teeksid kohe revolutsiooni. Sa tead minu vaateid, Trude. Omandus, sõjad ... nojaa, neil oli õnne, Trude, et ma ajaloost ära ütlesin. Aga tasu ma selle eest ei saanud. Nojaa, võrreldes sinu Bennoga võin ma ennast üha veel näidata. Palun väga, kus on Benno? Kalmistul. Ma leian, me võime seda rahulikult kord täiesti isiklikust vaatevinklist vaadata. Ja pane tähele: mina olen veel elus. See on ka midagi. Hüva, ma pole kutsekooli direktor. Aga ma elan.

TRUDE: Terviseks, Felix.

FELIX: Õieti oleksin ma pidanud kommunistiks hakkama. Aga ma ei tahtnud üle pingutada. Sinu pärast. Ja laste pärast.

TRUDE: Terviseks, Felix.

FELIX: Trudekene, selle klaasi oleksid sa kindlasti Reginale pakkunud. Mina pean ju nagunii ...

TRUDE *astub talle teele ette*: Jää, ma palun.

FELIX: Trude, nüüd pingutad sa oma huviga juba kõvasti üle.

TRUDE: Mis kohtumine see sul on?

FELIX: Ma ei taipa ülepea, miks sa järsku minu pärast nii muretsed. Minu puhul pole ju midagi enam ... midagi ... karta. Seda ütlesid sa ometi ise.

TRUDE: Sul on kohtumine selle Kariniga.

FELIX: Võib ka nii väljendada.

TRUDE: Sa tahad temalt välja pressida.

FELIX: Ah, välja pressida ... Ta pakkus ise ... aga Trude, see kõik ei huvita sind põrmugi. Ära parem ilmaasjata teeskle. Nüüd, kus me lõpuks ometi niikaugel oleme, et võime teineteisele kõige algelisemaid inimlikke vabadusi lubada.

TRUDE: Ütle mulle vähemalt, mis sul ees on.

FELIX: See pole tõesti midagi sinule, Trude. Olen selle foto pärast supi sisse sattunud. Ma tunnen ju oma Trudekest. Säärased sigadused, midagi nii rõvedat, nii räpast, sõna otseses mõttes taevani kisendav sündsusetus, sulle hakkaks see vastu.

TRUDE: Felix, me oleme küllalt kaua abielus olnud, sa pead mulle ...

FELIX: Aga Trude, sa ei oska aimatagi. Need kooliplikad, see on hoopis uus sugupõlv, sa ei või ettegi kujutada, kuidas nemad ... kuidas see nendel on. Eriti nüüd kevadel. Neil on ju autod. Sõidavad välja ja siis ... Ei, jätame selle. Sa jookseksid vastikuse ja jälestuse pärast toast välja.

TRUDE: Ära minu pärast muretse, Felix. Me peame sellest rääkima. Ma tunnen seda. Sa oled ... sul on niisugune ilme ... Felix, usu mind, sa oled ohus. Meenuta õhtut Benno pool, oma intriigi, kohutavat blamaaži, ma ei tee sulle enam ühtki etteheidet, aga kui sa tookord minuga algusest peale rääkinud oleksid, ja allkirjade kogumisel Neumerkeli vastu ka, Felix, alati kui sa minu eest midagi varjanud oled, on läinud halvasti.

FELIX: Mida sa ometi räägid intriigist, blamaažist ...

TRUDE: Kui sa tahtsid Bennot takistada Rosega abiellumast.

FELIX: Trude! Mina Bennot takistada, mina Rose vastu ...

TRUDE: Sinule jäi ju õigus. Tema on süüdi, et Benno surnud on. Aga see viis, kuidas sa oma intriigi ...

FELIX: Pea-pea-pea, need on süüdistused . . .
TRUDE: Või ehk ei ole ta süüdi?
FELIX: Aga kuidas siis? Ta hüüdis meest ju tagasi. Seda kinnitasid kõik, kes tookord kaldal seisid ja pealt vaatasid.
TRUDE: Just. Seda pidi ta teadma. Kui naine. Kui Benno ujub võidu kahe noormehega, kes on temast nooremad, pallile järele, mida vool edasi kannab, ja ta hüüab tagasi Bennot, mitte aga kahte nooremat, — siis pidi Benno ometi edasi ujuma.
FELIX: Teised kaks loobusid ju samuti.
TRUDE: Nemad võisid seda endale lubada. Kuna nad kakskümmend aastat nooremad olid.
FELIX: Sa nõuad liiga palju. Rose peab, kui ta näeb, et pall kiiremini edasi triivib kui nemad ujuvad, — siis peab ta kohe arvestama, et Benno tuleb tagasi ainult sel juhul, kui ta kõiki kolme hüüab! Trude! Esiteks on tal hirm võib-olla tõesti ainult Benno pärast, mõtleb ainuüksi temale, niisiis hüüab ta, karjub ainult tema nime. Teiseks võib ta karta, et Benno paneb talle pahaks, kui ta kõiki kolme hüüab, kui ta niisiis kahe noormehe pärast, põgusa rannatutvuse pärast niisama palju hirmu tunneb kui oma mehe pärast. Sellepärast hüüab ta Bennot. Ainult teda. Benno aga, auahne ja otsustanud ülematu olla, ei lase end mõjustada. Kui ta näeb, et kaks nooremat loobuvad, kahekordistab ta oma pingutusi, tal on tunne, et terve rand vaatab, tõenäoliselt vaatasidki juba ammu kõik inimesed ainult teda, pall oli ju punane, Trude, see võib naeruväärne tunduda, kuid sinist või kollast palli oleks Benno ennemini minna lasknud, mitte aga seda punast palli, selle pidi ta kätte saama, pidi selle sadade silmade ees oma Rosele ulatama, põlvitades, senikaua põlvitades, kuni see talle suudlusega tasub, alles siis oleks ta püsti tõusnud ja kahele nooremale konkurendile hõiganud: Korras, mängime edasi!
Vaikus.
Kui sa seda nii täpselt tahad võtta, Trude, siis suri ta Rose tõttu. Aga see pole Rose süü.
TRUDE: Nii et peaksin endale etteheiteid tegema. Sina oled igal juhul õige mees. Sina ei tunnistanud Roset juba tookord.
FELIX: See pole lihtsalt tõsi, mu armas.

TRUDE: Tähendab sa ei sepitsenudki intriigi?
FELIX: Missugust intriigi siis, Trude?
TRUDE: Selle õhtu vastu. Tahtsid kõiki sellest eemale hoida ja siis läksid nad ometi ja meie olime blameeritud, aga Benno oli suuremeelne, niisiis läksime ikkagi meie ka, meile ei tahetud seda tunda anda, aga mina tundsin.
FELIX: Ah seda sa mõtled, see esimene õhtu, kui ma tahtsin noorpaari isekeskis jätta ja sina tahtsid tingimata minna. Aga Trude, ütle, kuidas sa selle peale tuled, et me sinna läksime? Teised jah, seda küll. Aga meie ju mitte. Kui ma õigesti mäletan, ei saanudki me minna. Regina pidi ju meile tulema. Ma helistasin Bennole. Ta sai aru. Oli koguni rõõmus, et me Regina eest hoolitsesime. Seda on ta mulle korduvalt ütelnud, Trude, Regina võtab minult üksnes raha vastu, ütles ta alati, iga kirja saadab avamatult tagasi. Ta ütles, et ta seda Reginale sugugi pahaks ei pane, Regina olevat natuke ülearu konservatiivne, seda enam olevat ta rõõmus, et me aeg-ajalt Regina eest hoolitseme. Seda hindas ta meie juures kõrgelt.
TRUDE: Nii et tookord jäime siis koju.
FELIX: Minu meelest küll.
TRUDE: Oled sa selles päris kindel või ei tea sa enam täpselt?
FELIX: Päris kindel.
TRUDE: Niisugune sa oled. Mida sa valesti oled teinud, selle sa unustad. Ja nagu laps teed sa veel kord sama vea. Ma möönan, Felix, mina olen süüdi. Mina tegin ettepaneku. Ma ütlesin, me võiksime kõigest hoolimata sinna minna. See oli võrdlemisi vastik.
FELIX: Nüüd teed sa mind küll uudishimulikuks, Trudekene.
TRUDE: Ei, Felix, sa oled unustanud, jätame selle. Me ei läinud sinna. Ma olen rõõmus, et sa nii ütled. Ma ei taha isegi teada, miks sa seda ütled. Oletan, et teed seda meie heaks. Me oleme sellest üle. Läbi. Möödas. Aga nüüd, Felix, me ei taha uuesti . . . lase ma loen seda kirja . . .
FELIX: Ei, Trudekene, ei tasu. Parem ütled nüüd lahkesti, mida sa tolle õhtu kohta endale välja mõelnud oled. Hakka pihta, Trudekene, lao välja.

TRUDE: Kui sa mul pärast seda koolivalitsusele adresseeritud kirja lugeda annad . . .

FELIX: See on väljapressimine.

TRUDE: Juhul kui sa mõistad, et sa tookord ühe kohutava õhtu põhjustasid, lased sa mind siis seda kirja . . .?

FELIX: Siis lasen endaga selles asjas rääkida. Hüva. Lase kuulda.

TRUDE: Aga riidlema me ei hakka. See õhtu on möödas. Ka andeks antud, Felix. Oleksin sind meelsamini sellest säästnud. Mina ei ole veel iial sellest alustanud. Sinu pärast. Ära tee mulle hiljem etteheiteid . . . Ma tean kahjuks liigagi selgelt, kuidas see oli.

FELIX: Hakka pihta, Trude, hakka viimaks ometi pihta.

TRUDE: Ah, Felix, ma ei või, sa olid ju, vaevalt kui olime sinna jõudnud, sa olid ju otsekui välja vahetatud. Sa ei märganud enam midagi, kõik märkasid seda, kõik peale sinu, et Rose ainult sellepärast sind ründas, et ta sind su intriigi pärast häbistada tahtis, sellepärast ta oligi sinu vastu niisugune, tegi sulle silmi, jõi sinuga kokku, ja sina jooksid otsemaid, jah otsemaid üle, lõid ainult veel temaga klaasi kokku, seadsid end tema kõrvale istuma, panid talle käe ümber, ja kui sa mind nägid, ütlesid sa: kus on fotograaf, minu naine on kärsitu, sõbrad, ma ei või igavesti kätt selle paradiisliku maastiku ümber hoida, Trudekese näos näen ma juba sekundiosutit lippamas, kohe pistab ta üürgama nagu jeeriku pasun, kõigile tegi see hirmsasti nalja, kõik naersid, kõige valjemini naeris tema, ta pidi silmanurgast pisaraid pühkima ja siis minu poole vaatama, proosit, proua doktor, ah, see on mu saatus, proua doktor, ma olen sellega harjunud, naised vihkavad mind, mitte ainult vanemad, ausalt, nii et ärge tehke väljagi, ma ei vaata teie peale üldse pahasti, proosit. Ilmselt arvas ta, et intriig oli minu käsul hautud. Ma vaatasin sulle otsa. Sina ei öelnud midagi. Ei, sa ütlesid proosit, ja: lapsed, leppige ära! Sa palusid teda tantsima, ei tahtnud enam kedagi teist temaga tantsida lasta, ka Bennot mitte, karglesid ringi, Felix, kõik naersid, seisid ringis, ka tema seisis, ei saanud naeru pärast enam tantsidagi, sina karglesid tema ümber ringi, muudkui trampisid ja tammusid, tõmbasid seisma jäämata kuue seljast, ma pidin selle üles tõstma, sa olid juba läbimärg, sul tolknes

särk pükstest välja, järsku langesid sa tema ette põlvili . . .

FELIX: Ja-jaa, aga ainult selleks, et nendele näidata, kuidas nad kõik ühe kahekümnenelja-aastase ümber niutsuvad! Kas ma ka mitte tal kingi ei suudelnud?

TRUDE: Seda sa tegid.

FELIX: No näed! Ebajumaluse ette maha langenud. Olge lahked. Ja vaadake siia. Nii olete kõik kogu kupatusega. Saad sa aru, see oli ülimalt kriitiline.

TRUDE: Sa tegid auh-auh, tema laskis endale šampusepklaasi anda, tühjendas selle sinu pähe ja kilkas: dušši doktorile! Sina lakkusid laia keelega higi ja šampust ja luristasid ja naersid ja tegid auh-auh ja kõik naersid ja tema ütles: sooh, doktorikene, nüüd istume aga ilusti tooli peale, muidu saame viimaks veel laksu, ja viis sind tooli juurde ja pani istuma ja hüüdis: nüüd tahan ma lõpuks ometi tantsida, mu härrad. *Üpris valjusti ning kohkunult*: Felix! Ei maksa! *Felix kannatab tema jutu all. Läheb viimaks kiirustades ilukapikese juurde, tõmbab sahtli lahti, võtab Trudele märkamatult sigareti, süütab selle rutakalt. Kui Trude seda märkab, kohkub ta ja hüüab teda, nagu hüütakse last, kes on hädaohus. Trude läheb pikaldasel sammul Felixi poole, Felix vaatab talle vastu, tõmbab rutakalt sigaretti, kartes, et Trude selle tal kohe käest ära võtab.*

TRUDE: Palun.

FELIX *hoiab sigaretti eemal, tõmbab aga ikka ja jälle kärmelt*: Sinu fantaasiate puhul, Trude, ei saa teisiti, kui peab suitsetama.

TRUDE: Ma ei ütle enam ühtki sõna. Anna andeks, Felix, palun, see polnud muud kui . . . ei midagi muud kui . . . me pole ju . . . Tänu jumalale jäime tookord koju, muidu oleks võib-olla tõesti nii läinud. *Läheb tihedalt Felixi ligi, surub end tema vastu ja võtab tal järsku sigareti käest ning vajutab surnuks.*

FELIX: Ei, Trude, me läksime sinna. Ma mäletan nüüd ka. Kurb, kurb, mida sa tollest õhtust tegid. Selle järgi ma näen, kuidas sina mind näed. Või mina tegin auh-auh. Mina ja auh-auh. Nõnda kirjutatakse ajalugu. Täpselt nõnda. Sellepärast ma ajaloost ära ütlesingi. Et ma neil seal sohvale hüppasin, seda sa enam ei mäleta. Ja ei mingit auh-auh'i. Minema! hüüdsin ma, minema, minema teie kõik! Minema ajaloo areenilt, te olete süüdi mõiste-

tud. Te kuulute kadunud maailma. Eelkõige teie, härra Neumerkel, ja sina, Benno! Minema, minema teie kõik!
TRUDE: Felix, seda sinu auh-auh'i, nii nagu sa seal põlvitasid ja haukusid auh-auh, seda kuulen ma viimsepäevani.
FELIX: Naeruväärt. Minema, minema teie kõik, karjusin ma ja piserdasin neile šampust pähe, kuna nad mind barrikaadilt alla tahtsid tuua, ja: häda! karjusin ma, häda teile, kolm korda häda, häda, häda, sest et te olete oma ajast maha jäänud!
TRUDE: Auh-auh-auh tegid sa.
FELIX: Häda-häda-häda ja minema-minema-minema!
TRUDE: Auh-auh-auh.
FELIX: Vait! Laim, Trude, see on halvim, mis saab olla. Teiselt minevik varastada.
TRUDE: Hästi, Felix. Jätame selle. Minugipoolest, karjusid: häda!
FELIX: Ma karjusin: h ä d a!
TRUDE: Jah. Kui sa märkasid, et sa Rose juures midagi ei saavuta.
FELIX: Ei-ei-ei. Trude, sa ei tohi minult seda varastada. Ma karjatasin. Mu rusikad ... ma värisesin ... võib-olla ma haukusin ... aga nende kõigi peale ... vihast vahutades ... nende vastu ... määratsesin. Ma ajasin nad ajaloost välja. Kas sa mõistad seda? Ajaloost välja. Välja, karjusin ma, välja. Kas mõistad, see oli ... poliitiline. Ja nemad naersid.
TRUDE: Olid naerust kõveras.
FELIX: Nii vähe nad minust taipasid. Mina karjun neile surma näkku ja nemad naeravad.
TRUDE: Palun, minugipoolest. Mulle pole tähtis s e e, vaid ...
FELIX: Ja siis sõin ma nende silme ees lillepotimulda.
TRUDE: Õige. Kuid Rose peost. Ja enne sõid sa lilli.
FELIX: Õige, enne lilli.
TRUDE: Nagu kaamel.
FELIX: Nagu ... nagu kiskja.
Ja siis mulda.
TRUDE: Nagu siga.
FELIX: Nagu prohvet.
TRUDE: See oli vastik.
FELIX: Vägev öö.
TRUDE: Anna mulle nüüd kiri.

FELIX: Ei. Ma pean minema.
TRUDE: Sa lubasid ...
FELIX: Ainult juhul kui ma möönan, et olen ühe hirmsa õhtu põhjustanud. Aga kuna ma sulle tõestasin, et see oli üks vägev, lausa revolutsiooniline öö, protesti ja tõe öö ...
TRUDE *võtab kirja.*
FELIX: Pane kiri ära.
TRUDE: Las ma loen. See on veel lahti.
FELIX: Jaa. Preili Sommerfeldil peab veel võimalus olema fotot näha ja eelkõige pakub talle huvi, mida kiri sisaldab.
TRUDE: Felix ... sa oled tõepoolest ohus. Sa oled kaotanud ülevaate. Sellel pole mingit seost, fotol ja sellel, mida ta tunnis ütleb või teeb, sina ...
FELIX: Neumerkel, vabanda, härra direktor peab nüüd lõpuks teada saama, keda ta protežeerib. Ja ta peab seda ülevalt poolt teada saama. Palun väga, vahest ehk on ta tüdruku ... meelevallas. See kõik peab nüüd kord selgeks saama. Ma teen tüdrukule peapesu. Reuchlini pargis. Seal on praegusel kellaajal hästi vaikne, hästi üksildane.
TRUDE: Kust sa selle foto said?
FELIX: See sokutati mulle kätte.
TRUDE: Saad sa seda tõendada?
FELIX: Ühel ilusal päeval lebas see puldil. Ümbrikus.
TRUDE: Uuritakse järele, kes foto on ilmutanud.
FELIX: Palun väga.
TRUDE: Selliseid lastakse väljaspool ilmutada.
FELIX: Võib oletada.
TRUDE: Esimeses suuremas linnas.
FELIX: Tõenäoline.
TRUDE: Tähendab Augsburgis.
FELIX: Kuidas arvad.
TRUDE: Niisugune foto jääb meelde.
FELIX: Kindla peale.
TRUDE: Fotoäri töötajad näitavad seda sorti pilte üksteisele.
FELIX: Minugipoolest.
TRUDE: Niisiis mäletavad nad, kui kriminaalpolitsei järele pärib.
FELIX: Miks kriminaalpolitsei?
TRUDE: Sommerfeldi vanemate ülesandel. Ega need ei

lase ju oma tütart ilma pikemata välja visata. Niisiis fotoäris mäletatakse ja teatakse ka, kes mõne nädala eest endale niisuguse pildi saata laskis, kiritõend on olemas.

FELIX: Ja mis see minusse puutub?

TRUDE: Felix, ma ei ütle muud, kui et kõik tuleb välja.

FELIX: Tulgu.

TRUDE: Siis ütleb see Karin, kus kohas ülesvõte on tehtud, siis on selge, et sellest põõsast pildistati, situatsioon rekonstrueeritakse, tehakse kindlaks, et ülesvõte on tehtud madalalt . . .

FELIX: Priima! Hiilgav! Nagu oleksid sa juures olnud.

TRUDE: Ma olen selle pärast muret tundnud, Felix. Kohe kui ma selle foto leidsin.

FELIX: Sa oled spioneerinud.

TRUDE: Ma olen lihtsalt järele mõelnud. Ma ei võinud ometi pealt vaadata . . . kuidas sa põhja lähed.

FELIX: Ma leian, et see ei sobi sugugi meie uue tasandiga.

TRUDE: Palun, Felix, anna mulle nüüd kiri.

FELIX: Ma tahaksin enne teada, mida kõike sa oled avastanud.

TRUDE: Palun, Felix.

FELIX: Ei mingit halastust. Lagedale oma leiuga. Selle vapustava tõega. Sa oled nuhkinud, kombineerinud, nüüd anna süüdlane välja. Kes põlvitas põõsastes, kes tegi knipsu?

TRUDE: Felix!

FELIX: Kes?

TRUDE: Ei.

FELIX: Sellest pole sul pääsu.

TRUDE: Me teame seda mõlemad.

FELIX: Siis võime ka välja öelda.

TRUDE: Mina mitte.

FELIX: Hüva, ma siis lähen. Lepitud kokkusaamisele.

TRUDE: Ja kui ma ei lase sind minna?

FELIX: Siis . . . siis lasen end lahutada.

Trude ei vasta.

Seda sa ei usu, mis? Vana tobu peale võib kindel olla, kas pole nii! Trudekene, ma hoiatan sind. Lase mul nüüd minna . . . või . . . ma lasen end lahutada.

TRUDE *vahetab meetodit*: Palun.

FELIX: Sa ei usu seda. Ei pea mind võimeliseks.

TRUDE: Tõsi.

FELIX: Sellepärast vead sa minu kõrval jalgu järele. Ei kammi ennast enne lõunasööki. Haigutad ega pane kätt suu ette. Lähed klosetti ega pane ust kinni. Üksnes kuna sa arvad, et ma ei saa sind maha jätta. See oli minu suur viga. Mu jumal, mida ma sinus kõike võinuksin leida, kui ma sulle pisut rahutust ja hirmu oleksin põhjustanud.

TRUDE: Jah, kahjuks, kahjuks on sul initsiatiivist puudu jäänud. Ja mina üksi lihtsalt ka ei suutnud.

FELIX: Rafineeritud. Väga rafineeritud. Aga mitte ükski sõna pole tõsi. Sa olid rõõmus, et mul kunagi tõsi taga ei olnud, seda võiksid nüüd küll tunnistada.

TRUDE: Ma leppisin sellega, et sul lahutuseks jõudu ei jätku.

FELIX: Võimalik. Praegu olen igatahes niikaugel.

TRUDE: Ah jaa, Felix. Ma arvan, et olen selle ära teeninud.

FELIX: Mille?

TRUDE: Et ma vabaks saan. Et ma viimaks saan elada ilma meheta, kellel ma kuni raugaeani pean suguküpsust turgutama. Ma olen väsinud. Mine nüüd.

FELIX: Sa ütled seda ainult niisama, kuna sa tahad, et ma jään. Aga võid imestada: ma lähen.

TRUDE *karjub*: Jah . . . muidugi! Idioot! Sina oma lollaka, primitiivse komplitseeritusega!

FELIX: Sa ei usu seda, aga ma lähen tõepoolest.

TRUDE: Sa ütled, et sa lähed.

FELIX: Ma lähen.

TRUDE *vahetab veel kord meetodit*: Jaa. Mine juba. Aga pane, palun, teine kuub.

FELIX: Miks? Missugust sa mõtled?

TRUDE: Igal juhul mitte sinist. See sinine oliivroheliste pükste juurde, sinine läheb nüüdsel ajal rohelisega küll, aga siiski mitte igasugune sinine igasuguse rohelisega.

FELIX: Siis panen halli. Jah?

TRUDE: Palun, võid ka halli panna. Kuna sa ise ei näe, kui võimatu see on, tunned, et oled hästi riides, sinu iseteadvust ei riivata.

FELIX: Siis panen ma pruuni.

TRUDE: See sobib. Kui rumal ma olen, mukin sind veel üles. Aga ma lihtsalt ei kannata, et sinu üle muiatakse.

FELIX: Suurepärane. See on meie uus tasand, Trude.
Läheb magamistuppa. Trude on juba enne kirjutuslaua poole nihkunud, võtab nüüd kähku kirja.
TRUDE *hüüab*: Ja musta- ja kollasekirju lips, palun!
FELIX *teisest toast*: Tänan!
Trude võtab ümbriku, tõmbab kirja välja. Otsib asjatult fotot. Loeb kirja. On imestunud. Pistab kirja tagasi ümbrikku. Kaalutleb. Võtab telefonitoru ja valib kiiresti numbri.
TRUDE: Jaa... mina olen, Trude... ja-jaa, ma tean. On ainult... siin on... Felix on... ma seletan sulle pärast... ei... Regina, kuule, ainult et sa teaksid, kui tuled... ta fantaseerib... ta tahab mind armukadedaks teha, seal pole üldse midagi... pärast-pärast, palun, mängi kaasa, ta lihtsalt vajab seda praegu... ei, mitte midagi, üldse mitte kui midagi, ta teeb ainult nii... jah... tegelikult on...
Felix ilmub uksele. Trude vahetab tooni.
Aga ei, Regina, ma arvasin ainult, et sa võiksid pisut varem tulla, sest et Felix veel... veel välja läheb... jaa... ma ei puhu ühti... ta läheb veel välja... arvad sa, nii ta mulle ütleb... nii et tee kähku, Regina.
Paneb toru hargile.
FELIX: Vaata, Trude, kuidas ma sulle meeldin? Võin ma nii minna?
TRUDE *nagu peaks ta end jõupingutusega ületama*: Jah.
FELIX: Olgu siis, Trudekene, vabanda mind Regina ees. Head ööd. *Paneb kirja tasku, astub Trudele ligi, tahab teda laubale suudelda. Trude pöördub järsult ära.* Aga Trude, alles olid sa veel nii mõistlik.
Telefon heliseb. Trude läheb võtab vastu.
TRUDE: Jaa... Praegu ma ei saa, Regina. Saa palun aru.
Paneb toru hargile.
FELIX: Head ööd siis, Trude.
TRUDE: Et sa ka ennast ei häbene... igavene... igavene väljapressija.
FELIX: Mu jumal, Trudekene, ma teen seda ju täiesti usalduslikult. Võib-olla eelistab preili Sommerfeld tõesti koolist lahkuda, siis ei saa väljapressimisest juttugi olla. Juhul kui ta aga vabatahtlikult, meelsamini kooli edasi jääb, võib ta mulle heaga pisut vastu tulla, ja kohe saab ta foto ning võib selle otsemaid oma kenasse väiksesse käekotti pista...

TRUDE *otsekui meelt heites*: Et sa ka ei häbene... ma ei mõista sind.
FELIX: Ah, Trude, igal eal on omad... omad iseärasused... ja ka omad meetodid. Ma pole küll veel nii... niikaugel, nagu sa arvad, aga need kaheksateistaastased, nojaa, need ei lenda mulle enam nii ilma pikemata vastu... nõnda siis pean ma pisut järele aitama, see on kõik.
TRUDE: Siga.
FELIX: Ma ütlen ju, see kõik pole sinule. Sina oled oma põhiolemuselt pirtsakas. Meie ei sobi kokku. Niisiis lähme parem lahku. Ma tahan nimelt veel paar aastat elada. Lähen pensionile. Sõidan Brasiiliasse. Elan. Head ööd.
Trude ei vaata tema poole. Felix silmitseb naist rahulolevalt.
Head ööd.
Hakkab minema.
TRUDE *valuliselt*: Felix!
FELIX: Hüvasti. Mul on kahju.
Tõmbab vihmamantli selga.
TRUDE: Felix, sa lähed... lähed tõesti?
FELIX: Sa ütlesid, et ma ainult räägin minemisest, kuid ei lähe. Nüüd siis loomulikult pean minema. Halva ilma kiuste.
Trude pöördub ära. Felix on rahul ja läheb.
FELIX: Head ööd.
TRUDE: Felix!
Kostab majaukse kõmatus. Trude tõuseb püsti. Ilma ahastuse märkideta. Läheb telefoni juurde. Valib numbrit.
TRUDE: Jaa, Regina, ta on läinud. Ilmselt istub kuhugi kõrtsi ja joob õlut. Ei-ei, see on lihtsalt mingi... mingi hoog... hullus... ma lugesin tema kirja koolivalitsusele, mille ta öeldavasti ühe koolitüdruku asjus pidi kirjutama, mitte jälgegi sellest, ta kirjutab, et on nõus enne õiget aega pensionile minema, jah. Selle taga on muidugi Neumerkel, see on koolivalitsuses asjad niikaugele saanud, ja Felix, sa ju tead teda, tema on lihtsalt liiga pips, saad aru, ta ütleb alati: ühe Neumerkeli vastu pole mõtet end kaitsta, ja nii ta siis kirjutab nüüd koolivalitsusele, et on nõus, et tal pole iial kombeks olnud, kirjutab ta, alatusele alatusega vastata... hästi

öeldud, éks ole ... ei-ei, muidugi mitte, ta ei tea, et ma kirja sisu tunnen, ma pean ju uskuma, et ta mingit kooliplikat šantažeerib, ta vajab seda praegu, palun, Regina ...

Majauks käib.

... kuule, mulle näib, et ta tuleb tagasi, nii et ma loodan, Regina, sa tuled varsti.

Paneb toru ära, parajasti kui Felix uksele ilmub.

FELIX: Minu pärast ei pruugi sul lõpetada. Tahtsin ainult vihmavarju võtta. Trude! Kuuled sa, vihmavarju! Ma ei saa sinust üldse enam aru. Trude.

TRUDE *kuigi mees nii lähedal pole*: Ära mind puutu.

FELIX: Ütle mulle ometi, kuhu sa selle vihmavarju ...

TRUDE: Sa ei tohi mind puutuda! Sa nähtavasti ei tea, kui vastik sa oled. Ja seda nimetad sa värske õhu hingamiseks! Iga teine õhtu hingab härra värsket õhku, vaata kus! Siis tullakse tagasi, üleni higine, silmalaud punased ja tursunud ... ja kõrvalestad väsimusest valged, siis muudkui kaanitakse piima, liitrite viisi piima ja siis prantsti vanni, ja läheb oma tund aega, kuni jälle pisut eluvaimu tagasi tuleb, ja niipea kui see pisku eluvaimu jälle tagasi on, kukutakse vannis laulma, ikka üht ja sedasama šlaagrit ... Kas sel naisterahval tõesti muud ei ole kui see üksainuke plaat ... Inimene, siis kingi talle ometi üks, ei, mina kingin talle, lahkeks tervituseks minu poolt, ma lähen lolliks ... mitte sinu pärast, mitte tema pärast, ei, ainult see nõretama panev laul, see võtab mul hinge välja ... Mu jumal, mine juba ometi, mine ... ja lullita, nii kui sa ukse kinni oled saanud, seda oma nutulaulu, marss välja, mine ... hinga aga oma ... oma värsket ... õhku!

FELIX: Trude.

TRUDE: Lõpp.

FELIX: Tru ...

TRUDE *möirgab*: Ei! *Hoiab endal kõrvu kinni.*

Felix katsub tal käsi kõrvadelt ära tõmmata.

FELIX: Trude, käitu nüüd ometigi täiskasvanud inimese moodi. Kuula mind vähemasti ära. See Karin. See kaheksateistkümneaastane. Saad sa aru. Iga päev. Trude. Iga päev kohtan ma teda koridoris, see tähendab, ta tuleb mulle vastu, mul on jalad juba täiesti nõrgad, tema heidab juukseid tagasi, prunditab alahuult, õõtsutab puusi, sulle tundub, et koridor on liiga kitsas,

et temast mööda pääseda, sulle näib, et pead temast läbi minema ... läbi ... temast ... läbi, aga ometi laabub kõik, sa lähed temast mööda, tema aga, viimasel hetkel irvitab ta, on sind läbi näinud, saad sa aru, Trude, seda ei või lihtsalt niisama jätta, aga mida sa saad teha, sa jälitad teda igal pool, kuni sa ta tabad, kuni ta enda paljastab ... täielikult paljastab ... ja sina teed põõsastes knips!, nüüd on ta sul peos, nüüd peab ta maksma, peab tegema, mida sa temalt nõuad. Sa võid ta muidugi ka koolist välja visata lasta, kui tahad. Kui tema ei taha seda, mida sina tahad. Ka see pakuks rahuldust. Ta olgu ära.

Trude on nuuksuma hakanud. Mitte ülemäära tugevalt. Andesta, Trudekene. On parem, kui me sellest enam ei räägi.

Laseb Trudest lahti. Ma luban sulle, mitte kunagi ei koorma ma sind enam nende ... niisuguste eraasjadega. Jumalapärast, Trude ...

Trude sülitab talle vastu. Aga Trudekene ... see on ju ...

Haarab Trude järele.

Trude lööb teda.

Felix haarab veel kord.

Trude sülitab talle paar-kolm korda vastu.

Trude.

TRUDE: Vait. Ära tee!

FELIX: Trudekene, kuula nüüd ...

TRUDE: Ei.

FELIX: Ma ju jään ...

TRUDE *otsekui täiesti enesest väljas*: Ei! Lase! Jäta järele!

FELIX: Ma palun sind ...

TRUDE: Ei!

Felix võtab mantli seljast.

FELIX: Vaata, Trude, ma jään koju. Lasen kaheksateistaastast seista Reuchlingi pargi idaväravas punapöökpuu all. Sinu pärast, Trude. Ma jään. Tunnistan, see oli kena sind kord jälle karjumas kuulda. Valu annab sulle iseäranis kauni tooni. Sellest võiksin ma elada. Kuidas sa karjusid vihast ja valust ja armukadedusest ... Sa vallutasid selle toa, Trude, selle surematu mööbli, paari sekundi vältel tegid sa kõik pihuks ja põrmuks, need bürooklambrid, mis meist kauem elavad, need sahtlid, riiulid, toolijalad, surematud igaüks omaette, meie

kõduneme, koos oma kergemeelse hingega, aga kardinasiinid, kõrr-kõrr, läbi igaviku... paariks sekundiks olime jälle elusad... see oli vahva, Trudekene, sa sülitasid minu peale, selle eest jätan ma isegi kaheksateistaastase vihma kätte seisma.

TRUDE: Sul on hirm, et sa end ära külmetad, sellepärast jäädki koju.

FELIX: Sinu armukadeduse terviseks.

TRUDE *nagu veelgi pisut valuliselt*: Sinu... sinu pettuse terviseks.

Joovad.

Sa kavatsed siis tõesti Bra... *Vakatab poolelt sõnalt.*

FELIX: Brasiiliasse.

TRUDE: Ja kool?

FELIX: Jääb sinnapaika. Punktipealt nagu kvartskell minnakse pensionile. Ja kui nad ka roomates peaksid tulema. Ma ei lase end pehmeks rääkida. Mind meelitab murdlainetus Rios. See on minu kättemaks. Ma sõidan Brasiiliasse ja saadan neile kaarte. Neumerkelile, Mengelile...

TRUDE: Minule.

FELIX: Ei, sina saad kirju. Aga nendele saadan ma kaarte Rio kõige tulisemast bordellist, seda ma vannun sulle. Ja need on sellised pildid, neid nad juba tunnis ringi käia ei lase, võid uskuda. Heldus, pensionile mineku päev, Trude, see on vabanemise päev. Ma ei pea lihtsalt enam vastu. Täna hommikul olin äärepealt valmis vahetunni ajal välja kooliõuele jooksma ja ühele hajameelselt mäluvale naiskolleegile peale pissima, tõstetud kübaraga muidugi, et siis tänuavalduste saatel tagurpidi taanduda. 38 aasta vältel mitte ainsatki peeru konverentsi ajal. Iga kord läksin välja koridori. Ja mitte ainsatki kauamängivat plaati vastu härra Neumerkeli pead puruks löödud. Nii on elu mööda lastud. Nüüd oleme vanad ja... ja naeruväärsed. Koomiline paar.

TRUDE *võtab oma poolelioleva raamatu*: Nojah, sulle jääb ikkagi Brasiilia.

FELIX: Ka sinu pärast pean ma lahkuma, Trude.

Trude loeb.

Niipea kui ollakse vaid teineteisest sõltuvad, muututakse naeruväärseks.

Trude loeb.

Ma tean, sa arvad, et ainult mina olen naeruväärne.

Minu meelest oled ka sina kaunikesti naeruväärne, kui sa koju tuled ja ütled: Täna võttis üks mees mind peale, oli säärane pikk, blond. Ütled seda nii, nagu peaksin ma veelgi armukadedaks minema.

TRUDE: Sa peaksid üksnes tegema, nagu oleksid sa armukade. Ma arvan, sellest piisaks mulle.

FELIX: Oo ei, Trude. Võib simuleerida kõike, mida sa tahad, mu armas, mitte aga armukadedust. See raju koos sülitamise, kratsimise, hammustamisega... seda simuleerida, see oleks halvem kui igasugune petmine.

TRUDE: See oleks täpselt nii naeruväärne, nagu sa meid tahad näha.

FELIX: Kui me võimlemist harrastame, Trude, siis oleme naeruväärsed.

TRUDE: Ma jätan siis järele.

FELIX: Aga miks, Trude. Olgem pealegi naeruväärsed. See on meie viimane... intiimsus.

TRUDE: Sa tahad mind ainult segadusse viia. Sa otsid lihtsalt midagi uut, midagi ekstra häbitut, mis veel haiget teeb.

FELIX *tõmbab teda enda vastu*: Jah, Trude, jah, viimaks ometi taipad.

TRUDE: Ei, Felix, ära tee. Iga silmapilk võib Regina tulla.

Felix laseb temast lahti.

Ja ma ei ole oma peatükki ikka veel... *Võtab raamatu.*

Felix vaatab teda kummastades.

Trude loeb. Märkab aga, et Felix teda vaatab.

Too õige kaardid, tahvel... ta võib tõesti iga silmapilk...

Felix toob puukastikese, käsnatopsi ja tahvli, mille külge on nööriga kinnitatud krihvel. Valmistab mängu ette.

FELIX *valjemini kui võiks oodata*: Trude!

TRUDE: Jah? *Vaatab üles. Vaatab tahvlit.* Nimed. *Felix võtab krihvli, kirjutab tahvlile nimed, Trude kontrollib.* Valesti. Täna jagad sina esimesena.

Felix kustutab nimed ära.

FELIX: Trude... ma... mul on sulle ettepanek.

TRUDE: Jah?

FELIX: Kui Regina tuleb, kas sa võiksid talle, juba ukse peal, kui sa ta sisse lased, kas võiksid talle öelda, et ma sind petan, ühe koolitüdrukuga petan.

TRUDE: Ei, Felix ... see oleks mulle liiga piinlik.
FELIX: Palun, Trude.
TRUDE: Kirjuta nüüd ükskord nimed üles.
FELIX: Oleks äärmiselt huvitav, Trude, kuidas ta reageerib.
TRUDE: Ma arvan, Felix, me peaksime loobuma sellest, et me vanast järjekorrast kinni peame, nimelt kes viimane kord viimasena kaardid jagas. On nii raske seda meeles pidada. Ja iga kord tuleb tema ja tahab alustada. Ja siis läheb riiuks. Võiksime lihtsalt kokku leppida: ükskõik, kes alustab. Ikka ilusti ringis. Ükskõik, kes viimati viimasena jagas.
Felix ei kuula.
Felix?!
FELIX: Mis?
TRUDE: Oled sa nõus?
FELIX: Sa arvad, et minul tuleks jagada ...
TRUDE *pahaselt*: Ei. Et ükskõik, kes alustab ...
Uksekell.
Ükskõik, kes viimati jagas.
FELIX: Trude, ütled siis talle ... ja et ma Brasiiliasse lähen.
Trude on püsti tõusnud. Felix samuti.
TRUDE: Oled sa nõus, Felix?
Uksekell.
Muidu ma ei saa seda ettepanekut teha. Me peame ülekaalus olema.
FELIX: Kui sa talle ütled, et ma ühe koolitüdrukuga ... ja et ma ...
TRUDE: Jaa-a, minugipoolest. Nii et nõus?
FELIX: Jah, Trude, nõus.

tunneb eesti lugeja novellistina: kaheksa pala ««Loomingu» Raamatukogu» valimikus «Lennuk maja kohal» 1965 ning üks austria, läänesaksa ja šveitsi kirjanike ühises novelliraamatus «Võililll» 1967. Need pärinevad kahest ligi 10-aastase vahega ilmunud kogust «Lennuk maja kohal ja teisi jutustusi» *(Ein Flugzeug über dem Haus und andere Geschichten)* 1955 ja «Valelikud lood» *(Lügengeschichten)* 1964, mis iseloomustavad autori esimest loomeetappi ühelt poolt tema püsiomases vahekordade selgitamises lähikeskkonnaga ja teiselt poolt otsingutes omaenda isikupäraste stiilivõtete järele.

Tänaseks on Martin Walser kirjutanud end mitmekülgse prosaistina (kuuldemängud, jutustused, romaanid, dialoogid, draamad, esseed, publitsistika) silmapaistvamate läänesaksa kirjanike perre ja teeninud kodumaise kriitika poolt humoorikalt leidliku epiteedi «ausameelne provokaator» — nimede kimbus nagu «kaine visionist Nossack», «tunnistaja Koeppen», «moralist Böll», «raevukas idüllik Grass», «registraator Johnson», «külmavereline kaasteadja Lenz», «löödud revolutsionäär Andersch» jt.

1955. a. anti talle «47 rühma» kirjandusauhind, 1957. a. Hermann Hesse nimeline auhind, 1962. a. Gerhart Hauptmanni nimeline auhind, 1965. a. Schilleri mälestusauhind, 1967. a. Bodensee kirjandusauhind.

Lühidalt kronoloogias: Walser sündis 24. märtsil 1927. a. Wasserburgis Bodensee ääres kõrtsipidaja pojana. 1944. a. kutsuti sõjaväeteenistusse. 1951. a. lõpetas Tübingeni ülikoolis stuudiumi kirjandusteaduse, filosoofia ja ajaloo alal doktorikraadiga. Tegutses mõne aasta ringhäälingus ja televisioonis näitejuhina. Alates 1957. aastast elab vabakutselise kirjanikuna Nußdorf-Überlingenis.

Sihipärast kirjanduslikku tegevust alustas Martin Walser kuuldemängude kirjutamisega. Vahest see ja kuus aastat režissööritööd ringhäälingus-televisioonis saigi impulsiks tema jätkuvale huvile dialoogi vastu ning hilisemale üleminekule draamavormile. Kirjandusliku avalikkuse tähelepanu võitis Walser 1955. a. ilmunud jutustustekoguga «Lennuk maja kohal ...», mis vaieldamatu tunnustuse kõrval leidis ka teravat kritiseerimist kui läbi-

nisti Kafka mõjudest kantud «algaja näpuharjutused». Tõsi on, et Walser, kes oma doktoriväitekirja oli kirjutanud Franz Kafka vormiprobleemidest, oli nii põhihäälestuses, jutustamislaadis kui motiivistikus oma suure eeskuju lummuses. Reaalsuses peituva absurdse (ebatavalise) elemendid, inimestevaheliste suhete redutseerumine asjadevahelisteks suheteks, juhuslikkuse meelevald, tegelaskujude abitus mingi anonüümse, ähvardava jõu ees, mille ohvriks lõpuks langetakse, reaalsusest hälbiv ängistav suletus jms. viitab tõepoolest otseselt kafkalikkusele. Kaasaja inimeste saatust näidatakse allegooriates. Tegelaste karakteritest saame teada vähe või üldse mitte midagi, ka mitte nende minevikust, tunnetest-mõtetest. Oluline on vaid tegutsemine, olukorrad, see, mis lõpuks saab. Ümbritsev maailm on võõras ning vaenulik.

Ometi on sotsiaalne tegelikkus Walserile kindel reaalsus, mida ta — Kafkast erinevalt — kujutab üha süveneva satiirilisusega. Nii on Walseri esimesed jutud siiski esmajoones ajakriitilised diagnoosid ning protestid seisundi vastu, mis takistab indiviidi arenemast, teda moonutab ja tal hukkuda laseb. See põhihoiak kehtib ka Walseri hilisema proosa kohta, kuigi vahendid on teised. (Ikka kujutab ta teatava eksistentsi absurdsust!) Samuti markeerib esikteos tema hilisema proosa olulisemaid probleeme ning temaatilisi motiive (võõrandumine, üksildus, seksuaalprobleemistik, vastasseis võimuga).

«Valelikes lugudes» serveerib Walser «vale» ettekäände all vürtsitatud tõdesid; autor näitab siin end terase psühholoogilise vaatlejana, näitab muu hulgas, kuivõrd ka teadvust saab menetleda (vt. eesti keeldegi tõlgitud vahe ühiskonnakriitiline novell «Pärast Siegfriedi surma»). Teisalt on teeninud autor selle kogu puhul tähelepanekuid iseloomuliku stiiliiseärasuse suhtes: rikkalik puhtkeeleline fantaasia, erakordne detailirikkus, otse seismograafiline tundlikkus, millega autor oma inimsuhete tüpoloogiat registreerib. Võib-olla on siinkohal päris tabav tsitaat: «Walseri lood kasvavad nagu imepärased puud, ajades ikka uusi ja uusi võrseid, ja ta on selleks üleliia oma hoolealustesse armunud, et neid lõpuks hekikääridega parajaks kärpida. Nende õnneks muide, sest pelgad süžeed on harva veenvad ning kandejõulised; mõnikord nende lugude haprad tüved vohava lehestiku all peaaegu murduvad, aga üksnes see teebki nad elavaks.» (Urs Jenny artiklist «Raskused tõe valetamisel».)

Otsingud uute võimaluste järele tegelikkust võimalikult täpselt, konkreetselt ja diferentseeritult kujutada viisid romaani eepilise haarde läbiproovimiseni. Kiiresti üksteise järel ilmub temalt kolm ulatuslikku romaani.

Romaan «Abielud Philippsburgis» *(Ehen in Philippsburg)* 1957 erineb järsult jutustuste laadist: see on realistlik panoraam ühe suurlinna elulaadist sõjajärgsel Lääne-Saksamaal. Psühholoogiline ning analüütiline kapitalistliku ärivaimu paljastus nii erootilises kui ka ühiskondlikus sfääris, tulipunktis meelisteema abielu ja selle moraalne lagunemine. Kuid Walser ei interpreteeri, ta ainult fikseerib, süntees teda ei huvita.

Veelgi süvenenumalt jätkab Walser oma «mikroskoopilist meetodit» järgmises, mammutromaanis «Poolaeg» *(Halbzeit)* 1960, milles ta kujutab väikekodanliku mentaliteedi võsumist ühe degenereerunud intellektuaali nahas, vastandades ning allutades teda kuulsa «saksa majandusime» mänedžeride dikteeritud konformismile (endise filosoofiaüliõpilase metamorfoos reklaamibossiks). See on väliseid ja sisemisi nähtusi registreeriv keskne kangelane, kelle passiivne distantsihoidmine võimuesindajatest näitab ühtaegu nii tema isoleeritust kui ka kriitilist reserveeritust. Tabav detailikujutus ja hoiakute analüüs esitavad ühiskonda nii, nagu ta on.

See romaan eriti on esile kutsunud kriitikute elevust ja meelepaha, kas või ainuüksi oma mahukusega (892 lk.), kuivõrd see ei sisalda traditsioonilises mõttes ei tegevust, ei tegelasi, ei episoode ega olukordi, vaid koosneb nüanssidest. Autor ise on selle kohta vabandavalt öelnud: «Minu romaan «Poolaeg» on sellepärast nii ebaviisakalt paks tulnud, et minu arvates ei ole maailmas kõrvaltegelasi (...) et me julmuse ja ükskõiksuse, armastuse ja igatsuse vahel siia-sinna pendeldame (...) et igaühel, kes meile tänaval vastu tuleb, on nii palju nägusid, millest me tõe huvides üksnes väga väheseid tohime maha vaikida.» Seepeale vastab kriitik: «... kuna ta tõepoolest oma raamatus igaüht nagu peategelast on käsitlenud, on lõpptulemusena kõik tema kujud, niipalju kui neid üldse ära tunda võib, ainult kõrvaltegelased.»

Nii või teisiti, selles romaanis valitseb enam-vähem samasugune kliima kui Robert Musili «Mehes ilma omadusteta». On tõdetud, et oma käekirja arendas Walser välja just selles romaanis; just see, kirjanduslikke diskussioone põhjustanud ja kriitikutest materdatud romaan on autorile püsiva tunnustuse toonud (ja oma ühiskonnakriitilise tasandiga autorile «provokaatori» maine loonud). Kõrvalmärkusena olgu veel öeldud, et seda romaani ruttasid esimesena tõlkima itaallased — ilm. itaalia keeles 1964. a. —, kusjuures Walseri romaane (andmed kuni 1970. a.) on nobedasti tõlgitud peaaegu kõigisse Euroopa keeltesse.

Romaan «Ükssarv» *(Einhorn)* 1966 sümboliseerib väärdunud ühiskiast; peategelane sama mis «Poolajas», nüüd kirjanikuna pon-

nistab kirjastuse ülesandel kirjutada romaani armastusest, ei suuda aga produtseerida muud kui frivoolseid seksipilte.

70-ndate aastate romaane (proosat) vaid nimetagem: «Gallistli haigus» *(Die Gallistl'sche Krankheit)* 1972, «Langus» *(Der Sturz)* 1973, «Sealpool armastust» *(Jenseits der Liebe)* 1976; pikem jutustus «Fiktsioon» *(Fiction)* 1970.

*

Tänapäevale tähendab Martin Walser mitte enam esmajoones eepikut, kuigi ta oma kirjanikunime pani paika romaanidega. Praegu loetakse teda huvitavamate ning kaalukamate läänesaksa dramaatikute hulka.

Kindlasti pole juhuslik, et Walser romaanide menust hoolimata draamavormile üle läks. Ilmselt vajas ta oma sõjaka hoiaku realiseerimiseks otsest dialoogi, teatritribüüni. Ka sai sotsiaalsete ja poliitiliste vastuolude teravnemine SFV-s omamoodi tõukeks draamavormi elavnemisele 60-ndail aastail (peale Walseri veel Hochhuthi, Kipphardti, Weissi lavateosed), mil teater kujunes tänulikuks eetiliseks lahinguväljaks, sootuks tänulikumaks, kui jutustava proosa võimalused seda lubavad.

Üksteise järel kirjutab Walser draamad «Kõrvalhaak» *(Der Abstecher)* 1961, «Tamm ja angoora» *(Eiche und Angora. Eine deutsche Chronik)* 1962, «Üle-elusuurune härra Krott» *(Überlebensgroß Herr Krott. Requiem für einen Unsterblichen)* 1963, «Must luik» *(Der schwarze Schwan)* 1964, «Toalahing» *(Die Zimmerschlacht)* 1967, «Must tiib» *(Der schwarze Flügel)* 1968, «Istugem» *(Setzen wir uns)* 1968. (Aastaarvud on toodud esietenduste järgi.)

Kõigis nendes tükkides klaarib Walser oma vahekordi reaalsusega; peaaegu kõigis kohtame oportunistide, väikestest inimestest «vastaste» vastandamist võimu esindajatega; kõikjal näitab Walser võimu kuritarvitamist väikese inimese kallal. Väike inimene ei saa üheski tema tükis tõsiseks võimu antipoodiks, jääb alla, mugandub, konformeerub. Walser ei mõista väikest inimest hukka, ta mõistab teda, kuid kritiseerib. Kusjuures hea psühholoogina kritiseerib ta inimsõbraliku sarkasmiga («Lõpuks peavad kujutajale kõik tema kujud sümpaatsed olema, ka need, keda lugeja hiljem ebasümpaatsete hulka liigitab. Siin mängib kaasa midagi niisugust nagu armastus ...» — Walser ise.)

Oluline on ehk märkida, et «Tamm ja angoora», täiendpealkirjaga «Saksa kroonika», oli kavandatud temaatilise triloogia esimeseks näidendiks. Walser ise kirjutab selle kohta: «...1. «Tamm ja

angoora» (ehk: isikud 33 ja 45 vahel on tüübid aastaist 1950 ja 1960, ainult et täna tegutsevad nad teisiti) 2. «Must luik» (ehk: kuidas täna minevikuga ümber käiakse, sõltub sellest, mis sorti mäluga on tegemist...) 3. Hobune Berliinist (ehk: kuidas kahe Saksamaa olemasolu avalikult ära kasutatakse).»

Mis Walseri dialoogdraamasid iseloomustab, on keeleline ja situatsiooniline fantaasia, eksperimenteerimislustiga arendatud sõnaloogika (tegelased kui karakterid võivad sõnade taha ära kaduda). Dialoog on kord värvikalt robustne, kord artistlikult elegantne, teisal peaaegu lüüriline, nüanssidesse haakuv. Situatsioonides kaldub Walser tihti absurdilähedusse, tahtmata siiski — kogu oma austuses Becketti ja Ionesco vastu — teadlikult absurdivõtteid kasutada, kuna see «oleks liiga mitmetähenduslik, väljavahetatav, kaotaks ajaloolise seose ja kõrvaldaks ühiskondliku».

Walseri tõlgenduste puhul tehakse ikka ja jälle juttu eeskujudest. Ma ei tea, kas oleks asjaomasele kasuks hakata loetlema, kellelt kõigilt tal arvustajate meelest laadilisi mõjustusi või sugemeid on, aga on humoorikas täheldada kriitikute üleüldist, otsekui kutseeetilist hasarti kõikvõimalike eeskujude jälgi haista — otsekui peaks ehitatama midagi tühimaale: Kafkast rääkimata mainitakse Joyce'i, Faulknerit, Prousti, Balzaci, barokse maneeri lembesust seoses Grassi ja Hildesheimeriga, mõeldes sellega mängu teadvuse ja fantaasiaga, impulsside ja väärtuste virvarri, üleüldist skepsist («Walser on mees, kes ei tee vahet Kristlik-Demokraatliku Liidu ja Saksamaa Sotsiaaldemokraatliku Partei vahel» — prantslane Rémi Laureillard), Hamleti-allegooriat ja muidugi Brechti dialektikat. Igatahes oma sotsiaalse ja psühholoogilise tõe primaadiga jääb Walser läbi ja lõhki realistlikule pinnale ja matkib pigem Brechti kui kedagi muud.

*

Käesoleva väljaande dialoogtükid on mängitumaid näidendeid saksa ja välismaa teatrilavadel. «Kõrvalhaak» seisab autori mitmesuguste temaatiliste ja vormiliste arenguliinide sõlmpunktis. Motiivistikult on ta veel tugevasti seotud eelnenud romaanidega; ka siin keerleb asi abielu ja suhete seotuse-vabaduse ümber. Uudne on, et siin haarab naine aktiivse rolli, muutub objektist subjektiks. Teine motiiv on nn. sotsiaalpartnerite vastastikune suhe — looritatud härrandlikkus (Hubert) ja muganduv oportunism (Erich). Kolmas iseloomulik moment — piirdumine üksiku episoodiga. Omaette peremehe—sulase plaan viitab siin eksimatult Brechti Puntila—Matti plaanile, koguni kõnemaneerini välja. Tegelased on küll iseloomustatud keele kaudu, kuid vastavat kõnekeelt ei

võta Walser lihtsalt elust üle, vaid kasutab seda suvaliselt, doseerides, teatavaid kõnestampe pakub ta teadliku irooniaga.

Kriitik Kuckhoff näeb «Kõrvalhaagis» koguni «Lääne-Saksamaa probleemi tontlikku tegelikkust väikese eraepisoodi raamis: mineviku mittetunnistamine —, sest seda ei taheta tunnistada, kuna siis tuleks oma süüle silma vaadata, mis on ohtlik võimalus uueks, veelgi halvemaks süüks».

«Kõrvalhaak» esietendus 28. nov. 1961. a. Müncheni *Kammerspiele*'s Günter Gräverti lavastuses. Kriitika võttis selle jahedalt vastu; heidetakse ette dramatismi puudumist, süžee olevat anekdootlik ja liiga napp, autor polevat suutnud kindlat draamavormi valida, «osalt realistlik komöödia, osalt absurditeater, osalt Brecht, osalt Kafka».

Niipalju kui mitmetest arvustustest võib välja lugeda, on sedagi tükki püütud parajasti moesoleva absurditeatri vahenditega edasi anda, talle n.-ö. absurdisärki selga tõmmata. Ilmselt on asi siiski palju lihtsam. Walser peab kinni realistliku draama tinglikkusest ja rahuldab lihtsalt oma sõnalist mängulusti.

«Toalahingu» esietendus Müncheni *Kammerspiele*'s 7. dets. 1967. a. kutsus esile hoopis ühesuunalisemaid etteheiteid, ja peamiselt lavastaja Fritz Kortneri aadressil. — «Tuuleveskid abieluhorisondil?», «Jääb selgusetuks, kas siin mõrvati süstemaatiliselt tervet näidendit või lohistati ainult laip lavale», «Tükk, nagu teda Münchenis esitati, oli kahe isa laps» jms.

Tuleb välja, et sellest Walseri intiimsest psühholoogilisest «etüüdist», mänglevalt naksatavast sõnapingpongist oli saanud raskepärane burlesk. Seda Walseri tükk ei ole, kuigi ei puudu ehk tarbetu lisaannus koomikat. Võib mõönda, et Walseril on rohkem espriid kui fantaasiat, et ta on argumentides tugevam kui pildis. Et meelde ei jää niivõrd näod kui ilmed, et tugevad on «mitte situatsioonid, vaid refleksioonid». Aga see oligi Walseri eesmärk!

On tegemist meelisteemaga abielu ja selle üsna argiste eetiliste probleemidega. Suured ajaloolis-ühiskondlikud taustad on seekord peaaegu täiesti mängust väljas.

Dialoog ja monoloog on siin puhtakujuliseks vormiprintsiibiks, kõik lavaline on miinimumini viidud, pretendeerides teatavas mõttes Handke-laadsele teadvuseteatrile. Walser tahab ilmselt näidata, et energiat, julgust ning ennastsalgavust nõudvaid lahinguvälju ei tule otsida ainult suurte draamade ümbrusest. Kus on kõigi suurte või väikeste draamade algus?

T. K.

«LOOMINGU» RAAMATUKOGUS 1978. AASTAL ILMUNUD:

Nr. 1—3. A. H. Tammsaare. MÕTTEID JA MÕTISKLUSI.
Välja kirjutanud, kogunud, koostanud E. Treier.

Nr. 4/5. Ronald David Laing. OMADEGA PUNTRAS.
Inglise keelest P.-E. Rummo.

Nr. 6. Aulikki Oksanen. KIRSIVARGAD.
Soome keelest A. Paikre.

Nr. 7/8. Eyvind Johnson. OLI AASTA 1914.
Rootsi keelest A. Ravel.

Nr. 9/10. Jordan Radičkov. PÜSSIROHUAABITS.
Bulgaaria keelest A. Kurtna.

Nr. 11. Ludvig Holberg. MÄEOTSA JEPPE EHK MATS MÕISAHÄRRAKS.
Taani keelest A. Alas.

Nr. 12/13. Daniil Granin. NIMEKAIM.
Vene keelest H. Luik.

Nr. 14. Hubert Matve. KAREDAD LOOD.

Nr. 15—17. Jean Cocteau. KOLM NÄIDENDIT.
Prantsuse keelest T. Hallap, H. Kolle ja H. Rajandi.

Nr. 18. Kalju Saaber. MEES, NAINE JA BERNHARDIIN.

Nr. 19/20. Dibaš Kaintšin. KAKTANTŠI JA TEISI JUTTE.
Vene keelest S. Hallik.

Nr. 21/22. Vojtěch Steklač. HÜVASTI, MU ARM.
Tšehhi keelest L. Metsar.

Nr. 23. Andrei Balabuhha. EELKÄIJAD.
Vene keelest A. Kabur.

Nr. 24—26. Jawaharlal Nehru. INDIA AVASTAMINE.
Inglise keelest M. Kark.

Nr. 27/28. Vytautas Martinkus. TUULELIPP PEREKONNAPEOKS.
Leedu keelest M. Loodus.

Nr. 29. Boriss Lavrenjov. TUUL.
Vene keelest J. Karindi.

Nr. 30—33. Jerome K. Jerome. KOLM MEEST PAADIS.
Inglise keelest T. Viires.

Nr. 34. Tatjana Suhhotina-Tolstaja. MINU ISA SURM JA TEMA LAHKUMISE TAGAPÕHI.
Vene keelest L. Hiedel.

Nr. 35. Enn Vetemaa. JÄLLE PÜHA SUSANNA EHK ARMASTUSE KOOL.

Nr. 36/37. Ingmar Bergman. STSEENID ÜHEST ABIELUST.
Rootsi keelest A. Saluäär.

Nr. 38. Timur Pulatov. VALDUSED.
Vene keelest M. Varik.

Nr. 39. Vahagn Grigorjan. LUKKUPANDUD TUBA.
Armeenia keelest A. Jaaksoo.

Nr. 40. Katre Ligi. KÕIGEST EI KÕNNI ÄRA.

Nr. 41/42. Aleksandr Gelman. TAGASISIDE.
Vene keelest J. Ojamaa.

Nr. 43/44. Ryunosuke Akutagawa. HAMMASRATTAD.
Jaapani keelest Ü. Udam.

Nr. 45. Galina Kornilova. KESKÖISED JALUTUSKÄIGUD.
Vene keelest E. Lehiste.

Nr. 46/47. Martin Walser. KÕRVALHAAK. TOALAHING.
Saksa keelest T. Kokla.

ILMUMAS:

Nr. 48/49. Andrei Bitov. LAHKUV MONAHHOV.
Vene keelest J. Aam.

Nr. 50/51. Nikolai Pärna. RÜTM, ELU JA LOOMING.
Vene keelest T. Orav.

Nr. 52. Vicente Aleixandre. SÜDAME AJALUGU.
Hispaania keelest A. Kaalep ja J. Talvet.

«LOOMINGU» RAAMATUKOGUS AASTAIL 1957—1978 ILMUNUD TÕLKED SAKSA KEELEST

Becher, Johannes R. LUULETAJA PÄEVIK. *Tõlkinud N. Andersen*	22	1960
Bergengruen, Werner. SURM TALLINNAS. *Tõlkinud A. Sepp*	35	1966
Bobrowski, Johannes. LEVINI VESKI. *Tõlkinud O. Kuningas*	46—48	1966
Borchert, Wolfgang. UKSE TAGA. *Tõlkinud A. Sang*	3	1960
Brecht, Bertolt. KALENDRIJUTUD. *Tõlkinud H. ja J. Kross*	18	1959
Brecht, Bertolt. KOLMEKROSSIOOPER. *Tõlkinud J. Kross*	7	1963
Brecht, Bertolt. MEES ON MEES. GALILEI ELU. ARTURO UI. *Tõlkinud A. Sang*	36—39	1970
Brecht, Bertolt. PAGULASVESTLUSED. *Tõlkinud A. Kaalep*	40/41	1967
Brězan, Jurij. ARMASTUSE LUGU. *Tõlkinud O. Kuningas*	31/32	1964
Bruyn, Günter de. AUHIND. *Tõlkinud R. Tasa*	11—13	1974
Böll, Heinrich. ...EGA LAUSUNUD ÜHTEGI SÕNA. *Tõlkinud V. Tomberg*	25/26	1963
Böll, Heinrich. JÄLLENÄGEMINE PUIESTEEL. *Tõlkinud V. Villandi*	25	1953
Büchner, Georg. DANTONI SURM. *Tõlkinud H. Kross*	45/46	1973
Canetti, Elias. MARRAKEŠI HÄÄLED. *Tõlkinud T. Tasa*	39	1973

Doderer, Heimito von. JEERIKU PASUNAD.
Tõlkinud A. Kaalep 43 1970

Dürrenmatt, Friedrich. AVARII.
Tõlkinud A. Kurtna 43 1960

Dürrenmatt, Friedrich. FÜÜSIKUD.
Tõlkinud A. Kurtna 14 1964

Dürrenmatt, Friedrich. ROMULUS SUUR.
Tõlkinud A. Tungal 39 1968

Dürrenmatt, Friedrich. TÕOTUS.
Tõlkinud A. Toomaspoeg 25/26 1967

Frank, Leonhard. KARL JA ANNA. MICHAELI TAGASITULEK.
Tõlkinud N. Andresen 3 1958

Frisch, Max. DON JUAN EHK ARMASTUS GEOMEETRIA VASTU. ELULOOMÄNG.
Tõlkinud V. Kivilo ja H. Rajamets . . . . 42—44 1969

Frisch, Max. HOMO FABER.
Tõlkinud A. Kaalep . . . . . 44—46 1965

Frisch, Max. HÄRRA BIEDERMANN JA TULESÜÜTAJAD.
Tõlkinud A. Kurtna 48 1961

Goethe, Johann Wolfgang. AFORISME.
Valinud ja tõlkinud M. Hint 33 1974

Grillparzer, Franz. VAENE MÄNGUMEES.
Tõlkinud O. Kuningas 34 1969

Gütersloh, Albert Paris. AUSTRIA-ELAMUS.
Tõlkinud A. Kaalep 40 1972

Handke, Peter. KASPAR.
Tõlkinud R. Tasa 45 1970

Hesse, Hermann. KLINGSORI VIIMANE SUVI.
Tõlkinud O. Kuningas 40 1965

Hesse, Hermann. STEPIHUNT.
Tõlkinud M. Sirkel . . . . . 49—52 1973

Hesse, Hermann. UNENÄOKINGITUS.
Tõlkinud H. Silvet 14 1970

Heym, Stefan. BATSILL.
Tõlkinud V. Alttoa ja P. Suve 17 1963

Hochhuth, Rolf. ASEMIK.
Tõlkinud J. Kross . . . . . 14—17 1969

Hofmannstahl, Hugo von. TEED JA KOHTUMISED.
Tõlkinud A. Kaalep 6/7 1974

Horváth, Ödön von. JUMALATA NOORUS.
Tõlkinud A. Kaalep 34/35 1973

Jahnn, Hans Henny. 7 ÄRASPIDI JUTTU. SÕNAKUNSTI ÜKSILDUMINE.
Tõlkinud A. Kaalep 51/52 1969

Kafka, Franz. ARUANNE AKADEEMIALE.
Tõlkinud A. Sang 40 1962

Kafka, Franz. PROTSESS.
Tõlkinud A. Sang . . . . . 40—43 1966

Keller, Gottfried. KOLM SELDWYLA JUTTU.
Tõlkinud A. Sang 19 1958

Kisch, Egon Erwin. PÖÖRANE REPORTER.
Tõlkinud A. Sang 9 1961

Kunert, Günter. SORIDA LAEKAIS.
Tõlkinud T. Tasa . . . . . 50—52 1977

Lichtenberg, Georg Christoph. AFORISME.
Tõlkinud A. Sang ja K. Merilaas 28 1972

Mann, Heinrich. KOBES.
Tõlkinud A. Kaalep 14 1971

Mann, Thomas. SEADUS.
Tõlkinud L. Ojamaa 23 1975

Musil, Robert. KOLM NAIST.
Tõlkinud P. Tulviste 12/13 1972

Nossack, Hans Erich. LÜLITUSLAUD.
Tõlkinud A. Kaalep 44 1968

Opitz, Karlludwig. MINU KINDRAL.
Tõlkinud V. Tomberg 31 1959

Penzoldt, Ernst. SQUIRREL.
Tõlkinud H. Silvet 48/49 1970

Plenzdorf, Ulrich. NOORE W. UUED KANNATUSED.
Tõlkinud R. Tasa 15/16 1976

Reding, Josef. ÜKSINDA PAABELIS.
Tõlkinud H. Mits 33 1962

Remarque, Erich Maria. LISSABONI ÖÖ.
Tõlkinud V. Tomberg . . . . . 20—23 1964

Sachs, Nelly. EELI.
Tõlkinud J. Kaplinski 52 1971

Schweitzer, Albert. AUKARTUS ELU EES.
Tõlkinud P. Tulviste 46 1972

Seeger, Bernhard. KUI LAPSED EI OLE ENAM LAPSED.
Tõlkinud I. Sikemäe 22 1958

Seghers, Anna. VARJUPAIK.
Tõlkinud A. Kerge ja V. Tomberg 46 1960

Zweig, Arnold. VIKERKAAR.
Tõlkinud N. Andresen 10 1959

Zweig, Stefan. MALENOVELL.
Tõlkinud N. Andresen 8 1957

Traven, B. BANDIITIDE TOHTER.
Tõlkinud V. Tomberg 5 1976

Traven, Bruno. TÄNUKIRI.
Tõlkinud V. Tomberg 23 1960

TRÜKKAL J. W. LACKNERI TAPMINE TALLINNAS 1865. AASTAL.
Tõlkinud A. Roomere 40 1975

Walser, Martin. KÕRVALHAAK. TOALAHING.
Tõlkinud T. Kokla 46/47 1978

Walser, Martin. LENNUK MAJA KOHAL.
Tõlkinud R. Tasa 50 1965

Weiss, Peter. JEAN PAUL MARAT' JÄLITAMINE JA TAPMINE CHARENTONI VARJUPAIGA NÄITETRUPI ETTEKANDES HÄRRA DE SADE'I JUHTIMISEL.
Tõlkinud A. Sang 17/18 1966

Weiss, Peter. JUURDLUS.
Tõlkinud A. Sang 4/5 1969

Wolf, Friedrich. PARIISI ÕNGITSEJA.
Tõlkinud N. Andresen 38 1960

Toimetaja J. Ojamaa
Toimetuse aadress: 200 001 Tallinn, Harju tn. 1, tel. 449-254; 440-782.
Trükkida antud 21. XI 1978. Trükiarv 24 000. Kamski Paberivabriku trükipaber nr. 2, 84×108, 1/32. Trükipoognaid 4,0. Formaadile 60×90 kohaldatud trükipoognaid 6,72. Arvestuspoognaid 6,87. Tellimuse nr. 3466.
EKP Keskkomitee Kirjastuse trükikoda, Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.
Hind 20 kop.

На эстонском языке
Библиотека «Лооминг» 46/47 (1094/1095) 1978
Издательство «Периодика»
Мартин Валзер
КРЮК. КОМНАТНАЯ БИТВА
Перевод с немецкого